

BİLİRKİŞİ ETİĞİ

SELİN OK

ANKARA-2021

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLİRKİŞİ ETİĞİ

SELİN OK

ANKARA-2021

ÖZET

BİLİRKİŞİ ETİĞİ

OK, Selin

Yüksek Lisans Tezi

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

Ortak Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Barış TORAMAN

2021, 134 sayfa

Bilirkişi etiğinin medenî usul hukukunda uygulamasının anlatılacağı bu çalışmada yargılama faaliyetinde önemli yere sahip bilirkişilerin uyması gereken bu ilkelerin uygulamada yaşanan sorunların çözümündeki etkin rolü ele alınacaktır.

Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, bilirkişinin yargısal faaliyetindeki yeri ve öneminden bahsedilecek; ardından bilirkişinin tanımı ve hukukî niteliğinden söz edilip bilirkişilik faaliyetinin yargılama hukukuna egemen olan bazı hak ve ilkeler ile ilişkisi ele alınacak ve bilirkişiliğe özgü temel ve etik ilkelerin bu ilkeler arasındaki yerine değinilecektir. Bu başlık altında bilirkişiliğe egemen ilkeler çerçevesinde bilirkişilerin kendi ödevleri ile hâkimin veya tarafların ödevlerini ayırt etme zorunluluğu olduğuna vurgu yapılacaktır. Ardından etik ilkeler başlığı açılıp etik ilkelerin anlamı ve önemi üzerinde durulacak, benzer kavramlarla etiğin karşılaştırması yapılacak ve asıl konumuz olan bilirkişi etiğinin görünüş biçimlerinden kısaca bahsedilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise bilirkişi etiğinden genel olarak söz edilecek, bu etik ilkelere uygun hareket etme gerekliliğinden bahsedilecek ve bilirkişilerin etik ilkelerin ihlali halinde karşılaşacağı yaptırımlar hakkında önceden uyarılması gerekip gerekmediği tartışılacaktır. Ardından bilirkişi etiği ile bilirkişilerin kendi meslek etik ilkelerinin çatışması durumunda bilirkişilerin nasıl davranması gerektiği sorunu

üzerinde durulacaktır. Sonrasında bilirkişi etiği bakımından yeminin önemine değinilip asıl çalışma konumuzu oluşturan etik ilkeler tek tek ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi, Bilirkişi Etiği, Etik İlke, İlkelerin İhlâli, İhlâllerin Yaptırımları, Medenî Usul Hukuku.

ABSTRACT

EXPERT ETHICS

OK, Selin

Master Thesis

Department of Private Law

Advisor: Assoc. Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

Joint Advisor: Dr. Barış TORAMAN

2021, 134 pages

The role of the principles that should be followed by experts, who have an important place in judicial activity, and the ability of these principles to solve problems experienced in practice will be discussed in this study in which the application of expert ethics in civil procedural law will be described.

The study consists of two parts:

In the first part, the place and importance of the expert in judicial activity will be mentioned; after that, the definition and legal nature of the expert will be discussed; the relationship of the expert's activity with some rights and principles that are dominant in judicial law will be discussed and the place of the basic and ethical principles specific to the expert witness will be mentioned. Under this heading, an emphasis will be put on the fact that the experts have to distinguish between their own duties and the duties of the judge or the parties within the framework of the principles prevailing in being an expert. Then, the title of ethical principles will be introduced under which the meaning and importance of ethical principles will be emphasized, the comparison of ethics with similar concepts will be made, and our main subject, the appearance forms of expert ethics will be briefly mentioned.

In the second part of the study, the ethics of the expert in general and the necessity to act in accordance with these ethical principles will be mentioned; whether

the experts should be warned in advance regarding the sanctions that they will face in case of a violation of an ethical principle will be discussed. Then, the question of how experts should act in case of a conflict between expert ethics and experts' own professional ethical principles will be reviewed. Afterwards, the importance of the oath in terms of expert ethics will be mentioned and the ethical principles that constitute our main study will be discussed one by one.

Keywords: Expert, Expert Ethics, Ethical Principle, Violation of Principles, Sanctions of Violations, Civil Procedure Law.

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın yşrştşlmesi sırasında desteklerini esirgemeyen tez danıőmanlarım Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA'ya ve Dr. Őđr. Őyesi Barış TORAMAN'a Öncelikle teőekkřr ederim.

Her zaman yanımnda olan, desteklerini esirgemeyen ve bu mesleği semem ve sevmemde bşyşk etkileri olan anneme, babama ve sevgili kardeőime çok teőekkřr ederim.

Değerli katkılarından dolayı tez jşrimde yer alan hocalarım Doç. Dr. H. Tolunay OZANEMRE YAYLA'ya, Doç. Dr. Emel HANAĞASI'na ve Dr. Őđr. Őyesi İsmet MAZLUM'a da teőekkřr ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN TEMELLERİ.....	3
1.1. GENEL OLARAK BİLİRKİŞİLİK KAVRAMI VE BİLİRKİŞİNİN	
MÜESSESE İÇİNDEKİ YERİ.....	3
1.2. BİLİRKİŞİNİN TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	7
1.3. BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN YARGILAMA HUKUKUNA EGEMEN	
OLAN BAZI HAK VE İLKELER İLE İLİŞKİSİ.....	11
1.3.1 Adil Yargılanma Hakkı	11
1.3.2 Hukuki Dinlenilme Hakkı.....	15
1.3.2.1 Genel Olarak	15
1.3.2.2 Özel Olarak İspat Hakkı.....	17
1.3.3 Usul Ekonomisi İlkesi	20
1.3.4 Taraflarca Hazırlama- Re'sen Araştırma İlkeleri.....	22
1.4. BİLİRKİŞİLİĞE ÖZGÜ TEMEL İLKELER VE ETİK İLKELERİN	
BU İLKELER ARASINDAKİ YERİ.....	28
1.4.1 Genel Olarak	28
1.4.2 Bilirkişiliğe İlişkin İlkeler Çerçevesinde Bilirkişilerin Kendi Ödevleri	
İle Hâkimin veya Tarafların Ödevlerini Ayırt Etme Zorunluluğu	29
1.5. GENEL OLARAK ETİK İLKELER	31
1.5.1. Etik İlkelerin Anlamı	31
1.5.2. "Etik" Kavramının Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması.....	37

1.5.3 Etik İlkelerin Önemi.....	42
1.5.4 Bilirkişi Etiğinin Türk Hukukunda Yeri	42
İKİNCİ BÖLÜM	
BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ	45
2.1 GENEL OLARAK	45
2.1.1 Bilirkişi Etik İlkelerine Uygun Davranma.....	49
2.1.2 Bilirkişilerin Etik İlkelerin İhlali Halinde Karşılaşacağı Yaptırımlar Hakkında Önceden Uyarılıp Uyarılmayacağı	50
2.1.3 Bilirkişi Etiği ile Bilirkişilerin Kendi Meslek Etik İlkelerinin Çatışması Durumunda Bilirkişilerin Nasıl Davranması Gerektiği Sorunu.....	51
2.1.4 Bilirkişi Etiği Bakımından Yeminin Önemi	52
2.2 ETİK İLKELER.....	53
2.2.1 Bağımsızlık ve Tarafsızlık.....	53
2.2.1.1 Bağımsızlık	53
2.2.1.2 Tarafsızlık	55
2.2.2 Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme.....	61
2.2.3 Yetkinlik ve Mesleki Özen	63
2.2.3.1 Yetkinlik.....	64
2.2.3.2 Mesleki Özen	67
2.2.4 Saygınlık ve Güven.....	73
2.2.5 Görevi Kabul Ödevi.....	75
2.2.6 Menfaat Elde Etme Yasağı	78
2.2.7 Bildirim Görevi.....	82
2.2.8 Görevin Bizzat Yerine Getirilmesi	84
2.2.8.1 Genel Olarak	84
2.2.8.2 Bilirkişinin Üçüncü Kişiden Yardım Alabileceği Haller	87
2.2.9 Görevin Verilen Süre İçinde Yerine Getirilmesi	89
2.2.9.1. Genel Olarak	89
2.2.9.2 Görevin Verilen Süre İçinde Yerine Getirilmemesinin Yaptırımı.....	90
2.2.11 Reklam Yasağı.....	95
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	113
ÖZ GEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR LİSTESİ

age. (agm., agt.)	Adı geçen eser (makale, tez)
A.Ş.	Anonim Şirket
AY	Anayasa
Bkz.	Bakınız
Bn.	Başvuru Numarası
BilK.	Bilirkişilik Kanunu
BilY.	Bilirkişilik Yönetmeliği
C.	Cilt
c.	Cümle
C.D.	Ceza Dairesi
CGK	Ceza Genel Kurulu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
D.	Daire
D.D.	Dava Dairesi
Dan.	Danıştay
E.	Esas
ET.	Erişim Tarihi
f.	Fıkra
H.D.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kanunu
İYUK	İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	Karar
m.	Madde
Rehber İlkeler	Bilirkişilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar

RG.	Resmî Gazete
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
say.	Sayılı
T.	Tarih
Tasarı	Bilirkişilik Kanunu Tasarısı
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TMMOB	Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği
Y.	Yıl
Yön.	Yönetmelik
ZMSS	Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

GİRİŞ

Hukukî uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma görevi hâkime aittir. Ancak bilim ve teknolojinin yaşamın her alanına girmesi, hızla değişip gelişmesi ile birlikte günümüz hukukî uyuşmazlıklarının her geçen gün çeşitlenip daha da karmaşık bir hal alması dolayısıyla hâkimin mesleki eğitimi uyuşmazlıkların çözümü noktasında kimi zaman yetersiz kalmaktadır. Böyle durumlarda hâkimin çözümü özel ve teknik bilgi gerektiren uyuşmazlıkların giderilmesi için, konunun uzmanı olan kişilerin bilgi ve görüşlerine başvurulması gerekmekte, böylece bilirkişilerin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Günümüzde son derece önemli yere sahip bilirkişilerin görevlerini düzgün biçimde yerine getirmeleri ise etik ilkelere uygun hareket etmelerine bağlıdır. Bu nedenle bu çalışmada bilirkişi etiği üzerinde durulacaktır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde genel çerçevede bilirkişilik kavramından ve bilirkişinin müessese içindeki yerinden söz edilecek, ardından bilirkişinin tanımı ve hukuki niteliği üzerinde durulacaktır. Sonrasında ise söz konusu bilirkişilik faaliyetinin yargılama hukukuna egemen olan bazı hak ve ilkeler ile ilişkisinden söz edilecektir. Bu ilkeler arasında bilirkişilik faaliyetiyle bağlantı kurabileceğimiz, adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, ispat hakkı, usul ekonomisi ilkesi, doğrudanlık ilkesi, taraflarca getirilme ilkesi ve re'sen araştırma ilkesi üzerinde durulacak ve bu ilkelerle bilirkişi incelemesi arasında bağlantı ele alınacaktır. Bilirkişiliğe özgü temel ilkeler ve etik ilkelerin bu ilkeler arasındaki yerine değindikten sonra bilirkişilerin kendi ödevleri ile hâkimin veya tarafların ödevlerini ayırt etme zorunluluğu bulunduğu bahsedilecek ve birinci bölümde son olarak etik ilkelerin ne demek olduğundan, öneminden ve spesifik olarak bilirkişi etiğinin görünüş biçimlerinden, düzenlendiği mevzuat hükümlerinden ve meslek etiğinden farklı olduğundan sebepleriyle birlikte söz edilecektir.

Çalışmanın ikinci ve son bölümünde ise bilirkişi etiğinden, bilirkişi etiğine uygun davranılması gerekliliğinden, bilirkişi etiğine aykırı hareket edilmesi durumunda bilirkişilerin karşılaştıkları yaptırımlardan, bu yaptırımlar hakkında bilirkişilerin ayrıca uyarılması gerekip gerekmediğinden, bu yönüyle bilirkişinin ettiği

yeminin bilirkişi etiği bakımından öneminden bahsedilecek, bilirkişi etiği ile bilirkişilerin kendi meslek etik ilkelerinin çatışması durumunda bilirkişilerin nasıl davranması gerektiğinden söz edilecektir. Ardından asıl çalışma konumuz olan bilirkişi etiği ilkeleri tek tek ele alınacaktır. Bu etik ilkeler içinde bilirkişinin bağımsız, tarafsız objektif davranma, dürüst davranma ve doğruyu söyleme, yetkin olma ve mesleki açıdan zen gösterme, karşısındaki kişilerde kendisi hakkında saygınlık ve güven duygusu oluşturma, görevi kabul etme, menfaat elde etme yasağına uyma, bildirim ödevine, görevi bizzat yerine getirme ödevine uyma ve bu dev bazında başka kişilerden yardım alabileceği haller, görevini verilen süre içinde yerine getirme, sır saklama ve reklam yasağına uyma ödevleri üzerinde durulacak, daha sonra bu ödevlere aykırı hareket etmeleri durumunda söz konusu bilirkişiler hakkında hangi yaptırımların uygulandığı belirtilecektir.

BÖLÜM I

BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN TEMELLERİ

1.1.GENEL OLARAK BİLİRKİŞİLİK KAVRAMI VE BİLİRKİŞİNİN MÜESSESE İÇİNDEKİ YERİ

Hâkim önüne gelen hukukî uyuşmazlığı çözmekle görevlidir ve bundan kaçınamaz. Aksi halde hâkimin hukukî ve cezai sorumluluğu gündeme gelir¹. "Doğrudanlık ilkesi" gereği, yargılama faaliyetinin devamı sırasında maddi vakıaların ortaya çıkarılması, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için hâkimin tüm dava dosyasına egemen olması gerekir. Bunun için, ilgili dava bakımından gerekli olan tüm delilleri, hiçbir aracı olmaksızın, doğrudan kendi başına algılayıp değerlendirmesi gerekmektedir².

Oysa hâkimin uzmanlığı, hukuk konusundadır. Hâkimin hukuk dışındaki diğer tüm konulara da hukuk alanında olduğu gibi egemen olması beklenemez. Örneğin, hâkim, tıbbî kuralları açıklayamaz; farklı konularda teknik analizde bulunamaz; bir doktorun, mimarın, mühendisin, kimyagerin, psikoloğun uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda mevcut bilgisiyle tespitlerde bulunamaz. Hâkim bu alanlarda ilgi alanına girmesi veya aldığı başka bir eğitim sebebiyle ya da buna benzer başka sebeplerle bilgi sahibi olsa da bu bilgiler bir uzmanlık seviyesinde olmadığı için hâkimin uzman kimliğiyle ilgili vakıayı aydınlatması beklenemez³. Ancak, hâkimin, vakıayı kafasında canlanması gerekir. Hâkim, söz konusu vakıanın yapılacak keşif yardımıyla yeniden canlandırılmasını isteyebilir. Ancak bunu yaparken, işin teknik boyutu bakımından,

---

¹Çetin AŞÇIOĞLU 2001, "Bilirkişilik Kavramı ve Görev Sınırları", *Bilirkişilik Sempozyumu*, 9-10 Kasım 2001 Samsun, TBB Yayınları, Ankara, s. 52; Oğuz ATALAY 2001, *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir s. 174; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Beta Yayınevi, 7. Baskı, İstanbul, s. 7; Burhan GÜRDOĞAN 1967, *Özel Hukuk Alanında Maddi Hukuk ve Yargılama Usulü Yönünden Yargıcın Takdir Hakkının Yargıtay'ca Denetlenmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 6.

²Barış TORAMAN 2017, *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, s. 29, Yahya DERYAL 2017, *Türk Hukukunda Bilirkişilik*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 1.

³Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU 2019, *Medeni Usul Hukuku*, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 560.

somut olayda taraflardan hangisinin özel ve teknik tecrübe kurallarına uygun hareket edip etmediğini kendisi takdir edemez. Bunu yapabilecek olan, o işin uzmanıdır. Bu sebeple "*doğrudanlık ilkesi*"nin istisnalarından birini bilirkişi incelemesi oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojinin yaşamın her alanına girmesi, hızla değişip gelişmesi ile birlikte hukukî uyuşmazlıklar da her geçen gün çeşitlenmekte ve daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Bu durum ise hukuki uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmakla görevli hâkimin, mevcut mesleki eğitimi ile önüne gelen vakıaları aydınlatmasını zorlaştırmaktadır⁴. Zira her özel ve teknik konuda hâkimlerin bilgi sahibi olması mümkün değildir. Teknik bilgi gerektiren hukuki uyuşmazlıkta hüküm verebilmesi için ise hâkimin o teknik bilgiyi bir şekilde edinmesi gerekmektedir⁵.

Hâkimin görevinin icrası sırasında usul ekonomisi ilkesini⁶ gözetmesi, yargılamanın taraflarını mağdur etmeden mümkün olan en kısa sürede ve en az masrafla usul işlemlerini tamamlayıp hakkaniyete uygun hüküm kurması gerekmektedir. Bunun için ise vakıanın çözümü için gereken özel ve teknik bilgiyi mümkün olan en kısa sürede edinmesi gerekmektedir. İşte bilirkişi bu noktada devreye girmektedir. Son zamanlarda bilirkişi incelemesine başvuru, uyuşmazlıkların içeriği ve niteliği bakımından kaçınılmaz bir hâl almıştır. Bilirkişi, ihtiyaç duyulan alanda

⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 29; Yahya DERYAL 2017, age. s. 1.

⁵Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2017, *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 445; Süha TANRIVER 2017, *Hukukumuzda Bilirkişilik*, Yetkin Yayınları, s. 25; Süha TANRIVER 2002, *Bilirkişinin Hukukî Statüsü, Yükümlülükleri, Yetkileri ve Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, s. 29; İlker Hasan DUMAN 1985, *Hukuk Mahkemesinde Bilirkişilik*, Kapsan Yayınevi, s. 1; Süha TANRIVER 2011, "Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri (Elemanları) Mahkemelerce Bilirkişilik Görevini Kabule Zorlanabilirler Mi?", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 92, ss. 377-383, s. 378, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-92-679>, Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 46, 79; Ziya Gökalp MÜLAYİM ve Turan GÜNEŞ 1986, *Yeni Bilirkişi Rehberi*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, s. 1; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN ve İzzet BAŞARA 2017, *Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı*, TC Adalet Bakanlığı, s. 40, 48, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/372020142300temelegitimkaynak.pdf>; Fatma ABA HARMANCI 2020, *Tıbbi Bilirkişi*, Akademisyen Kitabevi, s. 5; Ahmet BAŞÖZEN 2016, *Kamulaştırma Bilirkişiliği*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 45; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, *Bilirkişinin Disiplin Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 5; Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR 2016, *Hukuk Mahkemelerinde Bilirkişilik*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 15, 25; Ömer ULUKAPI 2001, "Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 3-4, s. 191; Oral MAVİOĞLU 1970, "Bilirkişiye Başvurma Zorunluluğu ve Bilirkişi Raporları Karşısında Yargıcın Durumu", *İÜHF*, Cilt 1, Sayı 4, s. 371; Aykut ÖZDEMİR 2013, *Bilişim Alanında Bilirkişiliğin Hukukî Statüsü*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 3; Batuhan USTABULUT 2018, "İdarî Yargılama Usulünde Bilirkişi Müessesesi", *7. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, Burdur, 9 - 12 Mayıs 2018, s. 214, https://www.ilem.org.tr/media/f/1_cilt.pdf#page=214; Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ 2012, *Medeni Usul Hukuku*, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, s. 409; Süha TANRIVER 2018, *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 1, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 899; Hakan PEKCANITEZ 2017, *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 2, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 1914, 1915.

⁶Bkz. 1.3.3 Usul Ekonomisi İlkesi.

hâkimi sahip olduğu özel ve teknik bilgiyle aydınlatmakla görevlidir⁷. Bilirkişi, yargı düzeni içerisinde hâkimin yerine geçmemekle birlikte, hâkim veya diğer bir adli organ tarafından yapılan görevlendirme çerçevesinde, hâkimin faaliyetini gerçekleştirmesi için zorunlu olan tespitleri, açıklamaları yaparak alacağı kararda büyük ölçüde etkin rol oynamaktadır⁸.

Bilirkişinin yargılama hukukundaki yeri ve önemi ispat faaliyetlerinin gelişmesiyle paralel biçimde gelişmektedir⁹. Zira ispat hakkının sağlanabilmesi için hâkimin delilleri serbestçe değerlendirebilmesi gerekmektedir. Temel hak olarak ispat hakkının gelişimi ise insan haklarının gelişimiyle paralellik göstermektedir. İspat hakkından kavramsal olarak 21. yüzyılın sonlarında bahsedilmeye başlanmış, gün geçtikçe de önemi artmıştır. İspata yarayan tanık, senet, yemin gibi araçlar yanında bilirkişi incelemesi de usul işlemlerindeki konumu, sürekli gündemde ve birçok tartışmanın merkezinde olması sebebiyle önemli bir ispat aracıdır¹⁰.

Bilirkişilik müessesesi tarihin en eski çağlarından beri başvurulan bir yöntemdir¹¹. Fakat bilirkişi terimi yargılama hukuku bakımından, günümüz anlamıyla 18. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bilirkişilik kurumu ise 21. yüzyılın ortalarından itibaren medeni usul kanunlarında yapılan değişikliklerle yenilenerek gelişmiştir¹². Zira zaman ilerledikçe toplumsal yaşam içinde, kişiler arası ilişkiler ve

---

⁷Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, agm. s. 445; Süha TANRIVER 2017, age. s. 25; İlker Hasan DUMAN 1985, agm. s. 1; Süha TANRIVER 2011, s. 378; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 47, 79; Ziya Gökalp MÜLAYİM, Turan GÜNEŞ 1986, agm. s. 1; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 40, 48; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 5; Ahmet BAŞÖZEN 2016, agm. s. 45; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 5; Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR 2016, agm. s. 15, 25; Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 191; Oral MAVİOĞLU 1970, agm. s. 371; Aykut ÖZDEMİR 2013, age. s. 3; Batuhan USTABULUT 2018, s. 214; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, *Yargılamada Maddi Gerçeğin Belirlenmesi ve Kanayan Yara Bilirkişilik*, 1. Baskı, Sözkesen Matbaacılık, Ankara, s. 166; Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ 2012, *Medeni Usul Hukuku*, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, s. 409; Süha TANRIVER 2018, age. s. 899; Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s. 1914, 1915; Mustafa Reşit BELGESAY 1939, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, İstanbul, s. 126.

⁸Süha TANRIVER 2017 a, age. s. 231; İnanet AYDIN 2019, *Akademik Etik*, 2. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, s. 162.

⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 42.

¹⁰İbrahim Ö. KABOĞLU 2002, *Özgürlükler Hukuku*, 6. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, s. 33, Aktaran Pınar ÇİFTÇİ 2018, *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, s. 31.

¹¹İbrahim Ö. KABOĞLU 2012, agm. s. 33, Aktaran Pınar ÇİFTÇİ 2018, agm. s. 31; Süha TANRIVER 2010, agm. s. 4, 5; Fahrettin ATAR 1979, *İslâm Adliye Teşkilatı Ortaya Çıkışı ve İşleyişi*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, s. 204, 205; Barış TORAMAN 2017 a, s. 44, 45; Nurcan ABACI 2002, "Osmanlı Dönemi Bilirkişilik Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 3, Sayı 3, ss. 75-84.

¹²Nevzat GÜRELLİ 2005, "Türk Ceza Hukukunda Bilirkişilik", *Türk Ceza Kanunu Değişiklikleri Ceza Muhakemesi Kanunu Değişiklikleri Yönetmelikler*, İzmir Barosu Yayınları, s. 7, 8 Aktaran Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 44.

dolayısıyla uyuşmazlıkların içerik ve nitelikleri de her geçen gün bir öncekine göre daha karmaşık bir görünüm arz etmeye başlamıştır. Bu durum da, pek çok uyuşmazlığın çözümünün özel ve teknik bilgiyi gerektirmesine ve sonuçta bilirkişi incelemesine başvurunun kaçınılmaz olmasına yol açmaktadır. Hâl böyle olunca bilirkişilik kurumunun önemi de artmış ve giderek daha sık başvurulanan bir inceleme yöntemi haline gelmiştir¹³.

Bilirkişilik kurumunun öneminin artması ve zamanla bu kurumla ilgili düzenlemelerin gelişip değişmesinde, bilirkişi görüşünün hükme doğrudan etki eden ve doğru karar verilmesi noktasında belirleyici rol oynayan yapısı, bu rolünün değerinin daha da anlaşılması ve bilirkişi incelemesinin ilerde çıkması muhtemel sorunları önleyici hususlar içerebilmesi etkili olmuştur¹⁴.

Bilirkişi görüşünün belirleyiciliği noktasında ilk etmen günümüzde de tartışma konusu olan, hâkimlerin bilirkişi görüşünü incelemeksizin doğrudan hükme esas almalarından kaynaklanmaktadır. Burada tartışılan husus, kararı asıl vermekle yükümlü hâkimin yerine bilirkişilerin veriyor olmasıdır¹⁵.

Bilirkişi görüşünün belirleyici niteliği noktasında bir diğer etmen de bilirkişinin sahip olduğu özel ve teknik bilgiye hâkimin sahip olmayışı ve dolayısıyla hâkimin bilirkişinin incelemesini değerlendirememesi ve incelemenin doğruluğunu kaçınılmaz olarak kabul etmesidir. Hâkim elbette diğer delillere de serbetstçe başvurabilme imkanına sahiptir. Fakat özel ve teknik bilgi gereken hallerde bu gereksinimini sadece ilgili uzmanlık dalında bir bilirkişinin yardımını alarak sağlamak durumundadır¹⁶.

Öte yandan bilirkişi incelemesi hâkimler açısından rahatlatıcı bir etmen de doğurur. Hâkim önüne gelen uyuşmazlığı çözmekle görevli olduğundan, her halükarda uyuşmazlık hakkında, ne kadar bilgi sahibi olduğuna bakmaksızın, karar vermek zorundadır. Uyuşmazlık hakkında eksik bilgiyle karar vermektense hâkimin bilgi

---

¹³Age. s. 44, 45; Nurcan ABACI 2002, agm. ss. 75-84.

¹⁴Bariş TORAMAN 2017 a, age. s. 46, 48; Barış TORAMAN 2009, "Bilirkişiliğe İlişkin Reformlar ve Kaçırılan Fırsatlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Özel Sayı, infra 310.

¹⁵Mustafa Reşit BELGESAY 1946, *Teorik ve Pratik Adliye Hukuku Üçüncü Cilt İspat Teorisi*, Üniversite Yayınevi, İstanbul, s. 81; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 48; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 27, 28, 29.

¹⁶Bariş TORAMAN 2017 a, age. s. 48.

sahibi birine danışarak karar vermesi daha sağlıklı bir kararın oluşmasını sağlayacaktır¹⁷.

Bu ve bunun gibi sebeplerle bilirkişiler uyuşmazlığın çözümünde belirleyici rol üstlenmekte ve bu rol dolayısıyla vazgeçilmez bir konuma sahip olmaktadır¹⁸.

1.2. BİLİRKİŞİNİN TANIMI VE HUKUKÎ NİTELİĞİ

Yargılama hukukuna ilişkin müesseselerin her biri yargılama hukukunun amaçlarına¹⁹ hizmet eder. Bu amaçlardan birisi de maddi gerçeğe ulaşmaktır. Yargılama görevini yerine getiren hâkimlerin uyuşmazlığa uygulanacak hukuku çok iyi bilmekle birlikte doğru bir karara ulaşması özellikle ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında daha da zorlaşmaktadır. Bu durum hukuk kuralını uygulayacak olan hâkimin mesleki bilgi ve tecrübesi yanında ayrıca her somut olayın özelliğine göre hukuk dışında özel ve teknik bilgi desteğine de sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Hâkim ihtiyaç duyduğu hukuk alanı dışında uzmanlık gerektiren özel ve teknik bilgiyi bu alanda bilgi sahibi kişilerin oy ve görüşüne müracaat ederek sağlamaktadır. Bu durum yargılama usulünde bilirkişi görüşüne başvurmak olarak ifade edilmektedir²⁰.

Bilirkişi genel olarak, *"Belirli bir konudan iyi anlayan, bir anlaşmazlığı çözümlmek için kendisine başvuru kimse, uzman, ehlihibre, ehli hukuk, eksper, çözümlenmesi özel veya bilimsel bilgiye dayanan konularda oyuna veya düşüncesine başvuru kimse."* şeklinde tanımlanabilir²¹.

¹⁷Bahattin ARAS 2008, "Türk Hukukunda Bilirkişilik ve Yeni Türk Muhakemeleri Kanun Tasarısının Getirdiği Düzenlemeler", *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı 65, s. 1652, 1653, 1654 Aktaran Barış TORAMAN 2017 a, s. 49; Çetin AŞÇIOĞLU 2001, infra 28.

¹⁸Barış TORAMAN 2017 a, s. 46.

¹⁹Bkz. Süha TANRIVER ve Emel HANAĞASI, *"Medeni Usul Hukukuna İlişkin Genel Bilgiler"*, s. 12, *"Sübjektif hakların korunması ve gerçekleşmesini sağlamak, hukukun gerçekleşmesini sağlamak, hukuk barışının korunması, maddi gerçeğe ulaşmak"* https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/52236/mod_resource/content/2/11-%20Yarg%C4%B1lamaya%20hakim%20ilkeler.pdf; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 54, 55, 56, *"Gerçeğe ulaşmak, adalet, maddi hukuktan kaynaklanan bir takım hakların korunması, tespiti veya yerine getirilmesi"*; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, agm. infra 3; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, agm. infra 52.

²⁰Gökhan ÇAYAN 2013, *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik Müessesesi*, 1. Baskı, Legal Yayınevi, İstanbul, s. 57; Oral MAVİOĞLU 1970, "Bilirkişiyeye Başvurma Zorunluluğu ve Bilirkişi Raporları Karşısında Yargıcın Durumu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 36, Sayı 1-4, 197, s. 372; Hasan KÖROĞLU 1995, *Uygulamada ve İçtihatlarda Bilirkişilik*, 1. Baskı, Adil Yayınevi, Ankara, s. 22; Baki KURU 2001, age. s. 2624.

²¹*Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, <https://sozluk.gov.tr/>, ET.11.5.2021.

Bilirkişilik Kanununun 2. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde ise bilirkişi; "Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü yazılı veya sözlü olarak vermesi için başvuru alan gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi" olarak tanımlanmaktadır

Hukuk yargısında bilirkişi incelemesine başvuru şartlarını düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanununun 266. maddesinde bilirkişi; çözümünü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine veya resen mahkemece, oy ve görüşü alınmak üzere atanan kişi olarak tanımlanmıştır.

Sözlük anlamından, mevzuatımızda yer alan ve hukukçuların yaptığı tanımlardan yola çıkarak bilirkişiyi kısaca, çözümünü uzmanlığı, özel ve teknik bilgiyi gerektiren hâllerde ilgili makam tarafından oy ve görüşüne başvuru alan kişi olarak tanımlayabiliriz²².

Bilirkişinin delil mi yoksa delil elde etme aracı mı olduğu ise tartışmalı konudur. Bir görüş, bilirkişinin delil olduğunu savunmaktadır. Bu görüşü savunanlara göre bilirkişilik faaliyeti vakıanın ispatı amacına yönelmiştir²³. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise bilirkişi incelemesi, hâkimin çözümünü hukuk dışında teknik veya özel bilgi gerektiren konuda kendisine başvurduğu, o konuda uzmanlık sahibi kişi tarafından gerçekleştirilen bir delil elde etme aracıdır²⁴. Bilirkişinin kendisi bir delil

---

²²Tanımlar: Bkz. Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, agm. s. 445; Süha TANRIVER 2017, age. s. 25; İlker Hasan DUMAN 1985, agm. s. 1; Süha TANRIVER 2011, agm. s. 378; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 79; Ziya Gökalp MÜLAYİM ve Turan GÜNEŞ 1986, agm. s. 1; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 40, 48; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 3, 5; Ahmet BAŞÖZEN 2016, agm. s. 45; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 5; Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR 2016, agm. s. 15, 25; Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 191; Oral MAVİOĞLU 1970, agm. s. 371; Aykut ÖZDEMİR 2013, agt. s. 3; Batuhan USTABULUT 2018, age. s. 214; *TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*, s. 5, İnyet AYDIN 2019, age. s. 162; Burcu DÖNMEZ 2007, "Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Özel Sayı, s. 1146; İbrahim DÜLGER 2007, "Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s. 652, 660, 678; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 5; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, s. 179; Süha TANRIVER 2018, age. s. 899; Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ 2012, agm. s. 409; Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s. 1914, 1915; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, age. s. 560; Sabri Şakir ANSAY 1960, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara, s. 275.

²³Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 92; Ömer ULUKAPI 2001, *infra* 292, 306, 307; Ahmet KILIÇOĞLU 1986, "Yargıda Bilirkişilik Çıkmazı", *ABD*, Sayı 5, s. 647.

²⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 68, 93; Haluk KONURALP 2009, *İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, s. 14; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 184; Burcu DÖNMEZ 2007, agm. *infra* 1148, Ali Kemal YILDIZ 2006, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, s. 277, <http://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=942>; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 19. Baskı, Beta Yayınevi, s. 264, 265; Oğuz ATALAY 2009, *Delil Kavramı Üzerine*, Halûk Konuralp Anısına Armağan, Cilt I, Ankara, s. 129; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, age. s. 569; İlhan E POSTACIOĞLU, Sümer ALTAY 2015, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s. 527; Oğuz ATALAY, *Medeni Usul Hukukunda*

olmamakla birlikte, bilirkişi incelemesi sonucu elde edilen görüş, oy delildir. Bilirkişi ise bu takdiri delilin mahkemeye ulaşılmasını sağlayan kişi konumundadır²⁵.

Bilirkişiliğin hukuki niteliği hakkında değerlendirmede bulunurken, öncelikle bilirkişiliğin bir meslek olup olmadığı üzerinde durmak gerekir.

"Meslek" kavramı, genel olarak "*Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları önceden belirlenmiş iş.*" şeklinde tanımlanmaktadır²⁶.

Meslekten söz edebilmek için, özel bilgiye ihtiyaç duyulan bir sanatı, az ya da çok sürekli bir biçimde yapıyor ve bunun sonucunda elde edilen kazançla geçimini sağlıyor olmak gerekir²⁷. Bilirkişilik ise bu nitelikleri taşımamaktadır; tamamen dıştan gelen veya tesadüfî olarak gerçekleştirilen bir faaliyet konumundadır; sürekli şekilde icra edilemez²⁸. Ayrıca, özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda düşünce veya görüş bildirmekle sınırlı olarak gerçekleştirilen bir faaliyet, meslek olmaktan ziyade, mesleki bilgi ve birikimin somut bir planda ifade edilmesi olarak düşünülebilir. Bilirkişilikte söz konusu olan "*bilirkişilik*" alanında uzmanlık değil, aksine özel veya teknik bilgiyi gerektiren spesifik bir alanda uzmanlıktır²⁹. Dolayısıyla "*oda*", "*odalar birliği*", "*bölge kurulu*" veya "*üst kurul*" şeklindeki yapılandırmalara elverişli bir nitelik taşımaz. Çünkü bunlar, ancak meslekler için uygulanabilecek olan yapılandırma biçimleridir³⁰. Bilirkişilik, belli bir eğitim sonucunda elde edilecek bir meslek veya unvan değildir.

Menfi Vakıaların İspatı, s. 7, Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2020, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Adalet Yayınevi, s. 232.

²⁵Barış TORAMAN 2017 b, agm. s. 93; Hüseyin MECEK 2011, *Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 21; Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 201; Aykut ÖZDEMİR 2013, agt. s. 4; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2019, *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, s. 527, 530.

²⁶*Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, <https://sozluk.gov.tr/>, ET.10.5.2021.

²⁷Barış TORAMAN 2017, "*Yeni Bilirkişilik Kanunu*", *Legal Medeni Usul ve İcra – İflâs Hukuku Dergisi*, Sayı 36. s. 54, 67; Süha TANRIVER 2001, "*Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi*", s. 227, 228, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m 2015-119-1494>, ET. 19.5.2021; Murat ATALI 2016, agm. s. 3273, 3275; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 577.

²⁸Süha TANRIVER 2015, agm. s. 227, 228; Murat ATALI 2016, agm. s. 3273, 3275; Barış TORAMAN 2017 b, agm. s. 54, 67; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 577.

²⁹Süha TANRIVER 2015, age. s. 227, 228; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 54, 67; Murat ATALI 2016, "6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Hukukî Konularda Bilirkişilik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, s. 3273, 3275; *TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*, s. 41; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 577.

³⁰Süha TANRIVER 2015, age. s. 227, 228; Murat ATALI 2016, agm. s. 3273, 3275; Barış TORAMAN 2017 b, agm. s. 54, 67; *TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*, s. 41; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 561.

Aksine bilirkişi, mesleği, uzmanlığı nedeni ile bilgi birikiminden yargılama sürecinde yararlanılacak kişidir. Mahkeme tarafından atanınca bilirkişi sıfatını kazanır³¹.

Bilirkişinin hâkim yardımcısı olup olmadığı hususu da tartışılan bir diğer konudur. Bilirkişiyi hâkim yardımcısı olarak kabul eden görüşe göre³² bilirkişi, hâkime görevi sırasında yardımcı olması sebebiyle bu sıfatı almaktadır. Bu görüşü savunanlara göre bilirkişiyi hâkim yardımcısı olarak kabul etme sebebi şunlardır: İlk olarak, bilirkişi hâkimin re'sen başvurabildiği bir yöntemdir. İkincisi ise, bilirkişinin yerine getirdiği faaliyetin, yani bilirkişi incelemesinin işlevi bu kişileri hâkim yardımcısı konumuna sokmaktadır³³. Öte yandan benim de katıldığım aksi görüşü savunanlara göre ise bilirkişilik ve hâkim yardımcılığı farklı kurumlardır. Hâkim yardımcılığı kurumu, bilirkişilik kurumuna yönelik haklı eleştirilerin kısmen ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla getirilmek istenmektedir. Hâkim yardımcılığı kurumuna olan ihtiyacın temel nedeni Türkiye’de yargının etkinliğinin artırılmasıdır. Hâkimlerin iş yüklerinin yoğunluğu fazladır ve bir miktar da olsa azaltılması gerekmektedir. Hâkim yardımcılığı, iş yükünün azaltılması ve daha nitelikli hâkimlerin yetiştirilmesi amacıyla getirilmek istenen bir kurumdur³⁴. Türkiye’de hâkimlerin dosya yükü nedeniyle hukukî konularda bilirkişiye başvurduklarına ilişkin şikâyetler vardır. Uzmanlık alan bilgisine sahip hâkim yardımcılarının çalıştırılması suretiyle hukukî konularda bilirkişiye başvurulmasının ve hâkimlerin iş yüklerinin artmasının önüne geçilmiş olacaktır³⁵.

Son olarak bilirkişilik, bağımsız olarak ifa edilmesi gereken yargısal bir görevdir. Bu hali ile kamu görevidir. Bu nedenle, hiçbir makam, kişi ya da kurum herhangi bir şekilde bu görevi icra edene karşı göreviyle alakalı bir etkide bulunamaz, emir ve talimat veremez³⁶.

³¹Süha TANRIVER 2015, agm. s. 227, 228; Murat ATALI 2016, agm. s. 3273, 3275; Barış TORAMAN 2017 b, age. s. 54, 67; *TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*, s. 41; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 561.

³²Bkz. Barış TORAMAN 2017, agm. s. 112, 113; Veli Özer ÖZBEK 2018, agm. s. 634; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 276, 277; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2020, agm. s. 231; Burcu DÖNMEZ 2007, agm. s. 1145; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, agm. s. 264, 265.

³³Barış TORAMAN 2017, agm. s. 113.

³⁴Nesibe KURT KONCA 2016, *Hâkim Yardımcılığı Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, 1. Baskı, Seta Yayınevi, s. 54, 55, https://setav.org/assets/uploads/2016/11/20161024155749_hakim-yardimciligi-kurumu-pdf.pdf, ET. 19.5.2021.

³⁵Nesibe KURT KONCA 2016, agm. s. 57; Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 191; Mehmet Kâmil YILDIRIM 2004, "Bilirkişi Delilinin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu", Baki KURU'ya Armağan, Cilt 1, Sayı 1, s. 835, 836.

³⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 49, 90; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 21; Şener AKYOL 1991, "Hukuk Usulünde Bilirkişilerle İlgili Bazı Problemler", *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, 1. Bölüm, Yargıtay Başkanlığı, s. 60, 65.

1.3. BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN YARGILAMA HUKUKUNA EGEMEN OLAN BAZI HAK VE İLKELER İLE İLİŞKİSİ

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 24 ila 33. maddeleri arasında yargılamaya hâkim olan ilkeler başlığı altında medeni yargı alanında geçerli ilke ve kurallar düzenlenmiştir. Bu ilkeler, tasarruf ilkesi, taraflarca getirilme ilkesi, taleple bağlılık ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı, aleniyet ilkesi, dürüst davranma ve doğruyu söyleme ilkesi, usul ekonomisi ilkesi, hâkimin davayı aydınlatma ödevi, yargılamanın sevk ve idaresi ve hâkimin Türk hukukunu re'sen uygulayacağı ilkeleridir.

Yargılama faaliyeti sùjelerinden olması dolayısıyla bilirkişilerin uyması gereken temel ve etik ilkeler düzenlenirken yargılamaya hâkim olan bu ilke ve kurallar da göz önünde bulundurulmuştur. Bilirkişinin uyacağı ilkelerin bazıları bu ilkelere aykırı olmayacak biçimde düzenlenmişken bazı ilkeler de söz konusu ilkelere istisna niteliği taşıyan ayrık durumlar arasında yer almıştır. Şimdi yargılamaya hâkim olan ilkelerin bilirkişilik kurumuyla bağlantılı olanları ele alınacak ve bilirkişilerin uymaları gereken etik ilkelerin yargılamaya hâkim olan ilkelere ilişkileri incelenecektir.

1.3.1. Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde bireyin gerek medeni ve gerek cezai yargılamasındaki haklarını belirlemektedir. Bu madde ile hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı güvenceye alınmaya çalışılmıştır. Altıncı madde kapsamındaki düzenlemelerin uygulama alanı sadece "*muhakeme süreci*" değildir. Bunun yanında yargılamaya hazırlık (önceki) ve hükmün uygulanması aşamasında (sonraki) da altıncı maddenin kapsamı dahilindedir³⁷.

Adil yargılanma hakkı bakımından sorgulanan şey, varılan sonuçtan çok, yargılama sürecidir. Bir diğer ifadeyle içerik olarak adil bir karar verilip verilmediği değil, adil bir karar verilebilmesi için gerekli koşulların sağlanıp sağlanmadığı önem kazanmaktadır³⁸.

³⁷Cüneyt ALTIPARMAK 2006, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları", *TBB Dergisi*, Sayı 63, s. 244; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 171.

³⁸Sibel İNCEOĞLU 2018, "*Adil Yargılanma Hakkı*", s. 1, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargılanma_hakki_son.pdf, ET. 19.5.2021.

Adil yargılanma hakkı dört unsuru bünyesinde barındırır. Bunlar; kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma, makul süre içinde yargılanma, aleni olarak yargılanma ve hakkaniyete uygun olarak yargılanmadır³⁹.

Kanunla kurulmuş, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkı; temel insan hakları içerisinde düzenlenen en önemli haklardandır. Herkes, yargılama usulü, görevi, yetkisi önceden belirlenmiş olan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkına sahiptir⁴⁰.

Yine yargılamanın aleni olması, demokratik toplumun unsurlarından olan "*adil yargılanma ilkesinin*" gereğidir. Olması gerektiği ölçüde aleni olmayan bir yargılama, adil sayılamaz. Yargılamanın ilke olarak kamuya açık olması, adil yargılanma hakkı bakımından, davanın tarafları açısından bir güvence oluşturmasının yanısıra kamuoyunun yargıya güvenini de artırıcı nitelik taşır. Duruşmanın yeri, zamanı ve içeriği hakkında bilgilere erişme imkanı mevcutsa duruşmanın aleniliğinden söz edilebilir. Aleniyet dava süresince olup bitenleri rahatça görüp duymayı gerektirir⁴¹. Bu ilke yargılama dışında kararların da aleni olmasını gerektirir. Aleniyet kavramının içine "*gerekçeli karar verme*" zorunluluğunu dâhil etmek gerekir. Zira hukukumuzda her karar gerekçeli olmak zorundadır. Bu kavram, hâkimin kararlarını gerekçelendirmesinin yanında bilirkişilerin raporlarını gerekçelendirmelerini de kapsamaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 279. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen bilirkişi raporunun içeriğinde bulunması zorunlu unsurlar arasında gerekçe de yer almaktadır. Hâkimin genel hukuk bilgisiyle çözüme kavuşturamadığı özel ve teknik bilgi gerektiren konularda bilgisine başvuru bilirkişilerin hazırladıkları raporların hâkimin uyuşmazlığı çözme noktasında anlayamadığı hususları aydınlatıcı, merak ettiği hususları açıklayıcı, kolay karar vermesine yardımcı olacak güçlü bir

---

³⁹Süha TANRIVER ve Emel HANAĞASI, age. s. 13; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 179; Süha TANRIVER 2005, "Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *Makalelerim I*, Ankara, infra 211; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 351.

⁴⁰Hilal KARAASLAN 2010, "Adil Yargılanma Hakkı", *Hukuk Gündemi Makaleler*, s. 25, <http://www.ankarabarasu.org.tr/siteler/ankarabarasu/hgdmakale/2010-2/3.pdf>, ET. 20.5.2021; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 352.

⁴¹Cüneyt ALTIPARMAK 2006, agm. s. 256; Cumhurbaşkanlığı Hukuk İşleri Başkanlığı 2014, agm. s. 116; Aziz Serkan ARSLAN 2011, agm. s. 166; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 171, 172, 228; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 345; Nesibe KURT KONCA 2014, "Medenî Usûl Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı*, s. 69, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213533>, ET. 20.5.2021.

gerekçeye dayalı olarak yazılması gerekmektedir⁴². Bilirkişinin, incelemesi sırasında yaptıklarını, hangi inceleme yöntemiyle veya yöntemleriyle hareket ettiğini ve edindiği sonuçları hazırladığı raporda açıkça belirtmesi gerekmektedir⁴³. Bilirkişi önceden hazırlanmış, matbu raporları doldurmak yerine, her vakıa hakkında ayrı ve o vakıaya özgü olarak raporlarını hazırlamalıdır⁴⁴.

Adil yargılanma ilkesinin unsurlarından bir diğeri de hakkaniyete uygun yargılanma ilkesidir. Hakkaniyete uygun yargılanma AİHS'nin 6. maddesinin güvence altına alınan ilkelere bir tanesidir. Bu hak, özellikle ulusal mahkemelere başvurabilme ve ulaşabilme, bu mahkemeler önünde iddia ve savunmada bulunabilme, mahkemelerin usuli işlemleri hakkında bilgi sahibi olabilme ve bu işlemlere bizzat veya temsilcisi aracılığı ile katılabilme hakkını, kişinin kendisini bizzat veya bir avukat vasıtasıyla savunabilme hakkını, davada ileri sürdüğü iddiaların ve delillerin karşı tarafın iddia ve delilleriyle eşit imkanlarda araştırılmasını ve eşit değerlendirmeye tabi tutulmasını isteme hakkını, mahkeme kararlarının gerekçeli olması zorunluluğunu, hükmün aleni olarak tefhimini, ilk derece mahkemesinin kararına karşı üst mahkemelere başvurabilme ve bu mahkemede ilgili kararı yeniden inceletme haklarını kapsamaktadır⁴⁵.

Yine adil yargılanma ilkesi kapsamında yer alan bir diğeri unsur da usul ekonomisi ilkesi olarak da anılan davaların makul süre içerisinde ve gereksiz gider yapılmadan bitirilmesidir⁴⁶. Bu ilkenin amacı uyuşmazlığın taraflarını yargılanma işlemlerinin uzamasına karşı korumak, uyuşmazlık konusu hakka mümkün olduğunca en kısa sürede ulaşabilmelerini sağlamak ve tarafların, davanın nasıl sonuçlanacağı

---

⁴²Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s. 1940, 1941; Abdurrahim KARSLI 2014, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, s. 569; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES 2017, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 5. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, s. 403; Timuçin MUŞUL 2012, *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, s. 414; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, agm. s. 746; Baki KURU 2019, age. s. 317.

⁴³Süha TANRIVER 2017, age. s. 112; Baki KURU 2019, age. s. 317.

⁴⁴Aziz Serkan ARSLAN 2011, *Medeni Usul Hukukunda Doğrudanlık İlkesi*, Selçuk Üniversitesi, Konya, s. 166.

⁴⁵Hilal KARAASLAN 2010, agm. s. 25; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 182; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 172.

⁴⁶Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 111; Baki KURU 2019, age. s. 313; Çetin AŞÇIOĞLU 1991, "Yargılama Çalışmalarında (Hukuk Davalarında) Nitelendirme ve Bilirkişinin Görevi", *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, 1. Bölüm, Yargıtay Başkanlığı, s. 84, 85; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 31; Hilmi ŞEKER 2007, "Soykütüğü İle Bağlı Koparılmış Bir Kurum: Bilirkişilik", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, s. 188; İbrahim AKIN ve Tansu AKIN 2014, "Yargı Etiği", *Ankara Barosu Dergisi*, s. 20; Süha TANRIVER ve Emel HANAĞASI, agm. s. 15; Hilal KARAASLAN 2010, agm. s. 25; Süha TANRIVER 2018, age. s. 966; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 345, Yahya DERYAL 2017, s. 380.

konusunda endişelerini gidermektir. Makul sürede yargılanma ve gereksiz giderleri önlemeye çalışma her yargılama süjesi gibi bilirkişilerin de yükümlülüğü kapsamındadır. Bilirkişi kendisine başvuru konu hakkındaki özel ve teknik bilgisini kullanarak hazırladığı raporunu kendisine verilen süre içinde kendisinden istenen tüm soruların cevabını bilgisi dâhilinde eksiksiz bir biçimde cevaplayarak ilgili makama iletmekle görevlidir. Bilirkişinin bu göreve uygun davranması yargılamanın seyri açısından son derece önemlidir.

Uygulamada maddi vakıalar ve kendisinden istenen hususlar açık olmamasından kaynaklanan sebeplerle bilirkişi uzmanlık alanının dışına çıkıp, hâkimin yetki alanına giren hukukî konularda dahi görüş beyan edebilmektedir⁴⁷. Bilirkişinin kendisine başvuru vakıa dışında bir hususta değerlendirmede bulunması, ek bilirkişi raporu alınması veya yeni bilirkişi incelemesine başvurma gibi hem yargılamayı uzatıcı ve hem de taraflara daha fazla maddi külfet yükleyecek biçimde yargılama giderlerini artırıcı sonuçlar doğmasına neden olmaktadır⁴⁸.

Adil yargılanma hakkını sağlamaya yönelik bir diğer unsurun silahların eşitliği ilkesi olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Anayasa Mahkemesi'ne göre yapılan yargılama sırasında tanık ve bilirkişi görüşü gibi delillerin sunulması ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan silahların eşitliği kapsamında kabul edilmekte olup, bu ilke ve yargılamaya etkin katılım hakkı ile çekişmeli yargılama ilkesi, adil yargılanma hakkının somut görünümüdür⁴⁹. Burada söz edilen silahların eşitliği ilkesinden, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlaşılmaktadır⁵⁰.

Silahların eşitliği ilkesi, iddia ve savunmada bulunma noktasında diğer delillere olduğu gibi bilirkişi deliline de başvurma konusunda eşit imkânlarla sahip olmayı kapsamaktadır. Bu ilke uyarınca her iki tarafa da bilirkişi incelemesi talep etme

⁴⁷Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 30; Ömer ULUKAPI 2001, s. 196.

⁴⁸Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 111; Çetin AŞÇIOĞLU 2001, age. s. 84, 85; Hilmi ŞEKER 2007, agm. s. 188; AKIN ve AKIN 2014, agm. s. 20; Yahya DERYAL 2017, age. s. 380; Süha TANRIVER 2018, age. s. 966, Süha TANRIVER ve Emel HANAĞASI, agm. s. 15; Baki KURU 2019, age. s. 313; Ramazan ARSLAN, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 31.

⁴⁹Sibel İNCEOĞLU 2018, agm. s. 131; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 174, 175, 178, 179, 181, 182.

⁵⁰Emel HANAĞASI 2016, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 36; Sibel İNCEOĞLU 2018, agm. s. 129; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 353.

hakkı tanınması, bilirkişinin hazırladığı rapordan her iki tarafın da haberdar edilmesi, her iki tarafa da söz konusu rapor hakkında açıklamada bulunma hakkı tanınması gerekmektedir⁵¹. Herhangi bir davada bilirkişi incelemesinin gerekli olup olmadığına karar vermek esasen hâkimin takdirindedir ve hâkim bu takdir yetkisini keyfi biçimde kullanamaz. Hâkimin delilleri değerlendirmesi veya tarafların delil gösterme taleplerini reddetmesi halinde bu kararlarını tutarlı şekilde gerekçelendirerek açıklaması gerekmektedir⁵². Hâkimin öne sürdüğü bu gerekçelerin keyfiyet arz edip etmediğinin değerlendirmesi ise Anayasa Mahkemesinin inceleme kapsamına girmektedir. Anayasa Mahkemesi, hâkimin aldığı bu kararların sanığın haklarını koruma amacına yönelik yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde verilip verilmediğini inceleme yetkisine sahiptir⁵³. Bu inceleme sonucunda tarafların hakkını koruyucu nitelik taşıyan silahların eşitliği ilkesine aykırı bir durum saptanırsa bu aykırılığı yaratan hâkim, bilirkişi ya da diğer kişiler ilgili maddeler uyarınca yaptırıma tabi tutulurlar.

1.3.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı

1.3.2.1. Genel Olarak

Hukuki dinlenilme hakkı, "*Yargılamayla hukuki durumu etkilenecek kişilerin, yargılamanın bir süjesi olarak, yargılama konusunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargılamaya etki edebilmelerini ve yargılama mercilerinin bunları dikkate alıp değerlendirerek, gerekçeli şekilde karar verebilmelerini sağlayan, sürpriz kararlar karşılığın engelleyen bir temel hak ve yargılama ilkesidir.*" şeklinde tanımlanmaktadır⁵⁴.

Hukuki dinlenilme hakkı hem Anayasada hem de Hukuk Muhakemeleri Kanununda dayanağı olan bir haktır. Anayasanın 36. maddesinin 1. fıkrası gereği "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*"

⁵¹Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 184, 203; Emel HANAĞASI 2016, age. s. 39, 208; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 353.

⁵²Sibel İNCEOĞLU 2018, agm. s. 131; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 353; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 352; Sabri Şakir ANSAY 1960, agm. s. 278; İlhan E. POSTACIOĞLU 2015, agm. s. 652; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 126, Baki KURU 2019, age. s. 2631, 2632.

⁵³Sibel İNCEOĞLU 2018, agm. s. 129.

⁵⁴MÖLLER, agm. s. 51, *Aktaran* Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, age. s. 118, 119, Muhammet ÖZEKES 2003, age. s. 31, H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, age. s. 354, Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 354.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 27. maddesinde düzenlenen hukukî dinlenilme hakkı; bilgilenme hakkı, açıklama ve ispat hakkı ile mahkemenin kararlarını somut ve açık olarak gerekçelendirmesini kapsamaktadır⁵⁵. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 278. maddesinin 2. fıkrası da "*Bilirkişi, görev alanı veya sınırları hakkında teeddüde düşerse, bu teeddüdün giderilmesini, her zaman mahkemeden isteyebilir.*" diyerek bilirkişiler bakımından hukuki dinlenilme hakkını ele almıştır⁵⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 278. maddesinin 3. fıkrası gereği bilirkişi, incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa, mahkemenin de uygun bulması kaydıyla, tarafların bilgisine başvurabilir. Fakat dinleme sırasında her iki taraf da hazır bulunmalıdır. Yani bilirkişi, tarafları sadece iki taraf da hazır bulunursa dinleyebilmektedir⁵⁷. Bilirkişinin taraflardan birini diğerinin yokluğunda dinlemiş ya da kendisiyle iletişime geçmiş olması, sorumluluğunu gündeme getirir ve bilirkişi yaptırımlara tabi tutulur. Ayrıca bu durum bilirkişinin reddi sebebidir⁵⁸.

Öte yandan bilirkişinin oy ve görüşünü, duruşmada hazır bulunarak (HMK m. 269/ 2), sözlü biçimde dile getirmesi bu ilke açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü bu sayede hem bilirkişinin uzmanlığı ve güvenilirliği daha rahat bir biçimde kontrol edilebilecek hem de taraf vekilleri doğrudan, taraflar ise hâkim aracılığıyla bilirkişilere soru yöneltme imkanına sahip olabileceklerinden, bilirkişilerin inceleme sonucu varmış olduğu kanaatler tartışmaya açık bir hal alacaktır. Bu sayede doğruluğu tartışılarak kontrol edilmiş bir rapor ile daha sağlıklı hüküm elde edebilme imkanı sağlanmış olacaktır. Böylece hukuki dinlenilme hakkı yanında yukarıda ayrıntılı biçimde ele aldığımız adil yargılanma hakkının⁵⁹ olmazsa olmazı hakkaniyete uygun yargılamanın unsurlarından biri olan silahların eşitliği ilkesi de korunmuş olacaktır⁶⁰.

Yine, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 27. maddesi gereğince hukuki dinlenilme hakkının bir diğer unsuru dikkate alınma hakkıdır ki bu hak da

---

⁵⁵Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533; Cumhur RÜZGARESEN 2014, agm. s. 119; Muhammet ÖZEKES 2003, *Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*, Ankara, infra 86; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 171; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 354.

⁵⁶Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 3,55.

⁵⁷Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533.

⁵⁸Age. s. 533.

⁵⁹Bkz. 1.3.1 Adil Yargılanma Hakkı.

⁶⁰Süha TANRIVER 2017, age. s. 112; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 353; Baki KURU 2019, age. s. 2744; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 139.

açıklamaların dikkate alınarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir⁶¹. Bu hükmün bilirkişi bazında somut görünümünü ise Hukuk Muhakemeleri Kanununun 273. maddesinin 1. fıkrası ve yine aynı Kanunun 279. maddesinin 2. fıkrasında kendisini gösterir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 273. maddesinin 1. fıkrası uyarınca mahkeme, bilirkişinin yanıtlaması gereken soruları tarafların da görüşünü alarak belirlemek durumundadır. Ayrıca aynı Kanunun 279. maddesinin 2. fıkrası gereğince bilirkişinin, mahkemeye sunduğu raporda hangi hususlar hakkında bilgisine başvurulduğunu da belirtmesi gerekmektedir. Bilirkişi kendisine yöneltilen soruları eksiksiz biçimde yanıtlamalıdır. Eğer yanıtlanamayacak durumda ise bunu kendisini görevlendiren mercie bildirmek zorundadır. Yerine göre ek rapor veya yeni bilirkişi incelemesiyle bu bilgi eksikliği giderilmeye çalışılır⁶². Bilirkişi incelemesi özelinde, yukarıda yer verdiğimiz pozitif düzenlemeler bulunmasa dahi bilirkişi, diğer etik ikeler gibi hukuki dinlenilme hakkına da uygun hareket etmek zorundadır. Yani bilirkişiler herhangi bir yaptırımla karşılaşma korkusundan ya da somut bir düzenlemenin varlığından ziyade yaptıkları görevin öneminin bilinciyle hareket ettiklerinde bu etik ilkeye de uygun davranmış olacaktırlar⁶³.

1.3.2.2.Özel Olarak İspat Hakkı

İspat hakkı maddi hukuktaki ispat kavramıyla ilişki içindedir. İspat kavramından anlamamız gereken ise bir önermenin doğruluğu hakkında kanaat verilebilmesi için bir nedenselliğin ortaya konulmasıdır⁶⁴. Yargılama hukuku bakımından ise ispat hakkı, bir vakianın doğruluğu hususunda hâkimin ikna edilmesidir⁶⁵. Bu hak, taraflara yargılama ve ispat sürecinde eşit imkanlar çerçevesinde iddialarını ispatlama hakkı tanımasını gerektirir⁶⁶.

İspat denilince aklımıza ilk olarak ispat hakkından ziyade ispat yükü gelmektedir. İspat yükünden ise, ispatsızlık hâline kimin katlanacağı veya ispata

⁶¹Ramazan ARSLAN, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 166; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 355.

⁶²Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533, 534; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 582; Baki KURU 2019, age. s. 2760.

⁶³Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 533.

⁶⁴H Konuralp 2009, *İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, 2. Bası, Yetkin, Ankara s. 8, *Aktaran Barış TORAMAN 2014, "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, s. 1486.

⁶⁵Barış TORAMAN 2014, age. s. 1486, 1487.

⁶⁶Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 203.

yarayan araçları ilgili makama kimin getireceği sorunu anlaşılmaktadır⁶⁷. Bu yük, ispat hakkını da içinde barındırır. İspat yükünü taşıyan taraf, ileri sürülen vakıayı ispat hakkına sahiptir⁶⁸.

Sözü edilen ispat hakkının bir uzantısı da delil ikame yüküdür. İspat hakkı delillerin elde edilmesi ve bunun ilgili makama sunulmasını kapsar. Delil elde etmek ise çeşitli vasıtalarla mümkün olabilmektedir. Tarafların beyanı, keşif veya bizim de inceleme konumuz olan bilirkişi incelemesi delil elde etme araçları arasında yer almaktadır⁶⁹.

Bilirkişi incelemesi özelinde baktığımızda ispat hakkı, her iki tarafa da bilirkişi incelemesini talep etme, bilirkişi incelemesi sonunda hazırlanan rapordan haberdar olma, bilirkişi raporları hakkında açıklamada bulunma ve söz konusu raporlara itiraz hakkını kapsayıcı nitelik taşır. Bu haklardan herhangi birinden hak sahibi tarafından yararlanmasının engellenmesi, ispat hakkının ihlali anlamına gelmektedir⁷⁰. Örneğin, uyuşmazlık özel ve teknik bilgi gerektiriyorsa ilgili tarafın ileri sürdüğü vakıanın ispatı için bilirkişi incelemesinden başka bir delile başvurulamıyorsa bilirkişiye başvuru hususundaki talebin reddi ispat hakkının ihlali niteliği taşır⁷¹.

Yine, tarafların bilirkişi raporu hazırlama sürecinden dışlanmaları ve sadece bilirkişi raporu hazırlandıktan sonra taraflara bu rapor hakkında tartışma imkanı verilmesi de öğretide ispat hakkının ihlali olarak kabul edilmektedir. Zira bu gibi durumlarda taraflar ispat sürecine etkin şekilde katılamamaktadır⁷².

İspat hakkı bakımından tanıklara başvuru noktasında hak eşitliğinden söz edilirken bilirkişiye başvuru noktasında böyle bir eşitlikten söz edilmemektedir. Bilirkişilere başvuru hakkında eşitlikten ziyade, raporun hazırlanması sürecinde taraflara eşit muamalede bulunulması, bilirkişi raporunun her iki tarafça incelenebilmesi ve bu rapora tarafların itiraz ve açıklama talep haklarının sağlanması ispat hakkı kapsamındadır⁷³.

---

⁶⁷Bariş TORAMAN 2014, age. s. 1487.

⁶⁸Age. s. 1488.

⁶⁹Age. s. 1502; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 203.

⁷⁰Age. s. 203.

⁷¹Bariş TORAMAN 2014, age. s. 1513.

⁷²Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 206.

⁷³Age. s. 207.

Örneğin, bilirkişinin bir tarafı dinlemesi gerekiyorsa, bunu karşı taraf olmadan yapmamalı, her iki tarafın da bulunduğu sırada tarafları dinlemelidir. Aksine davranış, taraflardan birinin ispat hakkını ihlal eder⁷⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 189. maddesinin 1. fıkrası gereğince taraflar, kanunda verilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir. Burada bahsedilen süre, taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalarda uygulama alanı bulurken re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda uygulanmaz. Zira re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar kamu düzenine ilişkin olduğundan, hâkim, davanın ispatı açısından önem taşıyan tüm delillere re'sen başvurabilecektir⁷⁵.

Taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalarda ise belli sürede delil ikamesi zorunluluğunun istisnalarından birini bilirkişi incelemesi oluşturmaktadır. Zira taraflarca hazırlama ilkesine tabi bir davada dahi, mahkeme re'sen bilirkişi incelemesine başvurabileceğinden (HMK m. 266; 288), buna yönelik bir talep, dilekçeler aşamasında ileri sürülmemiş olsa bile, tahkikat aşamasının devamı boyunca talep edilebilir⁷⁶.

Bilirkişi incelemesine başvuru hakkının, ispat hakkı çerçevesinde zorunlu olup olmadığı noktasına gelecek olursak, çözümü özel ve teknik bilgi gerektiren durumlarda bilirkişiye gidilmemesi doğrudan ispat hakkının ihlali anlamına gelmez. Ancak bilirkişi incelemesine başvuru talep edilen sorun hâkimin hukuk bilgisiyle çözülemeyen bir sorunsu, hâkimin bu noktada bilirkişi incelemesini reddetmesi ispat hakkının ihlâli niteliği taşır⁷⁷. Bilirkişi incelemesine başvurulmasının yerinde olup olmadığı takdir yetkisi bazı istisnalar⁷⁸ dışında, hâkime aittir. İspat hakkı bağlamında bu mesele, uyuşmazlığın çözümü bakımından başvurulacak tek ispat aracının elde edilmesinin hâkimin kararına bağlı olmasında kendisini göstermektedir. Hâkimin takdir yetkisi, keyfilik anlamına gelmemektedir. Bu nedenle hâkim tarafların

---

⁷⁴Age. s. 208.

⁷⁵Barış TORAMAN 2014, age. s. 1502.

⁷⁶Age. s. 1502.

⁷⁷Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 204; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 126.

⁷⁸Süha TANRIVER 2001, agm. s. 381, İbrahim DÜLGER 2007, agm. s. 665; İnanet AYDIN 2019, agm. s. 161; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 61; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 54; Barış TORAMAN 2014, age. s. 1511; Cenk AKİL 2011, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı", Sayı 2, s. 180; Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, *Muhakeme Kanunlarında Yapılan Değişiklikler Sonrası Bilirkişilik Sorunları Panel*, TÜRMOB Yayınları 417, 19 Kasım 2011, Ankara, s. 120.

bilirkişi incelemesine başvurulması yönündeki taleplerine ilişkin kabul veya ret kararını gerekçelendirmekle görevlidir⁷⁹.

1.3.3. Usul Ekonomisi İlkesi

Özel hukuk alanında uyuşmazlıkların çözümü sırasında usul hukuku bir takım kısıtlamalar öngörmüştür. Bu kısıtlamalardan biri de usul ekonomisi ilkesinin kapsamını oluşturan süre ve gider kısıtlamasıdır⁸⁰. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 30. maddesinde düzenlenen usul ekonomisi ilkesi gereği hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla görevlidir⁸¹.

Hukukumuzda ihkak-ı hak yasağı olması sebebiyle devlet, yargılama hizmetini tekelinde barındırır ve bu hizmeti sunmaktan kaçınmaz. Bu tekel yetkisi dolayısıyla devletin, yargılama faaliyetini mümkün olan en kısa sürede ve en az masrafla tamamlaması gerekmektedir. Zira geciken ve fazla masrafa yol açan yargılama hak sahiplerini yıpratır ve zarara uğratar⁸².

Yargılama faaliyetinin düzgün bir şekilde işlemesinde, iyi mevzuat düzenlemelerinin olması tek başına yeterli değildir. Bir kanun ne kadar mükemmel olursa olsun, diğer olumsuz etmenler ortadan kaldırılmadıkça yargılama faaliyeti sağlıklı biçimde işlemeyecektir. Bu olumsuz etmenlerin en aza indirilmesi için pek çok tedbirin alınması ve yürürlüğe konulması gerekmektedir. Bu tedbirler arasında iyi eğitilmiş hâkim, avukat ve bilirkişi gibi diğer yargılama sùjelerinin yetiştirilmesi de yer alır⁸³.

Söz konusu sùjeler arasında yer alan bilirkişinin ödevlerinden biri de incelemesini mahkeme tarafından belirlenen süre içinde tamamlaması ve raporunu mahkemeye bu süre zarfında teslim etmesidir. Bilirkişinin belirlenen süreye uymaması doğal olarak yargılamanın uzamasına yol açmakta, bu da usul ekonomisi ilkesine aykırı bir durumun oluşmasına neden olmaktadır⁸⁴.

⁷⁹Barış TORAMAN 2014, age. s. 1513; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 188.

⁸⁰Cumhur RÜZGARESEN 2014, age. s. 38; Ramazan ARSLAN, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 176.

⁸¹Cumhur RÜZGARESEN 2014, age. s. 38; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 210, 211; Selçuk ÖZTEK, *Çabuk Yargılama*, s. 3903; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 355; Aziz Serkan ARSLAN 2014, age. s. 173.

⁸²Cumhur RÜZGARESEN 2014, age. s. 39; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 355.

⁸³Cumhur RÜZGARESEN 2014, age. s. 39; Ejder YILMAZ 2011, age. s. 6.

⁸⁴Süha TANRIVER 2017, age. s. 106; Süha TANRIVER 2002, age. infra 70, 74, 75; Ömer ULUKAPI 2001, agm. s. 299; Ahmet KILIÇOĞLU 1986, agm. s. 647; Ramazan ARSLAN 2011, age. s. 176; Barış

Usul ekonomisi ilkesinin bilirkişilik bazında bir diğer yansıması da bilirkişiliğe hâkim olan "*aynı konuda bir kez rapor alınması*" ilkesinde kendini gösterir. Ancak "*bilirkişi raporunda eksiklik veya belirsizlik olması*" gibi iki sınırlı durumda ek bilirkişi raporu ya da yeni bilirkişi incelemesine başvurulabilmesi mümkündür (Bil. K. m. 3/ 7). Zira gerekmediği halde bilirkişiden ek rapor istemek, hem yargılamanın uzamasına hem de gereksiz masrafa yol açmaktadır⁸⁵. Oysa usul ekonomisi ilkesinin amacı yargılama faaliyetini en kısa zamanda ve an az masrafla tamamlayıp hüküm kurabilmektir⁸⁶.

Yine bilirkişinin uymak zorunda olduğu özen gösterme ödevi de usul ekonomisi ilkesiyle bağlantılı bir etik ilkedir. Zira bilirkişilerin görevlerinin icrası sırasında kendilerinden beklenen özeni göstermemeleri, uzmanlık alanlarıyla ilgili en son verileri incelemeden, kendilerinden istenen hususları tam olarak anlayamadan, ilgili makamdan açıklamada bulunmalarını istemeden, özensiz bir biçimde raporlarını hazırlamaları veya raporlarında herkesin anlayacağı yalın bir dil kullanmamaları yeni bilirkişi incelemesi veya ek bilirkişi raporuna gereksinim duyulmasına neden olmaktadır⁸⁷. Bu durum da hem zaman kaybına hem de masrafa yol açar^{88,89}.

Sonuç olarak zaman unsuru yargılama faaliyeti ve spesifik olarak delil ikamesi bakımından son derece önemlidir. Delil elde etme ve hüküm arasına zaman girmesi mahkemenin zapta yazılana bağlı karar vermesine, kendi değerlendirmesini yapmasının zorlaşmasına neden olur⁹⁰. Bilirkişiler açısından durumu ele aldığımızda ise kendisinden rapor hazırlaması istenen bilirkişinin verilen sürede raporunu hazırlamaması yine söz konusu vakıa hakkında sahip olduğu izlenimlerin ve örneğin, tanık dinleme, keşfe katılma yoluyla edindiği bilgilerin, zamanla körelmesine yol açar ve bilirkişi bu durumda raporunu olduğu gibi sağlıklı bir biçimde hazırlayamayabilir. Bilirkişilerin usul ekonomisini ihlal eden bu tür davranışları yaptırıma tabidir.

TORAMAN 2017, age. s. 341, 522; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 355.

⁸⁵Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 111; Çetin AŞÇIOĞLU 2001, age. s. 84, 85; Aziz Serkan ARSLAN 2014, agm. s. 31; Hilmi ŞEKER 2007, agm. s. 188; Yahya DERYAL 2017, age. s. 380; Selçuk ÖZTEK 1996, age. s. 3903; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 582; Süha TANRIVER 2018, age. s. 966; Baki KURU 2019, age. s. 313.

⁸⁶Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 111; Baki KURU 2019, age. s. 313; Çetin AŞÇIOĞLU 2001, age. s. 84, 85; Ramazan ARSLAN 2013, age. s. 31; Hilmi ŞEKER 2007, agm. s. 188; Yahya DERYAL 2017, s. 380; Süha TANRIVER 2018, age. s. 966; Aziz Serkan ARSLAN 2013, age. s. 177.

⁸⁷Süha TANRIVER 2017, age. s. 94; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 12; Ramazan ARSLAN 2013, age. s. 48; Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s. 20; Süha TANRIVER 2018, age. s. 952.

⁸⁸Barış TORAMAN 2017, age. s. 534.

⁸⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 94.

⁹⁰Cumhur RÜZGARESEN 2014, agm. s. 298; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 327.

Örneğin; Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 5.3.2020 tarih 2020/108 E. sayılı kararında süresinde raporunu hazırlamayan, geçerli bir mazeret sunmayan ve ek süre talebinde de bulunmayan bilirkişi hakkında daha önce de raporunu zamanında hazırlamaması nedeniyle 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 14/6 maddesi uyarınca bilirkişilik yapmaktan yasaklanma kararı verilmiştir⁹¹.

1.3.4. Taraflarca Hazırlama- Re'sen Araştırma İlkeleri

Taraflarca hazırlama ilkesi, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 25. maddesinde "*Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz. Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir.

Önüne gelen somut uyuşmazlık hakkında hâkimin karar verebilmesi için üç hususa ihtiyacı vardır. Bunlardan birincisi, hukuk bilgisidir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 33. maddesi gereğince hâkim Türk hukukunu bilir ve re'sen uygular. Hukuk bilgisi yanında ihtiyaç duyulan diğer iki şey ise vakıalar ve o vakıaların mevcudiyeti hakkında hâkimde kanaat uyandırmaya yarayacak olan delillerdir⁹². Bu ilkeler söz konusu delilleri kimin getireceğine ilişkin karışıklığı çözmek adına düzenlenmiştir.

---

⁹¹Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 5.3.2020 tar. 2020/108 E. say. K. "*Mahkeme dosyasının Bilirkişiye ıslak imzalı olarak 15.5.2019 tarihinde teslim edildiği ve dosya teslimi için 60 günlük süre verildiği, bilirkişinin kendisine verilen süre içerisinde raporunu ibraz etmediği gibi ihbar tarihi itibarıyla raporunu hazırlayarak mahkemesine sunmadığı, bu süre içerisinde bilirkişinin her hangi bir mazeret bildirmemesi ve ek süre talebinde bulunmadığı, bilirkişi..... Kurulumuz bilirkişi listelerinde kayıtlı bilirkişi olmadığı ve 6754 sayılı kanun 14/6 maddesinde yazılı "Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 12 nci maddenin altıncı fıkrası uyarınca görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanlar, 3 üncü maddede belirtilen temel ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulduklarının tespit edilmesi hâlinde, bölge kurulu kararıyla bilirkişilik yapmaktan yasaklanabilir."* kuralını ihlal ettiğinin sabit olduğu, bilirkişinin daha önce de raporunu zamanında hazırlamaması nedeniyle hakkında yaptırım kararı uygulandığı ve halen raporunu ibraz etmemiş olduğu hususları dikkate alınarak hakkında "YASAKLAMA" hükmünün uygulanması gerektiği kanaatine varılmış ve aşağıdaki şekilde karar verilmiştir. Gereğince yukarıda açıklandığı üzere; 1-Bilirkişi.....T.C. kimlik numaralı..... 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 14/6 maddesi uyarınca bilirkişilik yapmaktan YASAKLANMASINA...". <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 1.5.2021.

⁹²Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 16.

Söz konusu ilkeler tahkikat aşamasıyla ilgili ilkelerdir⁹³. Hukuk muhakemesinde, çekişmeli yargıda esas olan taraflarca hazırlama ilkesidir⁹⁴. Bu ilke, dava malzemesinin davaya kimin tarafından getirileceğine ilişkindir⁹⁵. Taraflarca hazırlama ilkesi, iddia ve savunmanın temelini oluşturan vakıaların ve bunları ispata yarayan delillerin taraflarca mahkemeye bildirilmesini ifade eder⁹⁶. Soyut hukuk kurallarının somut vakıalara uygulanması hâkimin görevidir. Ancak bunun için hâkimin o vakıa hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Taraflarca hazırlama ilkesi sayesinde hâkimin vakıa hakkında bilgi edinmesi sağlanır⁹⁷.

Bu ilkenin amacı hangi dava malzemesini getirilip hangisinin getirilmeyeceğine tarafların karar vermesidir. Bu ilke gereği taraflar, istemedikleri dava malzemesini mahkemeye getirmemekte, sadece getirdikleri vakıa ve delillerin doğruluğu hususunda mahkemeyi ikna etmeye çalışmaktadırlar⁹⁸. Hâkim ise, tarafların iddia ve savunmalarıyla, vakıalar ve dayanağını oluşturan deliller ile bağlı olup, sadece bu vakıa ve delillere dayanarak karar verir. Kısaca bu ilke taraflara vakıaları mahkemeye getirmeyi, hâkime de hukuku bilme ödevini yüklemiştir⁹⁹. Söz konusu ilkenin gereği olarak hâkim kişisel bilgisini yargılamada kullanamaz.

Taraflarca hazırlama ilkesi yönünden iki husus üzerinde durulmalıdır: Öncelikle tarafların bilirkişi deliline başvurmamasına rağmen hâkimin bilirkişiye müracaat edip edemeyeceği belirlenmelidir. Örneğin; davacı, davalının hız kurallarına uymadığını belirtmiş ve yerdeki lastik izinin bu iddiasını doğruladığını ifade etmiş, ancak bilirkişiye müracaat edilmesini açıkça istememişse, hâkimin re'sen bilirkişiye müracaat edip edemeyeceği ortaya konulmalıdır. İkincisi olarak ise, özel veya teknik bilgiyi gerektiren konuda şahsi bilgisi bulunan hâkimin bu bilgisini kullanıp

---

⁹³Mehmet Kamil YILDIRIM 2016, "Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Rolü", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* Cilt 22, Sayı 3, s. 3032.

⁹⁴Samet Can ASLAN, "Medeni Usul Hukukuna Hâkim Olan İlkeler", <https://hukukiblog.com/ozel-hukuk/medeni-usul-hukukuna-hakim-olan-ilkeler/> ET. 19.05.2021; Ramazan ARSLAN, Ramazan ARSLAN, , Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 154.

⁹⁵Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 17; Ramazan ARSLAN, Ramazan ARSLAN, , Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 154; Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, agm. s. 126.

⁹⁶Agm. s. 126; Mehmet Kâmil YILDIRIM 2004, agm. infra 17; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 339.

⁹⁷Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, age. s. 126.

⁹⁸Age. s. 126.

⁹⁹Ömer ULUKAPI 1998, "Yargıtay Kararları Işığında Medenî Usul Hukukunda Yargılamaya Hâkim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 6, Sayı 1-2, s. 714, 716, 717; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 339; Levent BÖRÜ 2016, *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 340.

kullanamayacağı belirlenmelidir. Örneğin, hobi olarak yelkenli teknelerle ilgilenen bir hâkimin hangi havalarda limanda kalınması gerektiğine ilişkin bilgisini somut uyuşmazlık bakımından kullanıp kullanamayacağının belirlenmesi gerekir.

Taraflarca hazırlama ilkesi gereğince "*Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz (HMK m. 25)*"¹⁰⁰. Ayrıca bu ilke gereği hâkimin delil sorma veya belli delili hatırlatma yetkisi de yoktur¹⁰¹. Burada sözü edilen ayrık durumlardan biri, takdiri delillerden olan bilirkişi incelemesidir. Hâkimin ihtiyaç duyacağı hallerde bilirkişinin oy ve görüşüne başvurabilmesi, re'sen delil araştırması yapabileceği istisnai durumlar arasında yer alır (HMK m. 266, 288/2)¹⁰².

Taraflarca hazırlama ilkesi asıl olarak bilirkişilerin nerede başlayıp nerede duracakları noktasında önem taşır. Yani taraflarca hazırlama ilkesinin uygulandığı davalarda taraflarca ileri sürülmemiş delilleri bilirkişinin tespit ederek inceleyip inceleyemeyeceği sorusu bu başlık altında değerlendirilmesi gereken asıl meseledir. Bu sorunun cevabı şu şekilde verilebilir: Bilirkişiye başvuru ve bilirkişinin yapacağı inceleme tarafların iradelerinden ve taleplerinden ziyade hâkimin tasarrufundadır. Hâkim taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu davalarda dahi bilirkişiye re'sen müracaat edebilir¹⁰³. Ayrıca bu ilkenin uygulandığı davada bilirkişi de incelemesi sırasında sırf tarafların getirdiği delillere dayanmak ve bir tek onları değerlendirerek raporunu hazırlamak zorunda değildir. Bilirkişi tarafların getirmedikleri delilleri inceleyebilir, sunmadıkları ve fakat dava ile bağlantısı bulunan tanıkları dinleyebilir. Yani bilirkişiye müracaat ve bilirkişinin yapacağı inceleme taraflarca hazırlama ilkesinden etkilenmez.

Yargıtay 9. H.D. 30.3.2015, E. 2014/15202, K. 2015/12252 kararında²⁵
"...Ancak re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda veya mahkemece re'sen hesap raporu alınmasına, bilirkişi incelemesine karar verilmesi gibi durumlarda,

¹⁰⁰Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 17.

¹⁰¹Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 720.

¹⁰²Süha TANRIVER 2017, age. s. 52; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 402; İbrahim DÜLGER 2007, agm. s. 673; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 32; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 91, 96; Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR 2016, agm. s. 49; Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 201; Ersin ERDOĞAN ve Sümeyye Hilal ÜÇÜNCÜ 2020, "*Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişi Raporunun Delil Değerine İlişkin Bazı Sorunlar*", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 363; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 219; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 20; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 194; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 156; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN, agm. s. 530; Bilge UMAR, agm. s. 797; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 341.

¹⁰³Ömer ULUKAPI 1998, agm. s. 714; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 188; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 126.

tarafklar söz konusu delil avansını yatırmasalar bile, mahkeme, HMK 325 uyarınca ilgili masrafın ileride haksız çıkan taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine karar vererek yargılama devam etmelidir..." gerekçesiyle bilirkişiyeye re'sen başvurulabileceğini belirtmiştir¹⁰⁴.

Tarafklarca hazırlama ilkesinin karşıt ilkesi olan re'sen araştırma ilkesi ise delillerin ve vakıaların hâkim tarafından kendiliğinden toplanmasını ifade eder. Bu ilke, taraflardan bağımsız biçimde, mahkemeye, dava konusu vakıaları tespit ve ispata yarayan araçları elde etme ve inceleme görevini yükler. Bu ilkenin uygulandığı davalarda hâkim tarafların getirdiği delillerle bağılı değildir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için mevzuatta açık bir hüküm olması gerekir¹⁰⁵. Bu açık hükümlerden birini de bilirkişi incelemesi oluşturmaktadır. Hâkim bilirkişi incelemesine re'sen başvurabilmektedir.

Özetlemek gerekirse, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, hâkimin re'sen bilirkişiyeye müracaat edebileceği hususu tartışmasız kabul edilmiştir. Burada asıl sorun taraflarca hazırlama ilkesinin kabul edildiği davalarda re'sen bilirkişi incelemesine başvurulup başvurulamayacağı noktasındadır. Yukarıda da açıklandığı üzere taraflarca getirilme ilkesine tabi davalar açısından istisnai olarak mahkemenin re'sen bilirkişiyeye müracaat edebileceği kabul edilmektedir¹⁰⁶. Kısaca, ister re'sen araştırma ilkesi isterse taraflarca getirilme ilkesi uygulansın, bilirkişiyeye başvurulmasına mahkemece re'sen karar verilebilir¹⁰⁷.

1.3.5. Doğrudanlık İlkesi

Doğrudanlık ilkesi, daha çok re'sen delil araştırması ilkesinin geçerli olduğu ceza hukukunda yer alan bir ilke olmasına rağmen, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının tüm yargılama usullerinde geçerli olan bir ilke ve hak olması sebebiyle onun getirisi olan bu ilke de bütün yargılama usullerinde geçerlidir. Bu bağlamda doğrudanlık ilkesi, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünü konu alan medeni yargılama hukukunun da temel ilkeleri arasında yer alır¹⁰⁸.

¹⁰⁴Ömer ULUKAPI 2001, age. s. 365.

¹⁰⁵Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 19; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 161; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 338, 339, 341, 342.

¹⁰⁶Ersin ERDOĞAN ve Sümeyye Hilal ÜÇÜNCÜ 2020, agm. s. 363.

¹⁰⁷Süha TANRIVER 2017, s. 984-985; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 448, 449.

¹⁰⁸Aziz Serkan ARSLAN 2014, "Doğrudanlık İlkesi", *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı*, Cilt 4, Sayı 2, , s. 134.

Doğrudanlık ilkesi, davanın açılmasından başlayarak hüküm verilinceye kadar geçen bütün delil toplama evrelerinin, kararı verecek olan hâkim veya hâkimlerin denetiminde ve gözetiminde gerçekleşmesi, bu şekilde elde edilen delillerin araya fazla zaman girmeden değerlendirilerek sonuca bağlanmasını amaçlayan bir usul hukuku ilkesidir¹⁰⁹. Tarafların sunduğu delilleri hükmü verecek mahkeme bizzat inceler, değerlendirir ve bunlara dayanarak vereceği hükmü gerekçelendirir.

Doğrudanlık ilkesine göre, tanıkların, bilirkişilerin ve görüşüne başvurulmuş uzmanların ifadelerinin, ifade psikolojisi açısından değerlendirilerek hüküm kurmaya yeterli olup olmadığına karar verilmesi gerekir. Bu kimselerin ifade becerileri, dürüst bir şekilde beyanda bulunup bulunmadıkları, ifadenin doğruluk payı ve yalan beyanın belirtileri, yazılı ifade metinlerinde tespit edilememektedir¹¹⁰. Bu nedenle duruşma ve delillerin toplanması doğrudan doğruya hükmü verecek olan mahkeme önünde gerçekleşmelidir. Doğrudanlık ilkesi çerçevesinde, duruşmada tanık, bilirkişi veya uzmanı bizzat dinleyen hâkim, dosya ve yazılı belgeleri incelerken edineceği izlenimden daha net bir izlenim edinir. Çünkü tarafları, tanıkları ve bilirkişi incelemesi gibi diğer delil elde etme araçlarını bizzat kendisi izleme olanağına sahip olur¹¹¹.

Bazı etmenler bilgi veren kişiyi yalan söylemeye itebilir. Örneğin; tanığın, bilirkişinin veya uzmanın kendini ifade vermeye mecbur hissetmesi, dava konusu olayın tarafı olan kişileri aklama çabası gibi durumlar söz konusu kişileri gerçeklikten sapmaya sevk edebilir. Yine tanığın, bilirkişinin veya uzmanın aşırı olumlu veya olumsuz ifadeler kullanması ve ifadeleri sonrasında mahkemenin vereceği hükmü aşırı önemsemesi, kendini gösterme isteği ve intikam arzusu gibi kişisel durumlar prensip olarak gerçeğe aykırı ifadeler kullanılmasına sebebiyet veren diğer etmenlerdir¹¹². Tüm bu durumları önlemek adına doğrudanlık ilkesi gereği söz konusu kişilerin bizzat hükmü verecek hâkim tarafından dinlenilmesi daha sağlıklı sonuç verecektir. Taraf, tanık, bilirkişi veya uzman tarafından bastırılmak istenmesine rağmen, ifade verilirken

---

¹⁰⁹Agm. s. 134; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 344; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 42.

¹¹⁰Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 25, 41; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 325.

¹¹¹Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 43; Hatice Seval ARSLAN 2002, age. s. 13; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 323.

¹¹²Ramazan ARSLAN, , Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 27.

dışa aktarılan çeşitli duygusal betimlemeler ve hareketler, yani kullandıkları vücut dili gerçeğin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır¹¹³.

Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü sözlü olarak açıklamasına karar verirse, bu açıklamaları tarafların huzurunda yapmasını ve bu sayede hem kendisinin hem de tarafların bilirkişi hakkında kişisel izlenim sahibi olmasını sağlamalıdır. Zira mahkemeye katılan kişilerde doğrudanlık ilkesinin uygulanması sonucunda bilirkişiyle ilgili oluşacak kişisel izlenim, bilirkişinin objektifliğine ve tarafsızlığına olan inanç konusunda yargılamaya önemli bir katkı sağlayacaktır¹¹⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda doğrudanlık ilkesinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik pek çok hüküm yer almaktadır. Bunlardan birisi video konferans yöntemi ile ses ve görüntü nakli yapılmasıdır. Buna göre mahkeme, tarafların rızasını alarak, başka yerde bulunan tanığın, bilirkişinin, uzmanın veya bir tarafın ses ve görüntü nakli ile dinlenilmesine izin verebilecektir. Taraflarca rıza gösterilmemesi halinde bu deliller ancak istinabe yoluyla toplanabilir. İstinabe, doğrudanlık ilkesini esneten bir yöntemdir. İstinabe yoluna başvurmaksızın katı biçimde doğrudanlık ilkesi uygulandığında dinlenecek kişilerin mahkemeye çağırılması, yargılamanın uzamasına ve ek masrafa yol açacaktır. Bu nedenle tanık ve bilirkişi gibi delil elde etme araçlarının dinlenilmesi yöntemini, tarafların rızasına bırakmak tarafların tasarruf yetkisini, doğrudanlık ilkesi aleyhine genişletmek sonucunu doğuracağından bu konuda mahkemeye re'sen karar verme hakkı tanınmalıdır¹¹⁵.

Doğrudanlık ilkesi, yukarıda ifade ettiğimiz üzere delil elde etme aşamasındaki uygulanabilirliğinin yanında elde edilen delillerin araya fazla zaman girmeden değerlendirilerek sonuca bağlanmasını da kapsamaktadır¹¹⁶. Delillerin toplanması ve değerlendirilmesi evresinde fazla zaman harcanmaması gerekmektedir. Zira delillerin toplanmasıyla hüküm kurma evresi arasındaki zaman dilimi ne kadar artarsa hâkimin

¹¹³Age. s. 27, "Tanığın bazı hareket ve yüz ifadelerinden adli neticeler çıkarılabilir mi? Heyecanların fizyolojik neticelere ve dolayısıyla bazı hareketlere sebep olacağı Şüphenin dışında ise de, bu hareketlerin bilhassa yüzdeki mimiklerin açıklanması, bunları şu veya bu biçimde heyecanın delili saymak imkânsızdır." Bkz. Erem, *Adalet Psikolojisi*, s. 305; aksi görüş için bkz. Burhan GÜRDOĞAN 1977, *Takdir Hakkının Yargıtayca Denetlenmesi*, Ankara, s. 28; Mustafa Reşit BELGESAY 1946, s. 104.

¹¹⁴Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 41.

¹¹⁵Aziz Serkan ARSLAN, "Doğrudanlık İlkesi", s. 140; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, age. s. 178; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 332; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 344.

¹¹⁶Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 325; Aziz Serkan ARSLAN 2014, age. s. 134.

delil elde etme araçları ile zamansal bağı o kadar azalacaktır. Bu durum da hem ispat hakkı hem de usul ekonomisi ilkesini zedeleyici bir etki doğuracaktır¹¹⁷.

Sonuç olarak bilirkişi incelemesi de dahil olmak üzere delil elde etmede ve delilleri değerlendirmede doğrudanlık ilkesinin katı bir biçimde uygulanması yerine usul ekonomisi ilkesinin¹¹⁸ de korunabilmesi için, bu ilke ile istinabe gibi kurumlar arasındaki dengenin iyi biçimde sağlanması gerekmektedir¹¹⁹.

1.4.BİLİRKİŞİLİĞE ÖZGÜ TEMEL İLKELER VE ETİK İLKELERİN BU İLKELER ARASINDAKİ YERİ

1.4.1. Genel Olarak

Bilirkişi etiği ilkeleri ve temel ilkeler bilirkişilerin tabi olduğu uzmanlık alanına göre değişmeyen, bilirkişilik görevini üstlenen herkesin uymak zorunda olduğu ilkelere dir. Zira mevzuatta söz konusu ilkelere herhangi bir meslek ayrımı yapmadan genel olarak tüm bilirkişileri kapsar biçimde düzenlenmiştir.

Öte yandan yargılama faaliyetinin sağlıklı bir biçimde yerine getirilmesi için, toplumun ve davanın taraflarının yargı faaliyetine güven duyması gerekmektedir. Bu güven ise önceden belirlenmiş bir takım ilke ve kurallara uygun biçimde hareket edilmesi ile sağlanabilir. Bu çerçevede taraflara ve yargılama faaliyetinin süjelerine bir takım ödevler yüklenmiştir. Yargılamaya hâkim olan bu ilkelere ilgili yargılama faaliyeti süjelerinin rollerinin belirlenmesi ve yargılamanın şekillenmesinde büyük önem taşır¹²⁰. Bilirkişi de bir yargılama hukuku süjesidir¹²¹. Fakat bilirkişinin yargılama yetkisi yoktur. Ancak yerine getirdiği görev dolayısıyla, yargılamaya hâkim olan ilkeleri bilip bu ilkelere uygun hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle yargısal ilkelere bilirkişi eğitimi kapsamında öğretilmesi gereken konulardandır¹²².

Bilirkişinin yargılamaya hâkim olan ilkelere uyma yükümlülüğü Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bilirkişilik Yönetmeliğinin 11. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendinde "*Bilirkişi, inceleme sırasında "temel yargılama ilkelerine uygun" davranmalıdır.*" şeklinde ifade edilmiştir. Yargılamaya hâkim olan ilkelere, uygun

¹¹⁷Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 327; Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, age. s. 298.

¹¹⁸Bkz. 1.3.3 Usul Ekonomisi İlkesi.

¹¹⁹Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, age. s. 130; Aziz Serkan ARSLAN 2014, agm. s. 16, 17; Şanal GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN, Mehmet KODAKOĞLU 2019, agm. s. 344.

¹²⁰Cumhuriyet RÜZGARESEN 2014, age. s. 27.

¹²¹Süha TANRIVER 2017, age. s. 106.

¹²²Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 497, 532.

düştüğü ölçüde bilirkişi incelemesi özelinde gündeme gelebilmekte ve tartışmaya konu olabilmektedir¹²³.

Bilirkişiliğe özgü temel ve etik ilkeler yargılamaya hâkim olan ilkelerle bağlantılı ve onları destekler nitelik arz etmektedir. Bu ilkelerin bir kısmı yargılamaya hâkim olan ilkelerin asıl kuralında bir kısmı ise istisnalarında yer almaktadır. Örneğin; hâkimin bilirkişi incelemesine re'sen başvurusu ve bilirkişinin delilleri doğrudan inceleyebilme yetkisi taraflarca getirilme ilkesinin istisnasını oluştururken re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda asıl kuraldır¹²⁴. Bu örnekte olduğu gibi bazen bilirkişi etik ve temel ilkeleriyle yargılamaya hâkim olan ilkeler çatışabilmekte, bazen ise uyum halinde işleyebilmektedir. Fakat her halükarda bu ilkeler birbirleriyle bağlantılı ve ilişki içindedir. Dolayısıyla bilirkişinin kendi meslek etik ilkeleri ve bilirkişi etiği ilkeleri yanında yargılamaya hâkim olan ilkeleri de bilmesi ve tüm bu ilkelere uygun hareket etmesi gerekmektedir. Genellikle birbirleriyle uyum halinde olan bu ilkelerin istisnai durumlarda çatışması halinde ise somut olaya göre en uygun olanı seçilerek ona uygun hareket edilmesi gerekmektedir.

1.4.2. Bilirkişiliğe İlişkin İlkeler Çerçevesinde Bilirkişilerin Kendi Ödevleri İle Hâkimin veya Tarafların Ödevlerini Ayırt Etme Zorunluluğu

Bilirkişi, mahkemenin doğru ve sağlıklı bir karar alabilmesi için, büyük öneme sahip bir yargılama hukuku süjesidir¹²⁵. Bilirkişi görevini yerine getirirken mahkemece belirlenen görev sınırları içinde hareket etmeli ve yargılama faaliyetinde yer alan diğer süjelerin görev alanlarına giren herhangi bir eylem veya işlemde bulunmamalıdır.

Örneğin, bilirkişi hâkim değildir. Bilirkişi incelemesi, kural olarak, iki öncüllü önermede küçük önermenin hazırlanması aşamasında rol oynamaktadır. Yargı faaliyetinin tüm basamaklarında esas görevli ve bu basamaklar arasındaki bağlantıyı kurup çözüme gidecek olan hâkimdir. Hâkim özel ve teknik bilgi eksikliği nedeniyle bazen hukuk kuralının uygulanacağı somut vakıaların belirlenmesinde güçlük çekmektedir. İşte hâkimde var olan özel ve teknik bilgi eksikliği, bilirkişi tarafından giderilmektedir. Ancak bilirkişi, burada doğal olarak küçük önermenin içeriğini

---

¹²³Age. s. 532, 533.

¹²⁴Bkz. 1.3.4 Taraflarca Getirilme Re'sen Araştırma İlkeleri; Ersin ERDOĞAN, Sümeyye Hilal ÜÇÜNCÜ 2020, agm. s. 363.

¹²⁵Süha TANRIVER 2017, s. 106.

oluşturacak olan vakıaları objektif bir şekilde açıklamakla yetinmelidir. Bir diğer ifadeyle bilirkişi, küçük önermeyi hâkimin anlamasını, algılamasını sağlamalıdır. Zira bundan sonrası, küçük önermenin büyük önerme ile ilişkisini tespit ederek sonuca (hükme) gitmek hâkimin işidir. Nitekim hâkim, bilirkişi tarafından tespit edilmiş olan maddi vakıayı veya buna ilişkin değerlendirmesini inceledikten sonra, onun hukuki bakımından nitelendirmesini yapacaktır¹²⁶. Yani bilirkişi, yargı düzeni içerisinde hâkimin yerine geçmemekle birlikte, hâkim veya diğer bir adli organ tarafından yapılan görevlendirme çerçevesinde, hâkimin faaliyetini gerçekleştirmesi için zorunlu olan tespitleri, açıklamaları yaparak doğru karar almasında rol almaktadır¹²⁷.

Bilirkişi avukat da değildir. Avukatın bilirkişilik yapması durumunda bu iki görevi birbirinden net bir biçimde ayırması, uyuşmazlıkla ilgili raporunu savunma amaçlı değil sadece kendisinden istenen özel ve teknik bilgiyi ilgili makama aktarmak amacıyla hazırlaması gerekmektedir.

Yine bilirkişinin kendi iş arkadaşını savunmak amacıyla tarafsız davranma yükümlülüğünü ihlal ederek rapor hazırlamaması gerekmektedir. Meslektaşı koruma inancı, bilirkişilerin tarafsızlığını tehlikeye düşüren bir etmendir. Bir hekimin, mühendisin, muhasebecinin bu düşünceyle yargılamanın tarafı olan meslektaşını tutan, onu kayıran ve bu nedenle bilimin gerçekleri ile örtüşmeyen raporu yargıyı yanıltır¹²⁸. Mesleğini kusurlu icra ederek başkalarına zarar vermiş olan meslektaşlarının tarafını tutarak onları hoş görmek, o mesleğin saygınlığını artırmadan ziyade zedeleyici etki doğurur¹²⁹. Ayrıca, meslektaşlarının eylem ve işlemleri hakkında olağan eleştiri sınırlarını aşan bir biçimde görüş bildirmek ve yaymak meslek etiğine uymaz. Zira yargı önüne gelmiş bir olayda meslektaşı hakkında bilimsel verilere aykırı ve yanlış rapor düzenlemek o mesleğin ahlakına ve etiğine aykırıdır¹³⁰.

Öte yandan bilirkişi incelemesi icrası sırasında taraflara ve üçüncü kişilere de katkıda bulunma ödevi yüklenmiştir¹³¹. Bu ödev, ilgiliyi, ispat hakkına çerçevesinde bilirkişinin bir delile ulaşmasına katkıda bulunma veya o delili elde etme gibi işbirliğine zorlamaktadır. Yargılama faaliyetinin hızlı bir biçimde ilerlemesi ve

---

¹²⁶Süha TANRIVER 2015, age. s. 231; İnalet AYDIN 2019, agm. s. 162; Barış TORAMAN, 2017 a, age. s. 83, 84; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 166.

¹²⁷Süha TANRIVER 2015, s. 231; İnalet AYDIN 2019, agm. s. 162.

¹²⁸Şener AKYOL 2006, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s. 62.

¹²⁹Şener AKYOL 2006, age. s. 63.

¹³⁰Age. s. 63.

¹³¹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 561.

uyuşmazlığın çözümlü bakımından bir zaman ayrılabilmesi için bilirkişinin diğeryargılama sujeleri, taraflar ve diğerylgililerle iletişim halinde olması gerekmektedir. Hâkimin, tarafların ve diğerylgililerin bilirkişinin görevini tamamlaması için kendilerine düşen ödevi yerine getirmeleri gerekmektedir. Bilirkişinin yetkileri arasında yer alan bilirkişi incelemesinin sağlıklı biçimde gerçekleşmesi için mahkemenin ve diğerylgili makamların uyması gereken ilkelerden biri de hâkimin davayı aydınlatma ödevinin de gereği olan¹³² bilirkişinin incelemesi için ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin bilirkişinin en kısa zamanda edinmesini sağlamaktır¹³³. Bu husus Hukuk Muhakemeleri Kanununun 275. maddesinde "*Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirebilmek için, bazı hususların önceden soruşturulması ve tespiti ile bazı kayıt ve belgelerin getirtilmesine ihtiyaç duyuyorsa, bunun sağlanması için, bir hafta içinde kendisini görevlendiren mahkemeye bilgi verir ve talepte bulunur.*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu noktada bilirkişiye düşen görev ise inceleme konusunu dikkate alarak hangi bilgi ve belgelere ihtiyacı olduğunu mahkemeye açık biçimde bildirmesidir. Çünkü bilirkişinin dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma sınırını uzmanlık alanı oluşturmaktadır¹³⁴. Bilirkişi bu halde tarafların ve üçüncü kişilerin katkıda bulunma ödevinin sınırlarını doğru kavrayıp inceleme konusu dışında ilgili kişileri bilgi ve belge vermeye zorlamamalıdır. Aksi davranışı bilirkişinin sorumluluğunu gündeme getirir.

1.5.GENEL OLARAK ETİK İLKELER

1.5.1. Etik İlkelerin Anlamı

Etik, insanlar arasında ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, ahlaki bakımdan iyi veya kötü, doğru veya yanlış olanın niteliğini ve temellerini araştıran felsefe dalıdır¹³⁵. Bir başka tanıma göre ise etik, farklı meslek dalları ya da gruplar arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünüdür¹³⁶. Yine etik, kişinin davranışlarına temel olan ahlak ilkelerinin tümü olarak da ifade edilebilir. Başka bir ifade ile etik, insanlara "*işlerin nasıl yapılması gerektiğini*" belirlemede yardımcı ve yol gösterici olan değerler, ilkeler ve standartlardır. Etik, aynı zamanda felsefi bir

---

¹³²Age. s. 533.

¹³³Age. s. 537, 539, 540.

¹³⁴Age. s. 538.

¹³⁵Atilla İNAN 2017, agm. s. 13.

¹³⁶Şevket RUACAN 2005, "Bilimsel Araştırma ve Yayınlarında Etik İlkeler", *Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü, Gazi Tıp Dergisi*, Cilt 16, Sayı 4, s. 147; Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> ET. 7.3.2021.

süreçtir. Bu süreç, karar alırken ve uygularken, belirli ilkelere ve standartlara bağlı kalınmasını gerektirmektedir. Başka bir tanımlamada etik; insanlara "*ne yapmak doğrudur?*" sorusuna yol gösterici ilkeler, rehberler ve standartlardır. Etik sıfat olarak kullanıldığında ise "*ahlaki veya ahlaki olan*" anlamına gelmektedir¹³⁷. Etik, hayatımızda kararlar alırken ve uygulama yaparken, belirli değerler doğrultusunda hareket edilen süreç ve ilkeler bütünüdür. Bu süreç bütün etkinliklerde neyin yapılıp, neyin yapılmayacağını bilip uygulamayı ifade eder¹³⁸. Yine bir başka anlamla etik, toplum ya da kültür grubu tarafından kabul edilen standartlara işaret eden bir koddur¹³⁹. Zira etik, kişilere, izleyecekleri kuralları ve bunlara meydan okudukları takdirde maruz kalacakları sonuçları öğretir. Etik ayrıca, bir çalışma faaliyetinde bulunan insanların ahlak ilkelerini, davranış biçimlerini, görevlerini ve zorunluluklarını belirleyen kurallar zinciri olarak tanımlanabilir¹⁴⁰.

Etik, tanımlayıcı veya açıklayıcı olmayan, daha çok sıkı kurallara ve değerlendirmeye dayalıdır. Sosyal bilimlerle uğraşan bilim adamları, davranış standartlarını tanımlayıcı ve açıklayıcı bir bakış açısından ele almaktadır. Etik merkezli düşünürler ise bu standartları eleştirmekte ve değerlendirmektedir. Örneğin, sosyologlar intihar sıklığını anlamaya çalışırken, etikçiler intiharın rasyonel olarak meşru olup olmadığını belirlemeye çalışmaktadır¹⁴¹.

Etik insanın toplumsal ölçekte gerçekleştirdiği ve başkalarını etkileyen sonuçları olan davranışları yapmaları ve bunları biçimlendiren düşünme süreçleri ile ilgilidir. Bu ilgili oluş çerçevesinde etiğin somut olarak ortaya çıkışı üç biçimde olmaktadır: Birincisi felsefenin bir ana alanı olarak etik, davranışlar bağlamında iyinin ne olduğu ve nelerin iyi olduğu konusunu ele almakta; insanın ideal davranışlarını formüle etmeyi amaçlamaktadır. İkincisi toplum yaşamında etiğin karşılığı, insanların birbirleriyle ilişkilerinde neleri yapmaları ve nelerden kaçınmaları gerektiğiyle ilgili bir kurallar kümesi; kısaca genel ahlaktır. Üçüncüsü ise belli bir alanda etkinlik gösteren kişilerin uymaları gereken kuralların belirlendiği ve o alana özgü

¹³⁷Ayşenur KAYIŞ, "*Etik Kavramı, Etik İle İlgili Temel Kavramlar*", <https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar> ET. 12.5.2021.

¹³⁸Agm., Murat ÖZDEMİR 2008, agm. s. 182; Ahmet KESGİN 2009, agm. s. 152.

¹³⁹Doğan ÖZLEM 2010, agm. s. 9; LİMANYA; Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 22.4.2021.

¹⁴⁰Şevket RUACAN 2005, agm. s. 147.

¹⁴¹Yusuf KARAKOÇ, "Hukuk- Etik İlişkisi", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, 24, s. 92, <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA24-Karakoc%CC%A7.pdf> ET. 19.5.2021.

uygulamalardaki istenen davranışların irdelendiği meslek etikleridir. Meslek etikleri, diğerlerine göre daha yenidir ve bir bakıma onların bir sentezidir¹⁴².

Etik kavramının temelinde sorumluluk duygusu vardır. Sorumluluk anlayışında geçmişte olup bitenlerden sorumlu olmaktan ziyade, geleceğe dönük olarak alınması gereken önlemleri almak güdüsü söz konusudur. Bu bağlamda her bireyin sosyal sorumluluk adında bazı görevleri vardır. Bu görevler toplumdaki değişime paralel olarak değişiklik gösterir¹⁴³.

Etik kavramı eski Çin ve özellikle ilkçağ Yunan felsefesine kadar gider. Demokritos, Epiküros, Sokrates, Platon ve Aristo, etik teorilerinin gelişmesini hazırlayan temelleri kurmuşlardır. Burjuva toplumunun ortaya çıkmasıyla birlikte, etik de burjuva filozofları tarafından o zamanki toplumsal koşulların gerektirdiği şekilde geliştirilmiştir¹⁴⁴.

Epistemolojik olarak baktığımızda "*Etik*" sözcüğü eski Yunanca *ethos* sözcüğünden gelir. *Ethika* sözcüğü ise *ethos* sözcüğünün çoğulu olan "*ethe'ye ilişkin konular*" anlamına gelmektedir. *Ethos*'un Latince karşılığı ise "*Mos*", çoğulu ise "*Mores*"tir. Nitekim gerek Almanca "*Moral/Moralität*" gerekse İngilizce "*Moral/Morality*", *Mos*'tan türer. *Ethe* en eski anlamıyla "*canlı bir varlığın mekânı, hep gittiği yer, ortam*" anlamına gelmektedir. Kökendeki anlamı bakımından "*karakter, huy*" demek olan etik sözcüğü aslında kişiye bağlı, kişi ile ilgili durumu, ona özgü olan bir yanı ifade etmektedir¹⁴⁵. *Ethe* ise gelenek görenek ve belli bir grubun, bir topluluğun yaşama biçimini de ifade etmektedir. Hem *Ethos*, hem de *Mos*, iki anlamda kullanılır. Ya belirli bir insan topluluğunda bağlayıcı ve geçerli kabul edilen, o topluluğun diğer üyelerinin karşılıklı saygısına dayanan normlara uygunluk anlamına gelir ya da bu normlar üzerine sorgulayıcı, eleştirel bir düşünme sonucunda ortaya çıkan bir alışkanlığa, yani bir karakter özelliğine işaret eder¹⁴⁶.

---

¹⁴²Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN ve İsmail ATAMULU 2018, *Adalet Meslek Etiği*, E- Kampüs, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 1; Günay YILDIRIM ve Selim KADIOĞLU 2007, "Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları", *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, s. 76.

¹⁴³Seyit KOÇBERBER 2008, "Dünya'da ve Türkiye'de Denetim Etiği", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 68, s. 67, <http://www.etik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/sevitikocberber-dunyadaveturkiyededenetimetigi.pdf>, ET. 19.5.2021.

¹⁴⁴Nilüfer PEMBEÇİOĞLU, agm. s. 5.

¹⁴⁵Ahmet METAN, *Etik*, www.felsefesi.org, ET. 18.1.2021; Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN, İsmail ATAMULU 2018, agm. s. 5; Hatice Nur ERKIZAN 2005, "Yaşamın Anlam Olanakları Olarak Etik", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, s. 169.

¹⁴⁶Ahmet METAN, age.; Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN, İsmail ATAMULU 2018, agm. s. 5; Doğan ÖZLEM 2010, agm. s. 13; Ayşenur KAYIŞ, *Etik*; Murat

Çoğul anlamıyla ethos sözcüğü "*bir grubun, bir topluluğun yaşama biçimini*" de kapsar biçimde ifade edilse de, etik sözcüğü esas itibariyle kişiyle ilgilidir. Etiği felsefenin temel bir alanı olarak kurup geliştiren Eskiçağ filozofları da, sözcüğün bu anlamına bağlı kalmışlardır. Yani, etiğin çıktığı nokta, insanın kendini bilmesiyle veya insan için "*doğru*" ve "*iyi*" bir yaşamın ne olduğu, "*doğru*" ve "*iyi*" bir yaşamın nasıl yaşanabileceğiyle ilgili sorulardır. Bu sorular, neredeyse her insanın yaşamın bir anında karşılaştığı sorulardır. İnsan olmak ve yaşamak, böyle bir sorgulama yapmak demektir¹⁴⁷.

Her ne kadar Sokrates ve Platon'un eserlerinde ahlaki konulara rastlansa da ayrı bir felsefe dalı olarak etik ilk olarak Aristoteles'te karşımıza çıkar. Dolayısıyla etik kelimesinin kökeni için Eski Yunan'a, özellikle de Aristoteles'in eserlerine bakmak gerekir¹⁴⁸. Ancak, etiğe sorgulayıcı yaklaşımı Sokrates getirmiştir. "*Sorgulanmamış hayat yaşamaya değmez.*" diyen Sokrates'e göre, "*İyiye ulaşmanın yolu herkesin kendi üzerine düşeni yapmasıdır.*" Bu ifade ise adaleti tanımlamaktadır¹⁴⁹.

Stoacı görüş ise etik için tutkuları reddeder. Bilge insan arzularına değil aklına öncelik vermelidir¹⁵⁰.

Öte yandan Epikürcü görüşe göre, insan haz veren eylemlerde bulunmalı, kendisine acı verenlerden kaçınmalıdır; ancak büyük hazlara da akıl yoluyla ulaşılabilir¹⁵¹.

Demokritos ise "*doğru yaşamın koşulları*" üzerine düşünmüştür. Burada "doğru yaşam" dan anlaşılan şey, "*dinginlik*", "*esenlik*" ve "*huzur*" içinde bir yaşamdır; bunların hepsini içeren anlamda "*mutlu*" ya da "*iyi*" bir yaşamdır. Bu anlamda "*mutlu*" ve "*iyi*" yaşamı ifade eden üç ana kavram şudur: İç dünyamızın iyi durumda olması, sarsılmaz halde olması ve bunların meydana getirdiği mutluluk. Burada önemli olan şey, kişinin kendisi ve onun yaşamının değeri, yani onun doğru bir yaşam içinde

---

ÖZDEMİR 2008, agm. s. 182; Seyit KOÇBERBER, "Dünya'da ve Türkiye'de Denetim Etiği", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 68; s. 66, [file:///C:/Users/User/Downloads/DnyadaVeTrkiyedeDenetimEti%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/DnyadaVeTrkiyedeDenetimEti%20(1).pdf) ET. 5.12.2020; Engin TOPUZKANAMIŞ 2011, "Hukuk, Ahlâk ve Meslek Etiği Üstüne", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA)*, 26, s. 342.

¹⁴⁷Ayşenur KAYIŞ, *Etik*; İoanna KUÇURADI 2003, "Etik ve Etikler", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Cilt 1, Sayı 423, s. 7, <http://van.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/282.pdf>, ET. 19.5.2021.

¹⁴⁸Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN, İsmail ATAMULU 2018, agm. s. 4, 5; Atilla İNAN 2017, age. s. 13.

¹⁴⁹Cahit CAN 1991, agm. s. 3; Atilla İNAN 2017, age. s. 13.

¹⁵⁰Age. s. 13; Ayşenur KAYIŞ, age..

¹⁵¹Atilla İNAN 2017, age. s. 13.

olmasıdır. Burada Demokritos, "*ahlakın*" veya "*ahlaklılığın*" ne olduğundan ziyade, kişinin yaşama bağlılığını doğru şekilde nasıl düzenleyeceği sorgulamaktadır¹⁵².

Diyalektik ve tarihsel maddeciliğe dayanan Marksçı etik, ahlak değerlerini, ilkelerini, kurallarını ve kategorilerini, maddi yaşamın nesnel koşullarından türetilip, bunları, insanların birlikte yaşamalarından ileri gelen gereklilikler sayarak, toplumun ya da belirli sınıfların ortak çıkarlarının bir ifadesi şeklinde değerlendirmiştir¹⁵³.

Hobbes ise etik kavramını laikleştirmiş, toplumun koyduğu kuralların etik için bir kıstas olması gerektiğini ifade etmiştir¹⁵⁴.

Yine faydacı görüşe göre etik, davranıştaki yararlılığa dayanır. En çok insana yarar sağlayan davranış en erdemli davranıştır. Bu görüşü savunan Hutcheson'a göre, etik davranış, çıkar gözetmeksizin yapılan iyiliğe dayanmaktadır¹⁵⁵.

Öte yandan John Stuart Mill, bir eylemin ahlaki doğruluğunun, amaçlanan sonuç bakımından belirleneceğini ifade etmiştir. Mill'e göre bir eylem sonuçta getirdiği fayda ile mutluluğu sağlayabiliyorsa iyidir. Mill'e göre, önemli olan sonuçtur. Sonuçları düşünmeden hareket eden kişi etiğe uygun davranmıyor demektir. Eylemlerin doğruluk oranı arttıkça, mutluluk da artar, azaldıkça mutluluk da azalır. Mutluluk, insan eyleminin tek amacıdır ve onun ölçütü ahlaki oluşudur¹⁵⁶.

Martin Buber ise etiği tanımlarken daha kişisel yaklaşmakta ve bir eylemin ahlaki doğruluğunun kişinin vicdanı tarafından belirleneceğini savunmaktadır¹⁵⁷.

Yine, Immanuel Kant'a göre, bir eylemin etik açıdan doğruluğunu kanunlar ve standartlar belirler. Yapılan bir davranışın etiğe uygun olması için o eylemin evrensel bir kural haline dönüşmesi gerekmektedir¹⁵⁸.

Timacheff'e göre ise "*etik kurallar*" izlenmesi gereken değerlerin neler olması gerektiğini belirlemektedirler. Başlangıçta, henüz ayrılmamış tek bir etik vardır ve bu etik, güvencesini, en basit şekilde dışa vurulan bir sosyal tepkiden almaktadır. Etik dallara ayrılırken çoğu zaman, kuralların içerikleri, sosyal fonksiyonları, psikolojik etkileri, kaynakları, yaptırımları açısından yapılan bir sınıflandırmaya başvurulur¹⁵⁹.

---

¹⁵²Ayşenur KAYIŞ, age..

¹⁵³Nilüfer PEMBECİOĞLU, agm. s. 6.

¹⁵⁴Atilla İNAN, age. s. 13.

¹⁵⁵Agm. s. 13.

¹⁵⁶Meral Güneş ERGİN, "*Etik Sistemleri*", s. 2, <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=1428> ET. 19.5.2021; Nilüfer PEMBECİOĞLU, agm. s. 38.

¹⁵⁷Agm. s. 2.

¹⁵⁸Agm. s. 2; Nilüfer PEMBECİOĞLU, agm. s. 37.

¹⁵⁹Cahit CAN 1991, agm. s. 1.

Auguste Comte'a göre ise etiğin temel ilkesi "*başkaları için yaşamak*"tır. Bu amaca uygun olarak etiğin temel işlevi ise olabildiğince insanlığın ilerlemesine yardım etmektir¹⁶⁰.

Öte yandan Durkheim, etik kuralların amacının kişileri uyumlu biçimde birbirine bağlamak olduğunu söyler. Başkalarını düşünerek yapılan hareketler etik davranışlardır. Ayrıca Durkheim'a göre her toplum kendine özgü etik ilkelere sahip olmalıdır¹⁶¹.

Etiğin temelini atan Sokrates ise "*sorgulanmamış bir yaşamın yaşamaya değmediğini*" söylemiştir. Yani insan önce kendini tanımalı, yaptıklarını, yapması gerektiği halde yapmadıklarını, doğru ve yanlışlarını, değer yargılarını, bu değer yargılarının toplumun değerleri ile uyumunu, kısacası kendini bilmeye ve tanımaya çalışmalıdır. İnsan, kendinden yola çıkarak diğer insanlarla, dünyayla, yaşamla kurduğu ilişkileri gözden geçirmeli, kendini bilerek yaşamalıdır. Ancak bundan sonra kendi özü ile barışık veya iç hesaplaşmasını yapabilen kişi için etik değerlerden söz edebiliriz. Sokrates'e göre etik davranışın ihlalinin yaptırımını insanın kendi vicdanıdır¹⁶².

Seib ve Fitzpartrick ise etik kavramının toplumsal açıdan kabul edilebilir davranışları ifade ettiğini belirtir. Etik doğru ve yanlış kararların alınmasında etkili olan kriterlerin belirlenmesinde önemli rol oynar¹⁶³.

Lawrence Kohlberg'e göre ise etik çeşitli basamaklara ayrılmış ve bu basamaklar, "*cezalandırılma korkusu, ödüllendirilme umudu, arkadaş onayı, yasa ve politikaların zorunluğu, toplumsal fayda, adalet ve görev anlayışı, bireysel olarak ideal bir kişi olmak*" olarak ayrılmaktadır¹⁶⁴.

Burada örnekler verdiğimiz filozoflar ve diğer felsefeyle uğraşan kişilerin etik tanımına baktığımızda çok çeşitli ifadelerle ve odak noktalarıyla karşılaşıyoruz. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Düşünce tarihi içerisinde farklı etik tanımları bulunmakta ve bu tanımlar farklı kültürel karakterlerden izler barındırmaktadır. Antikçağdan beri ortaya atılmış olan bu etik kuramları bize etiğin spesifik bir tanımının yapılamayacağını ve bu kavramın içinin çok çeşitli terimlerle doldurulabileceğini gösterir. Bununla birlikte problem, aynı problemdir ve birkaç ortak noktadan hareketle

---

¹⁶⁰Nilüfer PEMBECİOĞLU, agm. s. 39.

¹⁶¹Agm. s. 41.

¹⁶²Ahmet METAN, age.; Ayşenur KAYIŞ ve Nilüfer PEMBECİOĞLU, agm. s. 40.

¹⁶³Agm. s. 42.

¹⁶⁴Agm. s. 45.

tanım oluşturulabilir. Bu ortak noktalar, "ödev, yükümlülük, sorumluluk, gereklilik, erdem gibi kavramlar; doğruluk ya da yanlışlıkla, iyi ve kötüyle ilgili yargılarla ahlaki eylemin doğasını soruşturarak iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklama" gibi belirlenebilir¹⁶⁵. Yani tanımlar farklılaşsa, terimler değişse de hepsinin ortak paydada buluşması, etik teriminin kişilere yapmak zorunda oldukları bir ödev yüklemesi, olması gerekeni ve bunun olması için insanların ne yapması gerektiğini belirtmesi ayrıca, bu ödevlere aykırılık durumunda karşılaşılabilecek yaptırımları önceden belirlemesidir.

1.5.2. "Etik" Kavramının Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması

Etik kavramı gündelik hayatta pek çok kavram yerine sıklıkla kullanılmakta ve bu nedenle anlam karmaşasına neden olmaktadır. Gündelik hayatımızda hoşlanmadığımız söz, tavır, tutum ve davranışları eleştirirken "Bu hiç de etik değil.", "Bu yaptığın etik olmaz." gibi ifadeler kullanırız¹⁶⁶. Fakat bu ifadelerimizde çoğu zaman "etik" kavramından ziyade başka kavramları tanımlamaktayız. Oysa "etik" kavramın yerinde kullanımı araştırmaların, yorumların daha rahat ve doğru yapılmasına neden olacaktır¹⁶⁷. Bu nedenle bu kavramı benzer amaçlarla kullanılan ve bu nedenle kendisiyle karıştırılan kavramlardan ayırmamız gerekir.

Etik kavramıyla en çok karıştırılan kavram "ahlak" kavramıdır. Ahlak ve etik çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Oysa etik için ahlak felsefesi ifadesi kullanılmaktadır. Ahlak, fiilen ve tarihsel olarak bireysel, toplumsal, grupsal düzeyde yaşayan bir şey olmasına karşın; etik bu ahlak görüşlerini irdeleyip sınıflandıran, aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyan bir felsefe dalıdır¹⁶⁸.

İnsan hayatının gerek bireysel gerekse toplumsal boyutunda ortaya çıkan ahlaki öğeler, etiğin problemidir. Dolayısıyla özellikle son zamanlarda hayatın her alanıyla ilgili ortaya çıkan insani zaafılara karşılık bir değer olarak kullanılmaya başlanmıştır. "Olan" ile "olması gereken" arasındaki mesafe, sorgulamanın ana çizgisini

¹⁶⁵Ahmet KESGİN 2009, "Etik Üstüne", *Dini Araştırmalar*, Cilt 12, Sayı 35, s. 150.

¹⁶⁶Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN, İsmail ATAMULU 2018, agm. s. 1; Günay YILDIRIM ve Selim KADIOĞLU 2007, agm. s. 76.

¹⁶⁷Fatih Selami MAHMUTOĞLU, agm. s. 226.

¹⁶⁸Yusuf KARAKOÇ 2010, agm. s. 91; Doğan ÖZLEM 2010, agm. s. 12; Ahmet METAN, age.; Engin TOPUZKANAMIŞ 2011, agm. s. 344; Nilüfer PEMBECİOĞLU, "Etik Kurallar", s. 4, <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=etik-kurallar-egitim-sunumu.pdf>, ET. 19.5.2021; Erdal TOPRAKÇI, İlknur ÇAKIRER, Asuman BİLBAY, Esen BAĞCIVAN, İlkay BAYRAKTUTAN 2010, "Kuram ve Uygulamada Eğitim Denetmenleri Meslek Etiği", *Cumhuriyet Üniversitesi*, s. 15, https://epasr.penpublishing.net/files/3/manuscript/manuscript_266/epasr-266-manuscript-143130.pdf, ET. 18.5.2021; Ahmet KESGİN 2009, agm. s. 145.

oluşturmaktadır. İnsanın nasıl olması ve nasıl davranması gerektiğine ilişkin sorular aynı zamanda insanın amacını da belirlemeye yönelik sorulardır. Bu nedenle insanların eylemlerinin çerçevesini etik çizer. Bu bahsedilen sorulara herkes farklı şekilde cevap vermektedir. Bu doğrultuda farklı etik görüşler ortaya çıkmaktadır¹⁶⁹.

Etik, davranışları yönlendiren standartları belirlemektedir. Davranış standartları, kişilerin gerçek davranışlarından ziyade olması gereken davranışlarını ifade etmektedir. Çünkü insanlar geniş ölçüde kabul gören standartları çoğu zaman ihlâl etme eğilimindedir. Örneğin, insanlar sürekli yalan söylese bile, çocuklarına dürüst olmayı öğreterek, yalan söylemenin kötü-yanlış olduğunu belirterek, toplum içinde dürüstlüğü savunmak suretiyle dürüstlüğü bir davranış standardı olarak benimsenmesine gayret edebilmektedir¹⁷⁰.

Ahlak ise toplum içinde bireylerin uymak zorunda buldukları davranış biçim ve kurallarını ifade eder¹⁷¹. Ahlak etiğe göre daha özel ve dar anlama sahip bir kavramdır. Bir kişinin iç ve tuhaf karakteridir. Bir kişinin yanlış olduğunu düşündüğü bir eylem, başka biri için doğru olabilir. Ahlak uyulması gereken kurallardan ziyade, bir insanın inancısıdır¹⁷². Örneğin, bir doktor tıp ahlakına uymak zorundadır. Bir doktorun bir terörist ya da karşı ordudan bir askeri tedavi etmesi etikdir. Bir doktor, tıbbi dünyanın çalışma etiğinin yapısını düzenleyen Hipokrat Yemini ile mesleğine bağlıdır. Kendisini ya da ailesini veya vatandaşını öldürmeye çalışan bir düşmanı bile tedavi etmek zorundadır. Bununla birlikte, ahlakı tamamen buna karşı olabilir.

Etik ve ahlak arasındaki bir diğer fark da davranış standartları yönündendir. Ahlak, bir toplumun en genel standartlarını içerir. Bu standartlar, bireylerin meslekî ya da kurumsal rollerinden bağımsız olarak, toplumun tümü bakımından geçerlidir. Ahlak standartları doğru ve yanlış, iyi ve kötü, erdemlilik ve erdemsizlik, âdil ve âdil olmayan arasında ayırım yapar. Pek çok yazar, ahlaki görevlerin diğer görevlerden daha üstün geldiğine inanmaktadır. Ahlak standartları, çoğu kişinin çocukluğunda öğrendiği kuralları içerir; örneğin, *"yalan söyleme, aldatma, hırsızlık yapma, başkalarına zarar verme"* gibi. Etik, genel davranış standartları değil, toplumdaki belirli bir mesleğin, işin, kurumun ya da grubun standartlarıdır. *"Etik"* sözcüğü, bu

---

¹⁶⁹Agm. s. 146.

¹⁷⁰Yusuf KARAKOÇ 2010, agm. s. 91; Doğan ÖZLEM 2010, agm. s. 9; Serdar KUBİLAY 2003, agm. s. 25.

¹⁷¹Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET.11.5.2021; Doğan ÖZLEM 2010, agm. s. 14.

¹⁷²Erdal TOPRAKÇI, İlknur ÇAKIRER, Asuman BİLBAY, Esen BAĞCIVAN, İlkay BAYRAKTUTAN 2010, agm. s. 15; Seyit KOÇBERBER, agm. s. 66; LİMENYA.

anlamda kullanıldığında, meslek etiği, tıp etiği, spor etiği, İslâm etiği gibi başka kelimeleri nitelemeye yardımcı olmaktadır¹⁷³.

Kısaca etik ve ahlak şu yönleriyle birbirinden farklılaşır: Ahlak kuralları kişisel kodlarken, etik kuralları bir grup ya da kültür tarafından izlenir. Kişinin etik değerleri zamanla değişebilirken, ahlakı zamanla değişmez. Ahlak kişiden kişiye göre değişirken, etik kurallar herkes için aynıdır. Ahlak kuralları dine, etik ise felsefeye dayanır. Etik insan davranışlarını irdeleyen düşünsel soyut bir etkinlik, ahlak ise insan davranışlarını belirleyen toplumsal somut bir düzendir. Ahlak eylemin pratiği, etik ise eylemin teorisini oluşturan felsefe türü olarak ifade edilmektedir¹⁷⁴.

Yine etik ilke ile bağlantılı bir diğer kavram da "*etik değer*" kavramıdır. Genel anlamda değer "*politika, ekonomi, estetik, hukuk, din, tarih gibi tematik bir çerçevede, birey, aile, grup, toplum, insanlık gibi belirli bir kitle tarafından, daha çok olumlu bazen de olumsuz nitelik atfedilmiş bulunan, kişi, nesne, yer, durum, süreç, kavram*" biçiminde betimlenebilir¹⁷⁵. Bu bağlamda değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, üstün nitelik, meziyet anlamındadır¹⁷⁶. Toplumsal yapıyı oluşturan temel toplumsal kurumların tümü kendine ait değerler içermektedir. Birçok değer arasında, etik değerlerin belirleyici özelliği, davranışlara yön veren ve onlara gerekçe oluşturan bir öneri niteliği taşımasıdır. Farklı bir anlatımla etik değerler, zihinde davranışı belirleyen düşünme biçimleri için ölçüt, toplum içinde nasıl davranılması gerektiğini düzenleyen kurallar için kaynak oluştururlar. Farklı çerçevelere özgü temel yaklaşımları ve davranışlara yön veren en genel, temel ve soyut kuralları ifade eden ilke kavramı, genel olarak değer ile eş anlamlı değildir. Bununla birlikte, etik özelinde bu iki kavram birbiri yerine kullanılabilir. Yani etik değer yerine etik ilke demek mümkündür¹⁷⁷.

Öte yandan etik kurallar teknik kurallardan da ayrılır. Teknik kurallar aynı etik kurallar gibi, insan davranışını etkileyebilmekte ve ona yön verebilmektedir. Teknik kurallar nicel ve objektif kurallara ilişkindir. Buna karşılık etik kurallar subjektif

---

¹⁷³Yusuf KARAKOÇ 2010, agm. s. 92; Sercan GÜRLER, Ahmet Haluk ATALAY, Barış TORAMAN, İsmail ATAMULU 2018, agm. s. 5; Murat ÖZDEMİR 2008, "Kamu Yönetiminde Etik", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, s. 182.

¹⁷⁴Erdal TOPRAKÇI, İlknur ÇAKIRER, Asuman BİLBAY, Esen BAĞCIVAN, İlkey BAYRAKTUTAN 2010, agm. s. 15; LİMENYA, Murat ÖZDEMİR 2008, agm. s. 182.

¹⁷⁵Günay YILDIRIM ve Selim KADIOĞLU 2007, agm. s. 76.

¹⁷⁶Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 22.12.2020.

¹⁷⁷Günay YILDIRIM ve Selim KADIOĞLU 2007, agm. s. 76; Ertan ÖZENSEL 2003, "Sosyolojik Bir Olgular Olarak Değer", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı 1, s. 217.

kurallara daha yakındır. Etik kurallarla teknik kurallar (temel ilkeler) arasında, insan istenciyle kurulan ilişkiler açısından da bir ayrılık vardır. Etik kurallar söz konusu olduğunda neden sonuç ilişkisi insan istenci tarafından oluşturulmakta ve belirli bir nedenin sonuca ulaşabilmesi ya da öngörölmüş olan bir davranış modeline uygun davranabilmesi için, insanın kaçınılmaz olarak bir çaba harcaması gerekmektedir. Teknik kurallarda bu bağlantı doğa tarafından gerçekleştirilmekte ve insan istenci; istenilen sonuca ulaşılabilmesinin koşullarını bir araya getirmekten öteye geçmemektedir¹⁷⁸.

Etik kurallarla teknik kurallar arasında diğere bir ayırım ise teknik bir kural, ister özel ister genel olsun bir amacın gerçekleştirilmesinde neyin nasıl yapılacağını gösterdiği halde böyle bir amaca ulaşmanın gerekip gerekmediğini göstermez. Oysa etik bir kural bizim için ne tür amaçların izlenmesinin zorunlu olacağını ve ne tür amaçların ardından gidilemeyeceğini belirlerken; amaca ulaştırılacak araçların seçimine hiçbir zaman karışmaz. Bu sebeple bilirkişilik kurumunun amaçlarını belirlemek önemlidir. Zira etik kurallar esas olarak bilirkişilik kurumunun amaçlarına ulaşması için yol göstericidir¹⁷⁹.

Etik kavramıyla bağlantılı bir diğere kavram ise hukuk kurallarıdır. Genel ahlak ve meslek etiğı anlamında etik ile hukukun başlıca ortak noktası normatif yani kural koyucu sistem olmalarıdır. Fakat hukuk kuralları arkasında devlet gücü olmasından ve kuvvetli yaptırımla desteklenmiş olmaktan dolayı daha kuvvetli, etik kuralları ise bu açıdan görece daha zayıftır. Öte yandan, kanunlar genel ahlak gibi zaman ve mekân içinde sınırlı bir geçerliliğe sahiptir. Etik ise evrensellik iddiası taşır¹⁸⁰. Yine kanunlardan farklı olarak etik, yazılı ve kesin sonuçlar içermez. Zamana, bilimsel gelişmelere, toplumsal değışime bağılı olarak değışir¹⁸¹. Yine hukuk, kurallar çerçevesinde ne yapılabileceğini; etik ise ne yapılması gerektiğini gösterir. İnsan eylemleri etik ilkelerin olduğu gibi hukuk kurallarının da konusunu oluşturmakta, ancak incelemelerini ahlakilik açısından değil, kurallara uygunluk açısından yapmaktadır¹⁸².

---

¹⁷⁸Cahit CAN 1991, agm. s. 3; Ahmet GÜRBÜZ 2016, "Hukuksal Muhakemenin Temel Paradigması Olarak Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkeleri Nasıl İşlevselleştirilebilir?", *Uyumsuzluk Mahkemesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 7, s. 613.

¹⁷⁹Ahmet GÜRBÜZ 2016, agm. s. 613; Cahit CAN 1991, agm. s. 2, 3.

¹⁸⁰Günay YILDIRIM ve Selim KADIOĞLU 2007, agm. s. 77; Yusuf KARAKOÇ 2010, agm. s. 93.

¹⁸¹Şevket RUACAN 2005, agm. s. 147.

¹⁸²Yusuf KARAKOÇ 2010, agm. s. 93; Şevket RUACAN 2005, agm. s. 147.

Etik kavramıyla ilişkilendirilebilecek bir diğer kavram da değer kavramıdır. Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, değer, üstün nitelik, meziyet anlamındadır¹⁸³. Toplumsal yapıyı oluşturan temel toplumsal kurumların tümü kendine ait değerler içermektedir. Her topluluğun kabul ettiği değere göre de benimsedikleri etik ilkeler farklılaşır. Çoğu kez değerler kişilerin davranışlarını etkileyen bağımsız değişken rol üstlenirler. Bir fakire yardım eden kişi bunu sadece dinî bir görev olarak düşünerek değil, insanî değer yargılarıyla hareket ederek de yapabilir¹⁸⁴. Bir toplumda değerlerin ifade edildiği temel mekanizmalar, kişinin üstlendiği sosyal rollerdir. Bu roller de, toplumun tabakalaşma sistemi ile sosyal yapıyı oluşturan sosyal süreçlerle yakından ilişkilidir. Yine bir toplumdaki iyi-kötünün belirlenmesi, olması gereken düşünme ve davranma biçimlerinin tamamı değerler tarafından oluşturulur¹⁸⁵.

Ayrıca etik, insana ne yapması ya da ne yapmaması gerektiğini söyleyen değerler bütünüdür. Bu değerler; ödevler, erdemler, ilkeler, toplumun çıkarları olarak sınıflandırılabilir. Ödev, kişinin işgal ettiği rolden beklenen davranışlardır. Bir diğer ifadeyle, yapılması, yerine getirilmesi, insanlık duygusu, töre ve yasa bakımından gerekli olan iş veya davranış, vazife, vecibeyi ifade eder¹⁸⁶. Erdem ise iyi bir insanı tanımlayan özelliklerin tümüdür. Ahlakın övdüğü ve ahlaklı olmanın gerektirdiği doğruluk, yardımseverlik, yiğitlik, bilgelik, alçakgönüllülük, iyi yüreklilik, ölçülülük gibi niteliklerin bütününe erdem denir¹⁸⁷. İlke, davranışları biçimlendiren temel doğrulardır. Bir başka ifadeyle, her türlü tartışmanın dışında sayılan öncül prensibe ilke denir¹⁸⁸. Toplumun çıkarı ise toplumun genelinin iyiliğine olan her türlü davranıştır. Bu değerler bütünü, etik davranışı oluşturmaktadır¹⁸⁹.

---

¹⁸³Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 1.5.2021.

¹⁸⁴Ertan ÖZENSEL 2003, "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı 1, s. 217.

¹⁸⁵Ertan ÖZENSEL 2003, agm. s. 219.

¹⁸⁶Ayşenur KAYIŞ, "Etik Kavramı, Etik İle İlgili Kavramlar" <https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar/>, ET. 19.3.2021; Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 9.3.2021; Murat ÖZDEMİR 2008, agm. s. 182.

¹⁸⁷Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 14.4.2021; Ayşenur KAYIŞ, agm. <https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar/>, ET. 24.4.2021; Murat ÖZDEMİR 2008, agm. s. 182.

¹⁸⁸Murat ÖZDEMİR, agm. s. 182; Ayşenur KAYIŞ, agm. <https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar/>; Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET.11.5.2021.

¹⁸⁹Ayşenur KAYIŞ, agm.; Murat ÖZDEMİR, agm. s. 182.

1.5.3. Etik İlkelerin Önemi

Etik ilkeler, kişileri etik davranış göstermeye motive eder; onlara, doğru ve yanlış eylemleri konusunda daha tutarlı ve kararlı rehberlik sağlar; belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda kişilere rehberlik eder¹⁹⁰. Etiğin amacı, toplum için iyi olanın araştırılıp sorgulanarak istenilecek bir yaşamın oluşturulmasıdır. Etik doğru olan davranışların, toplumsal normlara dönüştürülebilmesinde kolektif paylaşım sağlayarak bireylerin ve toplumların davranışlarını etkiler¹⁹¹.

Etik ilkeler sayesinde insanlar neleri yapacaklarını ve neleri de yapmayacaklarını önceden bilirler. Toplumsal bir olay karşısında nasıl davranması gerektiğini önceden bilen kişi, herhangi bir kargaşaya sebebiyet vermeden özgür ve istikrar içerisinde eylem ve davranışlarda bulunabilir. Belirsizlik sadece bireysel anlamda kişilerin bizzat kendilerinin nasıl düşünüp, ne şekilde karar vermelerinde değil, başkalarının da onların ne yapacağını tahmin etmelerinde büyük zorluklar ortaya çıkarır. Bireyin ne yapması ve ne yapmaması gerektiğini önceden bilmesi diğer bireyler açısından da önemlidir. Karşısındaki bireyin davranışlarını önceden tahmin edebilme belirsizliği ortadan kaldırır¹⁹².

Yine etik ilkeler, insan davranışlarına sınırlamalar getirirler. Yani etik ilkeler bireylerin istedikleri zaman istedikleri gibi davranmalarına engel olurlar. Düzenin sağlanabilmesi için sınırsız değil, kurallarla sınırlanmış özgürlükler gereklidir. Sınırsız özgürlük, anarşizmi yani toplumsal kaosu ortaya çıkarır. Bu durumu önlemek adına her topluluk belirli etik ilkeler belirleyerek bu özgürlükleri kısıtlamıştır¹⁹³.

1.5.4. Bilirkişi Etiğinin Türk Hukukunda Yeri

Bu başlık altında önce bilirkişi etiğinin mevzuatımızda düzenleniş biçimi üzerinde durmak gerekir. Türk hukukunda, sadece bilirkişilik etiğini ele alan bağımsız bir düzenleme bulunmamaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununda bilirkişinin görevinin kapsamı (m. 269), bilirkişinin görev yapmaktan yasaklılığı ve reddi (m. 272) ve bilirkişinin yükümlülükleri (m. 275-277) bağlamında sözü edilen hususlar özü itibarıyla bilirkişi etiğini konu edinmektedir. Öte yandan, bilirkişi etiğine ilişkin

¹⁹⁰Selçuk ATAK ve Serdar Kenan GÜL 2014, *Meslek Etiği Kavramları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 2.

¹⁹¹Nermin ELMAS, "Eğitimde Etiğin Önemi", <https://egitimheryerde.net/egitimde-etigin-onemi/>, ET. 20.1.2021.

¹⁹²Coşkun Can AKTAN, ve Tarık VURAL, "Kural Kavramı Temel Özellikleri ve Türleri", <http://www.canaktan.org/felsefe-sosyo/kurum-sosyoloji/kural-kavram.htm> ET. 12.5.2021.

¹⁹³Age..

kurallara, Bilirkişi Yönetmeliğinin 11. maddesinin ikinci fıkrasında da yer verilmiştir. Fakat Bilirkişilik Yönetmeliği, bu kuralların içeriği üzerinde pek durmamış, sadece saymakla yetinmiřtir¹⁹⁴.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7 ila 14. maddelerinde sayılan etik ilkeler aynı zamanda Bilirkişilik Kanununun 3. maddesinde de yer almaktadır. Ayrıca bu ilkelerden görevini bizzat yerine getirme ödevi ve bilirkişinin sır saklama ödevi Hukuk Muhakemeleri Kanununda da sırasıyla 276 ve 277. maddelerde düzenlenmiştir.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 6. maddesi "*Etik ilkelerin kapsamı ve etik ilkelere bağlılık*" başlığı altında, bilirkişilerin Yönetmeliğin 7 ila 14. maddelerinde sayılan ilkelere ve bilirkişilik görevi ile bağdaştığı ölçüde 13.4.2005 tarih ve 25785 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte düzenlenen etik ilkelere uymakla yükümlü olduklarını ifade ederek bilirkişilerin uyacakları etik ilkelerin kapsamını belirlemiştir. Bilirkişinin taşıdığı kamu görevlisi sıfatı sayılan etik ilkelere uyma ödevini de yüklemektedir¹⁹⁵.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin yedinci bölümünde ise bilirkişilerin uymak zorunda oldukları etik ilkeleri ihlal etmeleri durumunda uygulanacak yaptırımlar üzerinde durulmuştur.

Bilirkişilik Kanununda ise etik ilkeler tek tek sayılmamış olsa da bunların pek çoğuna yer vermiştir. Yapılan kanuni düzenleme ile Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Bilirkişilik Daire Başkanlığı ihdas edilerek bilirkişilerin uyması gereken etik ilkeleri belirleme görevi, bu dairenin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca, Bilirkişilik Daire Başkanlığı, Bilirkişilik Kanunun 6. maddesinin ç bendinde kendisine verilen görev gereğince bilirkişilerin uyacağı rehber ilkeleri ve hazırlayacağı raporların standartlarını belirlemiş ve yayınlayarak duyurmuřtur¹⁹⁶.

Öte yandan, Bilirkişilik Kanununun 13. maddesinde "*Bilirkişilik Sicilinden ve Listesinden Çıkarılma*" başlığı altında listeden çıkarılma sebepleri tek tek sayılmıřtır¹⁹⁷. Bu kapsamda maddenin c ve ç bentlerinde bu çalışmanın konusu da olan

¹⁹⁴Barıř TORAMAN 2017, age. s. 496.

¹⁹⁵Süha TANRIVER 2018, age. s. 962; Süha TANRIVER 2017, age. s. 104, 105.

¹⁹⁶Bilirkiřilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, E.T: 19.1.2021.

¹⁹⁷Barıř TORAMAN 2017 a, age. s. 496; Başar SOYDAN ve Özgür BİYAN 2016, "Bilirkişilik Kurumsallaşıyor Mu? Bilirkişilik Kanunu Kapsamında Bir Değerlendirme", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 339, s. 339.

bilirkişilerin etik ilkelere aykırı davranılması halinde yaptırım olarak çıkarılma halleri düzenlenmiştir.

Bu başlık altında ele alacağımız bir diğer husus da bilirkişi etiğinin bir meslek etiği olup olmadığıdır. Bilirkişinin hukuki niteliğinden bahsederken bilirkişiliğin bir meslek olmadığını söylemiştik¹⁹⁸. Bunun sonucu olarak da bilirkişi etiğinin bir meslek etiği olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Meslek etiği, mesleki davranışla ilgili neyin doğru, neyin yanlış, neyin haklı, neyin haksız olduğu hakkında inançlara dayalı ilkeler ve kurallar topluluğudur¹⁹⁹. Bu hususun konumuz bakımından önemi ise aynı zamanda bir mesleği de icra etmekte olan veya uzun yıllar bu mesleği icra etmiş olan kişi olarak bilirkişilerin ilgili meslek etiği kurallarına da bilirkişilik sıfatıyla görevlendirildiği süre boyunca bağlı olup olmadığı noktasında ortaya çıkar.

---

¹⁹⁸Bu konudaki açıklamalarımız için bkz. 1. Bölüm, 2. Başlık: "*Bilirkişinin Tanımı ve Hukukî Niteliği*".

¹⁹⁹Burcu İŞGÜDEN ve Adem ÇABUK, "Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerinde Etkileri", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 63, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c9s16/makale/c9s16m4.pdf>, ET. 11.5.2021.

BÖLÜM II

BİLİRKİŞİ ETİĞİNİN GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

2.1. GENEL OLARAK

Hükme esas alınacak olan bilirkişi incelemesinin en sağlıklı sonuçları vermesi, bilirkişilerin görevlerini doğru biçimde yerine getirmeleri ve kendilerinden uymaları beklenen etik ilkelere tam anlamıyla uygun hareket etmelerine bağlıdır²⁰⁰.

Yargılama faaliyetinde görev alan avukatların uymaları gereken etik İlkeler Türkiye Barolar Birliği Meslek Kurallarında²⁰¹ ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Yine arabulucular için etik ilkeler Adalet Bakanlığının sitesinde "*Türkiye Arabulucular Etik Kuralları*"nda düzenlenmiştir²⁰². Yargı faaliyeti içerisinde büyük öneme sahip olmasına rağmen, Türk Hukukunda bilirkişi etiğini ele alan bağımsız bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu husus bilirkişiliğin bir meslek olmamasından kaynaklanmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununda bilirkişinin görevinin kapsamı (m. 269), bilirkişinin görev yapmaktan yasaklılığı ve reddi (m. 272) ve bilirkişinin yükümlülükleri (m. 275-277) bağlamında sözü edilen hususlar özü itibariyle bilirkişi etiğini konu edinmektedir. Öte yandan, bilirkişi etiğine ilişkin ilkelere, Bilirkişi Yönetmeliğinin 11. maddesinin ikinci fıkrasında da yer verilmiştir.

Bilirkişilerin uyması gereken etik ilkeleri belirleme görevi Bilirkişilik Yönetmeliğinde açıkça belirtildiği üzere Bilirkişilik Daire Başkanlığına aittir. Ayrıca Bilirkişilik Daire Başkanlığı, Bilirkişilik Kanununun 6. maddesinin ç bendinde kendisine verilen görev gereğince bilirkişilerin uyacağı rehber ilkeleri ve hazırlayacağı raporların standartlarını²⁰³ belirlemiş ve 7.9.2020 tarihinde yayınlarak duyurmuştur.

---

²⁰⁰Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 495; İnayet AYDIN 2019, agm. s. 161.

²⁰¹TBB'nin 8-9. 1971 Tarihli IV. Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 26.1.1972 tarihli TBB Bülteninde Yayımlanarak Yürürlüğe Girmiş Olan TBB Meslek Kuralları.

²⁰²*Türkiye Arabulucular Etik Kuralları*, <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCrkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf>, ET. 18.5.2021.

²⁰³Bilirkişilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, ET.16.5.2021.

Bu düzenleme bağımsız etik kurallar olmasa da etik ilkeleri işaret etmesi açısından önemlidir. Otuz iki madde halinde düzenlenen bu ilkelerin bir kısmı bilirkişinin uyacağı etik ilkeleri barındırmaktadır. Örneğin; 1., 7., 18., 22., 23., 31. maddeler etik ilkelerden yetkinlik ve mesleki özen ilkeleriyle ilgilidir. 2., 3., 4., 8., 11., 12. maddeler bilirkişinin bildirim ödevini, 5. madde bilirkişinin görevi kabul ve 14. madde ise görevi bizzat yerine getirme ödevini düzenlemektedir.

Yargılama faaliyetinde bu denli büyük öneme sahip ve mevzuatımızda çeşitli yerlerde farklı biçimlerde yer alan bilirkişi etiği hakkında en çok tartışılan konulardan biri de bilirkişi etiğinin bir meslek etiği olup olmadığıdır. Burada bahsedilen meslek etiğinden, "*meslekleri veya görevleri olan insanlara uygulanan davranış standartları*"²⁰⁴"nın anlaşılması gerekir. Mesleklerini ifa eden insanlar, görevlerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak için, davranışlarına bir ölçüt olsun ve onlara yön versin diye etik ilkeler aramaktadırlar²⁰⁵. Bilirkişinin hukukî niteliğinden bahsederken bilirkişiliğin bir meslek olmadığını gerekçeleriyle birlikte açıklamıştık²⁰⁶. Bilirkişiler kendi meslek bilgilerini mahkemeye aktarırlar. Bu bağlamda bilirkişilerin uyacakları etik ilkeler, meslek etiğinden ziyade sahip oldukları kamusal görevleri sebebiyle uymaları gereken etik ilkelerdir. Ancak bilirkişilerin kendi meslek etik kurallarını da gözetmeleri gerekir. Bu durumda iki etik ilkenin çatışması gündeme gelebilir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu hususa ayrıca değinilecektir.

Bu başlık altında son olarak bilirkişilerin sorumluluğuna da değinmek gerekir. Bilirkişilerin etik ilkeleri ihlali halinde aynı zamanda başta disiplin sorumluluğu olmak üzere hukukî veya cezai sorumlulukları da doğabilir.

Bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor vermesi dolayısıyla oluşan zararlardan hukuki sorumluluğu, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 285. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kamu görevlisi olan bilirkişinin kasten veya ağır ihmâl suretiyle gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi ve raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilir. Devletin buradaki sorumluluğu haksız fiil sorumluluğu ile aynıdır²⁰⁷. Yani bu sorumluluğun

---

²⁰⁴Kadir Can ÖZEL 2018, "Etik ve Etik - Hukuk Arasındaki İlişki", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 9, Sayı 33, s. 690.

²⁰⁵Agm. s. 691.

²⁰⁶Bkz. Birinci Bölüm 1. 2 Bilirkişinin Tanımı ve Hukuki Niteliği.

²⁰⁷Baki KURU 2015, age. s. 320; Süha TANRIVER 2017, age. s. 149; Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 129, 130; Yahya DERYAL 2001, age. s. 70; Yahya DERYAL 2017, age. s. 448; Abdurrahim KARSLI

doğabilmesi için bilirkişi, gerçeğe aykırı rapor düzenlemiş ve bu rapor hükme esas alınmış olmalı²⁰⁸; gerçeğe aykırı rapor kast veya ağır ihmal sonucu düzenlemiş olmalı²⁰⁹; raporun, mahkemece hükme esas alınmış olmasından bir zarar doğmuş olmalı²¹⁰; bilirkişinin kasten veya ağır ihmali sonucu düzenlediği bu raporun mahkemece hükme esas alınması ile ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır²¹¹. Uygun illiyet bağından, kasten veya ağır ihmal sonucu oluşturulan raporun, verilecek hükme etki etmesi anlaşılmalıdır. Gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun hükme esas alınmasından kaynaklanan tazminat davası, devleti temsilen Adalet Bakanlığı'na karşı açılır²¹². Görevli yargı yeri asliye hukuk mahkemeleridir²¹³. Devlet aleyhine açılan bu tazminat davasında uygulanacak zamanaşımı süresi Türk Borçlar Kanununun haksız fiil zamanaşımı süresi olan iki ve on yıllık zamanaşımı süreleridir (TBK m. 72)²¹⁴.

Devlet, bilirkişinin düzenlediği ve hükme esas alınan gerçeğe aykırı rapor dolayısıyla tazminat ödemek zorunda kalmışsa, bu ödemenin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde sorumlu bilirkişiye rücu eder. Rücu konusunda herhangi bir takdir yetkisi tanınmamıştır²¹⁵. Devlet, ödediği tazminatı, gerçeğe aykırı rapor düzenleyen bilirkişiden geri alır. Devletin bilirkişiye karşı açacağı rücu davasında

---

2014, age. s. 572, 573; Burcu DÖNMEZ 2007, agm. s. 1163; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 98; Süleyman KAYMAKÇI 2014, agm. s. 163; Süha TANRIVER 2018, age. s. 994.

²⁰⁸Süha TANRIVER 2017, age. s. 149; Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 130; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, agm. s. 369; Yahya DERYAL 2017, age. s. 447; Yahya DERYAL 2001, age. s. 70; Abdurrahim KARSLI 2014, agm. s. 574; Süha TANRIVER 2018, age. s. 994; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 530, 536.

²⁰⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 149; Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 130; H. Yavuz ALANGOYA, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN YILDIRIM 2009, agm. s. 369; Abdurrahim KARSLI 2014, agm. s. 574; Baki KURU 2015, age. s. 320; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 98, 99; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 223; Yahya DERYAL 2017, age. s. 447; Yahya DERYAL 2001, age. s. 70; Süha TANRIVER 2018, age. s. 992, 994; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 536.

²¹⁰Hüseyin MECEK 2001, age. s. 99; Yahya DERYAL 2017, age. s. 447; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 536.

²¹¹Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 574; Süha TANRIVER 2017, age. s. 149; Süha TANRIVER 2018, age. s. 994; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 99; Süleyman KAYMAKÇI 2014, agm. s. 163; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 224; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 536.

²¹²Süha TANRIVER 2017, age. s. 151; Hüseyin MECEK 2001, age. s. 100.

²¹³Süha TANRIVER 2017, age. s. 152; Süha TANRIVER 2018, age. s. 996.

²¹⁴Age. s. 997.

²¹⁵Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 574, 575; Süha TANRIVER 2017, age. s. 154; Timuçin MUŞUL 2012, agm. s. 422; İbrahim KARSLI, Evren KOÇ ve Cengiz Serhat KONURALP 2014, *Hukuk Muhakemeleri Kanununda Problemler Konular*, Alternatif Yayıncılık, İstanbul, s. 140; İlhan E. POSTACIOĞLU, Sümer ALTAY 2015, agm. s.751; Baki KURU 2015, age. s. 314; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 100; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 224; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2018, agm. s. 536.

görevli ve yetkili mahkeme, asıl tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemedir²¹⁶.

Bilirkişinin cezai sorumluluğuna gelecek olursak, bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir (HMK m. 284; Bil Yön. m. 58)²¹⁷. Bu nedenle bilirkişi, kamu görevlilerine özgü suçları işleyebilir²¹⁸.

Bilirkişilerin disiplin sorumluluğu noktasında ise, görevlerini yürütürken uymaları gereken etik ilkeleri, temel ve alt uzmanlık alanlarına göre uymaları gereken rehber ilkeleri ve hazırlayacakları raporların standardını belirlemek Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın görevleri arasındadır (Bil. K. m.6/2-c). Bilirkişilerin denetimi ve gerekirse disiplin yaptırımları uygulanması, göreve kabulü, listeye ve sicile kaydı konusunda karar verme yetkisi bilirkişilik bölge kurullarına aittir (Bil. K. m. 8). Etik ilkelere aykırı davranılmasının yaptırımı sicil ve listeden çıkarılma olarak düzenlenmiş olsa da ihlalin niteliğine göre bu yaptırım yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulayabilme konusunda bilirkişilik bölge kurullarına takdir yetkisi verilmiştir (Bil. K. m. 13/ 2)²¹⁹.

Bilirkişilik Kanununun 13. maddesinde belirtilen disiplin suçlarının işlenmesi durumunda bilirkişiler sicilden ve listeden çıkarılacaktır. Burada idarenin takdir yetkisi söz konusu değildir. Bunlar dışında kalan ve disiplin suçu niteliği taşıyan fiillerin gerçekleşmesi halinde de bilirkişilerin doğrudan listeden çıkarılacağı belirtilmiştir. İhlalin niteliğine göre yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu yaptırımın yerine uyarma veya bir yıla kadar görevden çıkarma yaptırımı uygulanabilir²²⁰. Bilirkişi etiği

---

²¹⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 154; Timuçin MUŞUL 2012, agm. s. 422; İbrahim KARSLI, Evren KOÇ, Cengiz Serhat KONURALP 2014, agm. s. 141; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, agm. s. 751; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES 2017, age. s. 406; Süha TANRIVER 2018, age. s. 998; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2010, agm. s. 536, 537.

²¹⁷Süha TANRIVER 2017, age. s. 158; Baki KURU 2015, age. s. 320; Gökhan KARABURUN 2018, agm. s. 132; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, agm. s. 751; Timuçin MUŞUL 2012, agm. s. 419; Veli Özer ÖZBEK 2018, "Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu", *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt 13, Sayı 38, s. 12; Aziz Serkan ARSLAN 2014, agm. s. 53; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 101, 104; Cenk AKİL 2011, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2, s. 180; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 37; Süleyman KAYMAKÇI 2014, agm. s. 168; Burcu DÖNMEZ 2007, agm. s. 1167; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 223; Süha TANRIVER 2018, age. s. 1002.

²¹⁸Barış TORAMAN 2017, age. s. 65; Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 129; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 573; Veli Özer ÖZBEK 2018, agm. s. 14; Süha TANRIVER 2010, age. s. 593; Süleyman KAYMAKÇI 2014, agm. s. 170; Süha TANRIVER 2018, age. s. 1003, 1004; Hakan PEKCANITEZ 2017, age. s. 1946.

²¹⁹Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 104, 105.

²²⁰Agm. s. 104, 105.

yönünden ise, her bir etik ilke başlığı altında hangi durumlarda bilirkişilerin disiplin sorumluluğunun gündeme geleceği çalışmanın ilerleyen kısımlarında tek tek ele alınacaktır.

2.1.1. Bilirkişi Etik İlkelerine Uygun Davranma

Halkın yargı sistemine güveni, yargının ahlaki otoritesi ve doğruluğu, modern ve demokratik bir toplumun teminatıdır. Bir yargılamadan beklenen, uyuşmazlığın çözümü sırasında taraflara en hakkaniyetli kararın verileceği hususunda güven duygusunun oluşturulması, tarafların, hâkimin eline teslim ettikleri uyuşmazlığın giderilme yöntem ve sonucundan endişe duymamasıdır. En sağlıklı kararın verilebilmesi için, birey ve yargı arasındaki güven ilişkisinin kurulması gerekir. Yargı bu güveni temel ve etik ilkelere uyarak kazanır²²¹. Dolayısıyla yargılama faaliyeti sırasında temel ve etik ilkelere uyulmaması durumunda, kişilerin yargıya olan güveni zedelenir.

Yargıya duyulan güvenin zedelenmemesi adına, yargılama faaliyetinin süjelerinin belli tutum ve davranışlar sergilemeleri gerekir. Bilirkişiler, yargılama faaliyetlerinin içinde bu faaliyetlerin işleyişine katkı sağlayan bir kamu görevlisi konumundadır. Bilirkişilerin, üstlenmiş olduğu işlevin ağırlığı ve önemi dolayısıyla, görevleriyle ilgili tutum ve davranışları veya hazırladıkları raporlar, mevzuata uygunluk bakımından, bilirkişilik bölge kurulları tarafından resen veya talep üzerine denetlenir²²². Bilirkişinin disiplin sorumluluğu yanında temel ve etik ilkelere aykırı davranışı aynı zamanda suç teşkil ederse kamu görevlisi olarak cezai sorumluluğu (HMK m. 284) doğacağı gibi belli hallerde hukukî sorumluluğu da söz konusu olur.

Görevlendirmeyi yapan yargı merci, bilirkişinin göreviyle ilgili tutum ve davranışlarının veya hazırladığı raporun, mevzuata uygun olmadığına karar verirse, bu durumun dayanağı olan bilgi ve belgeleri de ekleyerek bilirkişilik bölge kuruluna durumu bildirir. Bilirkişilik bölge kurulu ise bilirkişi raporlarının mevzuat hükümlerinde gösterilen usul ve esaslara uyularak hazırlanıp hazırlanmadığını ve

---

²²¹Mustafa SALDIRIM, Gülşah Sibel AKBULUT, Gözde HÜLAGÜ, "Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi", *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu*, 13- 14 Nisan 2017, Ankara, s. 58; İrem Burcu ÖZKAN, "Uluslararası Yargı ve Savcı Etiği", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı*, s. 6, http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_12%20Ekim-II-1.pdf, ET. 20.5.2021.

²²²Süha TANRIVER 2017, age. s. 137, 138.

bilirkişilik faaliyetinin temel ve etik ilkelere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetler (Bil. K. m. 14 /2, 3, Bil. Yön. m. 59/ 2)²²³.

2.1.2. Bilirkişilerin Etik İlkelerin İhlali Halinde Karşılaşacağı Yaptırımlar Hakkında Önceden Uyarılıp Uyarılmayacağı

Bilirkişinin etik ilkeleri ihlali halinde karşılaşacağı yaptırımlar hakkında önceden uyarılması gerekip gerekmediği hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanununda açık bir hüküm bulunmamaktadır²²⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 273. maddesi gereği bilirkişiye bir görevlendirme yazısı verilir. Bu görevlendirme yazısında, bilirkişinin inceleme konusunun bütün sınırlarıyla ve açıkça belirlenmesi, bilirkişinin cevaplama gereken sorular, raporun verilme süresi ve gerçeğe aykırı rapor vermesi durumunda karşılaşacağı yaptırımlar yer alır (HMK m. 273/1)²²⁵. Fakat bu yazıda bilirkişinin inceleme konusunun sınırlarını aşması veya raporunu süresinde vermemesi durumunda hakkında uygulanacak yaptırım bağlamında bir bilgi yer almaz²²⁶.

Yine, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 271. maddesinde bilirkişi yemininin içeriği "*Bilirkişilik görevimi sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getireceğime, namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ederim.*" şeklinde belirtilmiştir. Listeye kayıtlı bilirkişiler listeye kayıt sırasında, listelere kaydedilmemiş bilirkişiler ise görevlendirildikleri her dava ve işte bu yemini etmektedirler. Bu yemin bir nevi bilirkişilerin uyması gereken ilkeler konusunda uyarı niteliği taşır²²⁷. Yeminin içeriğindeki bağımsız, tarafsız ve objektif davranma ödevi aynı zamanda bilirkişilerin uyması gereken etik ilkeler arasında yer alır. Bilirkişilerin, yaptıkları görevin bilinciyle hareket etmeleri gerektiğinden, kendilerine bu ilkeler hatırlatılmasa da, ilgili ilkeleri bilip buna uygun hareket etmeleri gerekmektedir²²⁸.

Bilirkişilerin nasıl davranması gerektiği konusunda yol gösterici olan bu yemin metninde, uyulması gereken etik ilkelerin neler olduğu belirtilmiştir. Bilirkişi söz

²²³Süha TANRIVER 2017, age. s. 138.

²²⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 534.

²²⁵Süha TANRIVER 2010, age. s. 586; Barış TORAMAN 2017, agm. s. 537; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 405; Baki KURU 2019, age. s. 2633.

²²⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 586; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 537.

²²⁷Süha TANRIVER 2017, age. s. 586; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 535; İsmail ERCAN 2018, *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Kuram Yayınevi, s. 332; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 336.

²²⁸Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 535; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 336.

konusu metinde yer alan etik ilkelere uymakla yükümlüdür. Bu etik ilkelerin ihlali durumunda karşılaşılabilecek yaptırımları bilmediğini iddia edemez. Zira bilirkişi bir kamu görevlisidir²²⁹. Yargılama faaliyetinde etkin rol oynaması ve sahip olduğu resmi sıfatın ve kamusal yetkilerin önemi dolayısıyla etik ilkelerin ihlali hâlinde karşılaşılabilecek cezai hükümleri bilmemesi bir mazeret değildir²³⁰.

Bilirkişilerin uymaları gereken etik ilkelerin ihlali halinde karşılaşılabilecek yaptırımlar hususunda uyarılmalarının gerekmemesi ve uyarılmaları bile bu yaptırımlara tabi olmaları bilirkişilerin hiçbir şekilde uyarılmayacağı anlamına gelmemektedir. Hâkim, görevlendirdiği bilirkişiyi uyması gereken etik ilkeler konusunda uyarabilir²³¹.

2.1.3. Bilirkişi Etiği ile Bilirkişilerin Kendi Meslek Etik İlkelerinin Çatışması Durumunda Bilirkişilerin Nasıl Davranması Gerektiği Sorunu

Bilirkişinin yerine getirdiği görev dolayısıyla uyması gereken etik ilkeler sadece bilirkişi olması sebebiyle uyması gereken etik ilkelerden ibaret değildir. Bilirkişinin, bilirkişi etiğinin yanında kendi mesleğinin gerektirdiği etik ilkelere de uyması gerekmektedir²³². Zira bilirkişi kendi mesleki bilgisini mahkemeye sunmaktadır. Bu nedenle de bilirkişi etiğinin, meslek etiğinden bağımsız düşünülmesi olanaksızdır²³³. 5.5.2005 tarih ve 25806 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Bilirkişilik Yönetmeliğinin "*Çalışma İlkeleri ve Sorumlulukları*" başlıklı 7. maddesinde; "*...Bilirkişiler, mesleki davranış ve meslek etik ilkelerine uymak zorundadırlar.*" denilmektedir. Ayrıca TMMOB, üyelerinin görevi esnasında mesleki ve etik değerlere ve aldığı eğitime uygun iş yapıp yapmadığını da izlemektedir²³⁴.

²²⁹Baki KURU 2015, age. s. 320; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 419; Süha TANRIVER 2017, age. s. 158; Gökhan KARABURUN 2018, agm. s. 132; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, agm. s. 751; Veli Özer ÖZBEK 2018, "Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu", Cilt 13, Sayı 38, s. 12; Aziz Serkan ARSLAN 2014, agm. s. 53; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 101, 104; Cenk AKİL 2011, "Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı", Sayı 2, s. 180; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 37; Süleyman KAYMAKÇI 2014, agm. s. 168; Burcu DÖNMEZ 2007, agm. s. 1167; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 223; Süha TANRIVER 2018, age. s. 1002.

²³⁰Bariş TORAMAN 2017 a, age. s. 536.

²³¹Age. s. 536.

²³²Age. s. 532.

²³³Ali Ekber ÇAKAR 2015, "Etik ve Bilirkişilik", 4. *Bilirkişilik Sempozyumu*, 10-11 Aralık 2010; 7-8 Kasım 2014, http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17783_54_51.pdf, ET. 16.5.2021.

²³⁴Ali Rıza YÜCEL 2008, "Bilirkişilik Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı 447, s. 47, 48, <http://kocaeli.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/10799.pdf>, ET. 20.5.2021; Selçuk ATAK ve Serdar Kenan GÜL 2014, age. s. 59.

Bu ilkeler bazen uyum halinde olabilirken, bazen de sır saklama görevi başlığı altında da örneklendirdiğimiz gibi²³⁵ birbirleriyle çatışabilir. Örneğin, tıbbî bir konuda hekim bilirkişiye başvurulduğunda, hekim bilirkişi, uyuşmazlık konusu dışında bir hastalık teşhis etmesi halinde, durumu ilgili kişiye bildirmek zorundadır. Bu halde bilirkişinin sır saklama görevi devre dışı kalır. Ancak hekim yine de ilgilinin kişilik haklarına zarar verici bir davranış sergilememelidir²³⁶. Öte yandan bilirkişi her ne kadar görevini hâkimin sevk ve idaresi altında yürütecekse de, hâkimin talebi tıbbi etik kurallara veya bu konudaki mevzuata aykırı ise, hekim bilirkişi bu talebi yerine getirmek zorunda değildir.

Son zamanlarda etik ikilemlerin çözümlenmesinde şu şekilde bir formül geliştirilmiştir: Öncelikle geçerli durum belirlenmelidir. Sonra sırayla bu duruma dayanarak ahlaki sorun belirlenir; bu sorunun etkilenecekleri, etkilenenlerin sorun çözümlemede alternatif davranış biçimleri ve her alternatif açısından muhtemel sonuç belirlenir. Buna göre en uygun davranış biçimi seçilir²³⁷. Yani bilirkişilerin meslek etiği ve bilirkişi etiğinin çatışması durumunda bu etik ilkelerin önem derecesi her somut vakiya göre ayrı ayrı değerlendirilmeli ve ağır basan, ilgili tarafın mağduriyetini en aza indirecek etik ilkeye bağlı kalınmalıdır.

Aşağıda tek tek inceleyeceğimiz bilirkişi etik ilkeleri özelinde bu etik ikilemlerin çözümü örneklerle tekrar ele alınacaktır.

2.1.4. Bilirkişi Etiği Bakımından Yeminin Önemi

Bilirkişilik Kanununun 12. maddesinin 4. fıkrasında bilirkişilerin yemin ederek göreve başlayacakları belirtilmiştir. Bu yeminin içeriği ise Hukuk Muhakemeleri Kanununun 271. maddesinde düzenlenmiş, madde metni çalışmamızın önceki bölümünde²³⁸ yer almıştır.

Bilirkişiye ettirilen bu yemin, bilirkişinin uyması gereken etik ilkelerin kendisine hatırlatılması hususunda bir aracı niteliği taşır. Ayrıca bu yemin sayesinde hâkim her defasında bilirkişinin uyması gereken etik ilkeleri tek tek saymak zorunda kalmayıp, söz konusu yemini hatırlatmakla yetinerek yükünü hafifletir²³⁹.

²³⁵Bkz. 2.12 Bilirkişinin Sır Saklama Yükümlülüğü.

²³⁶Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 531.

²³⁷Hüseyin Ali KUTLU 2008, "Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İkilemleri", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 2, s. 151.

²³⁸Bkz. 2.1.2 Bilirkişilerin Etik İlkelerin İhlali Halinde Karşılaşacağı Yaptırımlar Hakkında Önceden Uyarılıp Uyarılmayacağı.

²³⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 535.

Bilirkişi etiği açısından sahip olduğu önem dolayısıyla Hukuk Muhakemeleri Kanununun 271. maddesindeki düzenleme ile mülga 1086 sayılı Kanunun 276. maddesinin 4. fıkrasında yer alan ve bilirkişiye yemin verdirilmesi hususunu hâkimin takdirine bırakan anlayıştan vazgeçilmiş ve bilirkişiye yemin verdirilmesi zorunluluğu getirilmiştir²⁴⁰.

2.2. ETİK İLKELER

2.2.1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık

2.2.1.1. Bağımsızlık

Bağımsızlıktan, bilirkişinin, hâkimler gibi, dıştan gelecek herhangi bir etki altında olmaması anlaşılmalıdır. Bilirkişi incelemesinin inandırıcı olabilmesi için, bilirkişinin görevini yapmasını engelleyecek etkilerden uzak olması gerekmektedir²⁴¹.

Bağımsızlık ile sağlanmak istenen, bilirkişinin görevini yalnızca uzmanlık alanındaki bilimsel verilere ve sahip olduğu özel veya teknik bilgiye göre yerine getirmesidir²⁴². Bilirkişinin bağımsızlığı onun güvenilirliğine ilişkindir. Bilirkişilerin güvenilirliğinin sağlanması yargı faaliyetine olan güven açısından son derece önemlidir. Bu güvenilirlik ancak bilirkişilerin bağımsız davranması ile sağlanır²⁴³.

Bağımsızlık bu anlamda, etki altında kalmamayı da barındırır. Bundan hareketle, bilirkişinin bağımsızlığı iki şekilde karşımıza çıkar: İlki, bilirkişinin kendisini görevlendiren kişi karşısında bağımsız olmasıdır. Söz konusu bağımsızlık görevin icrasına ilişkin bağımsızlıktır. İkincisi ise bilirkişinin davanın tarafları karşısında onu görevlendiren hâkim kadar bağımsız olmasıdır. Kısaca bilirkişinin bağımsızlığı, kendisini bilirkişi incelemesiyle ilgili kişiler ile olan ilişkiler noktasında gösterir. Bunlar uyuşmazlık hakkında karar verecek olan kişiler ile bu uyuşmazlık hakkında verilecek karardan etkilenecek olan kişilerdir²⁴⁴.

Bilirkişi yaptığı inceleme veya değerlendirdiği hususlar üzerine kendisini görevlendiren mahkemeye veya hâkime bir görüş sunar. Bu görüş, kendisini

²⁴⁰Ali Cem BUDAK 2015, *Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 345; İnanet AYDIN 2019, agm. s. 161; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 51; İsmail ERCAN 2018, age. s. 332; Baki KURU 2019, age. s. 314; Nevra ÖKSÜZ, Şerh No: 10316; 4.2.2011 tarih 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde gerekçesi.

²⁴¹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 497, 498; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 51; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 27.

²⁴²Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 51.

²⁴³Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 320; Şener AKYOL 1991, age. s. 61; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 28.

²⁴⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 498, 499.

görevlendiren merci tarafından kabul gördüğü takdirde, diğer ispat araçları ile birlikte, ileri sürülen vakıa iddiasının sabit, yani ispatlanmış olması sonucunu doğuracaktır. Doğal olarak hukukî değerlendirme de buna göre yapılacaktır. Bilirkişi ister bir hâkim yardımcısı, ister yargı makamına yardımcı olan bir uzman kişi olarak kabul edilsin, gördüğü işlev sebebiyle en az hâkim kadar bağımsız olmalıdır.

Ancak bilirkişinin bağımsızlığı, hâkim bakımından söz konusu olan bağımsızlık ile aynı anlama gelmemektedir. Bilirkişinin bağımsızlığının ayırt edici özelliklerini tespit edebilmemiz için, ilk etapta hâkimin bağımsızlığına ilişkin hususlar üzerinde kısa da olsa durmamız gerekmektedir.

Hâkimler için Anayasa ile düzenlenmiş olan bağımsızlık ilkesi, Bilirkişilik Kanununda etik ilke olarak sayılmış ancak bir tanımı yapılmamıştır. Bilirkişilik Yönetmeliğinin 8. maddesine göre ise *"Bilirkişi kendisini görevlendiren merci de dâhil olmak üzere davanın taraflarına ve hatta kendi işverenine karşı da bağımsız olup, görevini sahip olduğu özel ve teknik bilgilerine göre bağımsızca yerine getirir."* Bilirkişinin bağımsızlığı, tıpkı hâkimlerin bağımsızlığında olduğu gibi onun devletin üç temel erkenden etkilenmeden, görüşünü serbestçe sunabilmesi anlamına gelir²⁴⁵. Bilirkişi, görevinin icrası sırasında kendisini görevlendiren makamla sürekli ilişki içinde bulunmakla yükümlüdür. Zira bilirkişi, görevini kendisini atayan merciin sevk ve idaresi altında yürütür. Yani ilgili makamla koordineli olarak çalışır. Bilirkişi, gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında kendisini görevlendiren mercii bilgilendirir ve ilgili merciden bu faaliyetin yürütülmesi için gerekli olan tedbirlerin alınmasını isteyebilir. Ancak bilirkişinin görevini kendisini görevlendiren merciin sevk ve idaresi altında yürütmesi, görevin icrası bağlamında, ilgili makam karşısında bağımsızlığını sınırlayıcı bir etki doğurmaz. Bilirkişinin hâkim tarafından görevlendirilmesi demek, hâkimin bilirkişinin teknik incelemesini nasıl yapacağına karışacağı anlamına gelmez. Bilirkişi incelemesi sırasında kullanacağı teknik yöntemleri belirleme ve bu yöntemleri kullanarak kanaate varma noktasında tamamen bağımsızdır. Hâkim bu noktada, hangi vakıanın ne yönden incelenip değerlendirilmesini istediğini bilirkişiye

---

²⁴⁵Süha TANRIVER 2017, age. s. 49, 90; Şener AKYOL 1991, "Hukuk Usulünde Bilirkişilerle İlgili Bazı Problemler", *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, 1. Bölüm, Yargıtay Başkanlığı, s. 60, 65; Aziz Serkan ARSLAN 2011, agm. s. 79; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 8, 21; Yahya DERYAL 2001, age. s. 37; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 51; Baki KURU 2019, age. s. 301.

belirtmekle yetinmelidir. Hâkim hiçbir şekilde incelemenin içeriğine karışamaz veya bilirkişiye uygulayacağı yöntem hakkında emir ve talimat veremez²⁴⁶.

Yine bilirkişiye raporun hazırlanması sırasında, mevki ve konum kullanılarak etki edilmesi, verilmiş bir raporu bahane ederek devam edecek işlerde, gelecekteki bilirkişileri etki altına alacak, onları kamuoyu, daha üst makam veya kişiler ya da mensup oldukları kurumların önünde küçük düşürecek şekilde davranılması durumunda bilirkişinin bu muamelelere göz yumması gerekmektedir²⁴⁷.

Ayrıca bilirkişinin yetkileri arasında sayılan, kanunda öngörülen şartlarda bilirkişilik görevini reddedebilmesi, görevinden dolayı kendisine takdir edilecek ücretin tarife ve hakkaniyete uygun olarak tespit edilmesini isteyebilmesi, kendisini görevlendiren merciden görev alanının sınırlarını net olarak belirlemesini (Rehber İlkeler m. 2, 3) isteyebilmesi bağımsızlığını sağlamaya yönelik diğer hususlardır²⁴⁸.

Bilirkişinin söz konusu ilkeyi ihlal ettiğinin yani, görevlendirmeyi yapan merci, davanın tarafları ya da kendi işvereni tarafından verilen emir ve talimat doğrultusunda bağımsızlığını zedeleyecek şekilde raporunu yazmış olduğunun ispatlanması durumunda disiplin sorumluluğu gündeme gelecektir²⁴⁹.

2.2.1.2. Tarafsızlık

2.2.1.2.1. Genel Olarak

Bilirkişinin tarafsız olmasından maksat, görevini yaparken hiç kimseyi kayırmaması, kendisinin veya taraflardan birinin ya da üçüncü bir kişinin çıkarını gözetmemesi, duygularına kapılmaması, kişisel görüş ve önyargılarının etkisi altında kalmamasıdır²⁵⁰. Davanın tarafları ile akrabalık, dostluk, yakın arkadaşlık, menfaat ilişkisi, altlık üstlük ilişkisi, düşmanlık vs. bulunmaması da tarafsızlık açısından önem taşır²⁵¹. Tarafsızlık bilirkişinin bir kamu görevlisi olmasından kaynaklanmaktadır.

²⁴⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 101, 102, 103; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 499.

²⁴⁷Şener AKYOL 1991, age. s. 65.

²⁴⁸Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 502, 503; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY, agm. s. 742; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI 2017, agm. s. 451; Baki KURU 2019, age. s. 301; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA, age. s. 66; Şener AKYOL 2006, age. s. 66, 69; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 563.

²⁴⁹Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 60.

²⁵⁰Süha TANRIVER 2017, age. s. 49; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 322; Ersin ERDOĞAN ve Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 52, 67; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 21, 25; Şener AKYOL 1991, age. s. 62; İlker Hasan DUMAN 1985, age. s. 5; İnanet AYDIN 2019, agm. s. 163; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 96; Yahya DERYAL 2001, age. s. 37; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 132.

²⁵¹Yahya DERYAL 2017, age. s. 89.

Bilirkişinin yargı merci tarafından özel ve teknik konularda görevlendirilmesi, hâkime bilgisi dışındaki konularda yardım sağlaması ve bu itibarla, temelde hâkime ait olan yetkileri onun çizdiği sınırlar dâhilinde kullanması, bilirkişinin tarafsızlığının, hâkimler hakkındaki hükümlere tâbi olmasına yol açmıştır²⁵². Nasıl ki hâkimin taraflara eşit mesafede olması gerekiyorsa, bilirkişi de aynı şekilde taraflara eşit mesafede olmalıdır²⁵³. Zira Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda²⁵⁴ "...*Bu durumda mahkemenin, bilirkişi kurulunun tarafsızlığını sağlamak için gerekli tedbirleri aldığı görülmektedir.*" gerekçesiyle aynı hâkimler gibi bilirkişilerin de tarafsız olması gerektiğini vurgulamıştır.

Rehber İlkelerin²⁵⁵ 11. maddesinde düzenlenen, bilirkişinin ihtiyaç duyması halinde kendisini görevlendiren merciin bilgisi ve onayı ile tarafları dinleyebilmesi, görevlendiren merci onay vermiş olsa bile; taraflardan biri olmadan diğerini dinleyememesi ilkesi bilirkişinin tarafsızlığının sağlanması amacına yöneliktir.

Bilirkişinin tarafsızlığı yalnızca taraflarla menfaat ilişkisi olması halinde zedelenmez. Zayıf konumda olana acıma ve onu koruma duygusu da tarafsızlığı zedeleyen diğer bir sebeptir²⁵⁶.

Öte yandan meslektaş koruma inancı, bilirkişilerin tarafsızlığını tehlikeye düşüren bir diğer etmendir. Bir hekimin, mühendisin, muhasebecinin yanlış ve ahlaken kabul edilemez bir biçimde yargılamanın tarafı olan meslektaşını tutan, onu kayıran ve bu nedenle bilimin gerçekleri ile örtüşmeyen rapor düzenlemesi yargıyı yanıltır²⁵⁷. Burada zaten bilirkişi de kendi meslektaşına zarar vermemek kastiyla hareket ettiğinde, somut uyuşmazlık bazında ilgili meslek mensubunun mesleki tecrübe kurallarına aykırı şekilde davrandığı sabitse ve bilirkişi bunu tespit etmiş olmasına rağmen bu hususu raporunda belirtmemişse, birinci olarak kasten gerçeğe aykırı rapor düzenlemiş olur ki bu hem hukuki hem cezai hem de disiplin sorumluluğunu doğurur

²⁵²Mehmet AKTUNA 2019, *İdari Yargıda Bilirkişinin Yasaklı Olması ve Reddi*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 18, <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12416/4064/Aktuna%2C%20Mehmet.pdf?sequence=1&isAllowed=y> ET. 11.5.2021.

²⁵³Süha TANRIVER 2017, age. s. 49,89; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 322; Ersin ERDOĞAN ve Barış TORAMAN 2017, age. s. 51, 52; Şener AKYOL 2006, age. s. 62; İlker Hasan DUMAN 1985, agm. s. 5; İnyet AYDIN 2019, agm. s. 163; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 335; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 27; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 21; Yahya DERYAL 2001, age. s. 37.

²⁵⁴AYM, T. 26.02.2015, Bn.: 2013/1313.

²⁵⁵Bilirkişilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, ET. 16.5.2021.

²⁵⁶Yahya DERYAL 2017, age. s. 89.

²⁵⁷Şener AKYOL 2006, age. s. 62; Yahya DERYAL 2017, age. s. 89.

(Bil. K. m. 13/c, ç; Bil. Yön. m.48/ 1-c, ç, 2)²⁵⁸. Bunun yanı sıra bu konuda daha sonra tekrarlanabilecek, benzer, olası hatalı uygulamalara da yol açılmış olur.

Bilirkişinin tarafsız davranma görevinin ihlâli çeşitli yargı kararlarına da konu olmuştur. Örneğin, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 13.03.2019 tarih 2019/68 E. sayılı kararında davalının eşinin kardeşi olan bilirkişinin görevden çekinmemesi nedeniyle söz konusu bilirkişi hakkında, bilirkişi listesinden altı ay süre ile geçici olarak çıkarılma kararı verilmiştir²⁵⁹.

Yine Yargıtay 22. H.D. 2017/24407 E. 2019/19037 K. sayılı kararında dosyada hükme esas alınan raporu tanzim eden bilirkişinin, davacı işçi vekili olarak yer almasının tarafsızlığını şüpheye düşürdüğü gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur²⁶⁰.

Yargıtay 9. H.D. 2017/18397 E. 2018/23780 K. sayılı kararında ise dosyada bilirkişilik yapan avukatın, daha öncesinde davalı şirketle organik bağ içerisinde olduğu kabul edilen ve davacının da talep döneminde kayden çalıştığı gözükken söz konusu şirket aleyhine vekil sıfatıyla dava açtığı ve bu nedenle de ilgili davada tarafsız davranamayacağı gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur²⁶¹.

Yargıtay 9. H.D. 2019/ 7176 E. 2019/ 19392 K. sayılı kararında dosyada bilirkişilik yapan avukatın, davalı şirketle bir bağı olduğu kabul edilmiş ve davacının da talep döneminde kayden çalıştığı gözükken A.Ş. aleyhine vekil sıfatıyla dava açtığı,

²⁵⁸Süha TANRIVER 2017, age. s. 93; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 60; Şener AKYOL 2006, age. s. 63.

²⁵⁹Bkz. Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu 13.3.2019 tar. 2019/68 E. say. K. "... Bucak Sulh Hukuk Mahkemesinin 2014/749 Esas sayılı dosyasında, davalı .....'ün eşinin kardeşi olan .....ın, bilirkişi olarak dosyada görev aldığı, rapor düzenlediği, çekinmeyi gerektiren bu durumu, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 9/3, 11/2, 53/1 maddeleri gereğince mahkemesine bildirmeyerek, Bilirkişilik Kanununun 3/1 maddesinde belirtilen Temel İlkelerle aykırı hareket ettiği anlaşılmakla; 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-ç ve 13/2 maddeleri gereğince Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu bilirkişi listesinden 6 (Altı) ay süre ile GEÇİCİ OLARAK ÇIKARILMASINA...", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

²⁶⁰Yargıtay 22. H.D. 2017/24407 E., 2019/19037 K. sayılı karar "Dosyada hükme esas alınan raporu tanzim eden bilirkişi, davacı işçi vekili olarak yer almış ve bilirkişilik yaptığı benzer başka dosyalarda bu durum bozma sebebi yapılmıştır. Buna göre, bilirkişinin tarafsızlığı ilkesi ile çelişen bir olgu ortaya çıkmış olup, Mahkemece diğer mahkemelerde de davalı ...aleyhine davası olmayan davanın taraflarıyla ilişkisi bulunmayan yeni bir bilirkişi seçilerek yukarıda belirlenen kriterler doğrultusunda rapor alınması gerekirken yazılı şekilde karar verilmiş olması isabetli değildir." (yayınlanmadı).

²⁶¹Yargıtay 9. H. D. 2017/18397 E., 2018/23780 K. sayılı kararı "Dosyada bilirkişilik yapan avukatın, davalı şirketle organik bağ içerisinde olduğu kabul edilen ve davacının da talep döneminde kayden çalıştığı gözükken ... İşletmeleri Otomotiv San. Tic. A.Ş.nin aleyhine vekil sıfatıyla dava açtığı, dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. Davalı şirket ile ... İşletmeleri Otomotiv San. Tic. A.Ş. arasında organik bağ kabul edildiğine göre, dosyanın bilirkişisi bir anlamda davalı aleyhine benzer iddialar ile vekil sıfatıyla dava açmış bir kişidir. Bu durumda tarafsızlığından şüphe duyulması doğaldır. Davacının bu yöndeki itirazının kabulüyle, tarafsız başka bir bilirkişiden rapor alınıp sonuca gidilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalıdır." (yayınlanmadı).

davalı şirket ile ilgili A.Ş. arasında organik bağ kabul edildiğinden dosyanın bilirkişisinin davalı aleyhine benzer iddialar ile vekil sıfatıyla dava açmış bir kişi olması nedeniyle tarafsızlığından şüphe duyulduğu gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur^{262, 263}.

Yine, İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.5.2019 tarih 2019/277 E. sayılı kararında üyesi olduğu yönetim kurulunun husumet içinde bulunduğu şirketin davasına bilirkişi olarak atanarak görevi kabul eden bilirkişinin Bilirkişilik Kanununun 3/1 ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 9. maddesinde düzenlenen dürüstlük ve tarafsızlık ilkesini ihlal ettiği gerekçesiyle altı ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir²⁶⁴.

Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.10.2019 tarih 2019/967 E. sayılı kararında bilirkişinin taraflardan biriyle birlikte keşif yerine gittiği ve böylece tarafsızlığını şüpheye düşürdüğü gerekçesiyle bilirkişi hakkında uyarma cezası verilmiştir²⁶⁵.

²⁶²Yargıtay 9. H. D. 2019/ 7176 E., 2019/ 19392 K. sayılı karar "*Dosyada bilirkişilik yapan avukatın, davalı şirketle organik bağ içerisinde olduğu kabul edilen ve davacının da talep döneminde kayden çalıştığı gözükten ... Turizm ve Otelcilik İşletmeleri Otomotiv San. Tic. A.Ş.nin aleyhine vekil sıfatıyla dava açtığı, dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmalıdır. Davalı şirket ile... Turizm ve Otelcilik İşletmeleri Otomotiv San. Tic. A.Ş. arasında organik bağ kabul edildiğine göre, dosyanın bilirkişisi bir anlamda davalı aleyhine benzer iddialar ile vekil sıfatıyla dava açmış bir kişidir. Bu durumda tarafsızlığından şüphe duyulması doğaldır. Davalının bu yöndeki itirazının kabulüyle, tarafsız başka bir bilirkişiden rapor alınıp sonuca gidilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalıdır.*" (yayınlanmadı).

²⁶³Burada avukatın bilirkişiliği, hesap bilirkişisi niteliğinde olabilir sadece. Aksi halde avukatın bilirkişi olması kanuna aykırı olduğu gibi avukatın da etik gereği bu görevlendirmeyi kabul etmemesi gerekir.

²⁶⁴Bkz. İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu 17.5.2019 tar. 2019/277 E. say. K. "*Tüm evrak kapsamına göre; eldeki soruşturma dosyasına konu olayda bilirkişi .....'ın ..... tesisleri yönetiminde Yönetim kurulu üyesi olduğu, ilgili yönetim ile şikayet eden ..... A.Ş. arasında bir kısım dava ve icra takipleri nedeniyle husumet bulunduğu halde Bodrum 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2016/400 Esas sayılı dosyası ile görülen ve davacısı Bodrum Vergi Dairesi Müdürlüğü, davalıları ..... A.Ş ve ..... A.Ş. olan tasarrufun iptali davasının yapılan yargılaması sırasında İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2017/117 Talimat sayılı dosyasında bilirkişilik görevlendirmesini kabul ettiği ve diğer bilirkişi ile düzenledikleri 27.10.2017 tarihli raporu dosyaya sunduğu, bu şekilde Bilirkişilik Kanunu'nun 3/1 ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 9. maddesinde düzenlenen dürüstlük ve tarafsızlık ilkesini ihlal ettiği anlaşılmalı, bilirkişinin savunması ve ihlalin niteliğine göre 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c Maddesi yollamasıyla 13/2. maddesi uyarınca 6 ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir.*", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 30.4.2021.

²⁶⁵Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu Başkanlığı 17.10.2019 tar. 2019/967 E. say. K. "... bilirkişilerden Bilirkişi .....'ın cep telefonlarında bile navigasyon uygulaması veya konum atma-alma imkanının olduğu ve adreslerin kolaylıkla bulunabileceği bir dönemde veya bu imkanlarının olmaması halinde dahi etrafa sormak, yol tarifi istemek veya taksit ile gitmek imkanlarına rağmen, taraflardan biri ile irtibata geçmek suretiyle inceleme yapacağı alana gittiği, burada taraflardan biri ile beraber gerekli incelemesini yaptığı kanaatine varılarak, görevinin gereği olan etik ilkelere tarafsız davranma yükümlülüğüne aykırı davranan bilirkişi ... T.C. numaralı... 'ın ---6754 sayılı Kanununun 13/1-c ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 9/1. maddesini ihlal ettiği, bilirkişinin ihlal ettiği kuralın niteliği, savunmasının içeriği ile dosya kapsamı dikkate alındığında "bilirkişilikten çıkarma" yaptırımının bu aşamada ağır bir yaptırım olacağı, aynı Kanununun 13/2 maddesi uyarınca bu yaptırım

Yine Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 26.2.2020 tarih 2020/100 E. sayılı kararında bilirkişinin mahkeme tarafından görevlendirilmemesine rağmen keşif tarihinden sonraki bir tarihte taşınmazın bulunduğu adrese kendi aracı ile gittiği, mesken sahipleri ve yönetici ile görüşmelerde bulunduğu gerekçesiyle bilirkişi hakkında iki ay süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılma cezası verilmiştir²⁶⁶.

Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 10.1.2020 tarih 2020/ 10 E. sayılı bir diğer kararında ise, başka bir dosya için hazırlamış olduğu rapor nedeniyle davalı vekilinin kendisini Bilirkişilik Bölge Kuruluna şikâyet ettiğini öğrenmesine rağmen dosyayı iade etmeyerek rapor hazırlamak suretiyle tarafsızlığını şüpheye düşüren durumu bildirim ve çekinme görevini ihlal eden bilirkişi hakkında dört ay süreyle geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılma kararı verilmiştir²⁶⁷.

yerine "uyarma" yaptırımının yeterli olacağı gerekçesiyle bilirkişi... 'ın 6754 sayılı Kanununun 13/ 1.c, 2 uyarınca UYARILMASINA---oybirliği ile karar verildi." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr>, ET. 29.4.2021. ²⁶⁶Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 26.2.2020 tar. 2020/100 E. say. K. , "...bilirkişi ..... 05/07/2019 tarihinde Mahkeme Heyeti ile birlikte keşfe gittiği, "keşif mahallini gezdik. Dava dilekçesini, delilleri, belgeleri inceledik. Gerekli notlarımızı aldık. Ayrıntılı raporumuzu ibraz edeceğiz. Bu yönden dosya tarafımıza verilerek rapor hazırlamamız için süre verilsin" dediği, ancak bilirkişinin mahkeme tarafından görevlendirilmemesine rağmen keşif tarihinden sonra 15/07/2019 tarihinde taşınmazın bulunduğu adrese kendi aracı ile gittiği, mesken sahipleri ve yönetici ile şifahi görüşmelerde bulunduğu, bu görüşmelerin şikâyet dilekçesinde bahsi geçen 27/08/2019 tarihli Bilirkişi kök raporunun 9. Sayfasının 3/2 maddesinde, 12. sayfasının 6. maddesinde, 13. sayfasının 2. maddesinde, 14. sayfasının 3. maddesinde, 15. sayfasının 2. maddesinin son kısmında mevcut olduğu tespit edilmiştir. Temel ve etik ilkelerin ihlali için bilirkişinin kasıtlı davranışına, bir tarafı kollamasına veya husumetle hareket etmesine gerek bulunmadığı, getirilen temel ve etik ilkelerin amacının zaten bu tür iddiaları ortadan kaldırmaya yönelik olduğu dikkate alındığında bilirkişi ..... 6754 sayılı Kanununun 13/1-c ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 9/1. maddesini ihlal ettiği, bilirkişinin ihlal ettiği kuralın niteliği, savunmasının içeriği ile dosya kapsamı dikkate alındığında "bilirkişilikten çıkarma" yaptırımının bu aşamada ağır bir yaptırım olacağı, 6754 sayılı Kanununun 13/2 maddesi uyarınca bu yaptırım yerine "2 ay süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılması" yaptırımının yeterli olacağı...Bilirkişi..... T.C. Kimlik Numaralı ..... 6754 sayılı Kanununun 13/1-c, 2 maddesi uyarınca 2 ay süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılmasına, ... karar verildi." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr>, ET. 29.4.2021.

²⁶⁷Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 10.1.2020 tarih 2020/ 10 E. say. K., "Ankara 26. İş Mahkemesinin 2016/672 esas sayılı dosyası incelendiğinde ; dosyanın rapor hazırlaması için 22/05/2018 tarihinde Bilirkişi..... 60 günlük süre verilerek teslim edildiği Bilirkişinin raporunu 02/04/2019 tarihinde hazırlayıp sunduğu, raporun giriş kısmında davalı vekili..... kendisini başka bir dosyada hazırlamış olduğu rapor nedeniyle Bölge Bilirkişi Kuruluna şikâyet ettiğini (Kurulumuzun 2019/33 esas 2019/880 karar sayılı dosyası) bu nedenle aralarında uyumsuzluk bulunduğunu, ancak aradan geçen zaman ve mahkemenin dosyayı raporlu olarak istemesinden dolayı rapor hazırlamak zorunda kaldığını belirttiği görülmüştür... Mahkeme dosyasının raporunu hazırlaması için bilirkişiye ıslak imzalı olarak 22/05/2018 tarihinde teslim edildiği ve raporunu hazırlaması için 60 günlük süre verildiği, bu kapsamda bilirkişinin dosyayı teslim aldıktan sonra 60 günlük süre içerisinde raporunu ibraz etmesi gerekir iken raporunu 02/04/2019 tarihi itibarıyla teslim ederek yaklaşık 9 aylık gecikmede bulunduğu, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 53. Maddesine göre bilirkişilerin uhdelarında çok fazla mahkeme dosyası bulunması halinde kök rapor bazında dosyaları almama haklarının mevcut olduğu, yine aynı maddeye göre haklı bir mazeretin bulunması halinde bilirkişinin teslim aşamasında dosyayı teslim almaması veya teslim aldıktan sonra BİR HAFTA İÇERİSİNDE dosyayı iade etmesi veyahut mahkemesine bildirimde bulunması gerektiği, ancak bilirkişinin savunmasında ileri sürdüğü mazereti dosyayı teslim alma aşamasında beyan etmediği gibi

2.2.1.2.2. Bilirkişinin Tarafsızlığını Sağlamaya Yönelik Alınacak Tedbirler

Bilirkişilerin etkiden arındırılmasına yardımcı olacak önlem ve yollardan biri bilirkişilerin isticvabı usulünün işletilmesidir. Bilirkişi isticvap edileceğini bilirse, objektif olmaktan vazgeçme veya görevini savsaklama gibi düşüncelerden uzaklaşmak zorunda kalır. Bilirkişi raporunun denetimi sadece hâkime ait bir görev değil aynı zamanda taraflara ait bir haktır. Bilirkişilerin duruşmada taraf sorularına cevap vermeleri, bazı sorulara neden cevap vermediklerini açıklamaları tarafların aklındaki soru işaretlerini bir nebze olsa yok edecektir²⁶⁸.

Bilirkişinin tarafsızlığını sağlamaya yönelik tedbirlerden bir diğeri de bilirkişinin yasaklılığı ve reddi müesseseleridir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 272. maddesinde, bilirkişinin görevini yapmaktan yasaklı olması ve reddi başlığı altında "*Hâkimler hakkındaki yasaklılık ve ret sebepleriyle ilgili kurallar, bilirkişiler bakımından da uygulanır.*" denilerek tarafsızlığı sağlamak amaçlanmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270. maddesi gereği "*Bilirkişilik görevini kabul etmek zorunda olan kişiler Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı halinde veya bilirkişiyi görevlendiren merci tarafından kabul edilebilir bir sebebin varlığı halinde bilirkişilikten çekinebilirler.*" Burada yer alan haller bilirkişiye sunulan bir imkân gibi gözükse de aslında değildir. Zira Kanun metninde "*çekinebilir*" dense de çekinme sebeplerinin varlığı halinde bilirkişi zaten çekinmek zorundadır. Bu konuda bilirkişinin bir takdir hakkı söz konusu değildir.

Buna ilave olarak Bilirkişilik Yönetmeliğinin 9. maddesinde dürüstlük ve tarafsızlık başlığı altında; bilirkişinin, görevini, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapmaksızın dürüstlük ve tarafsızlık ilkeleri doğrultusunda yerine getireceği, görev süresince doğrudan veya

---

dosyayı teslim aldıktan sonra BİR HAFTA İÇERİSİNDE bu gerekçe ile dosyayı iade etmeyerek veya bu gerekçesini BİR HAFTA İÇERİSİNDE beyan etmeyerek rapor hazırlanmasında dokuz aylık bir gecikme gösterdiği ve bu şekilde bilirkişinin 6754 sayılı kanun 13/1-b maddesinde yazılı "Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi" kuralını ihlal ettiğinin sabit olduğu, ayrıca Bilirkişinin Kurulumuzun 2019/33 esas 2019/880 karar sayılı dosyasında bu dosya şikayetçisi tarafından 24/12/2018 şikayet edildiği, bilirkişinin raporunda da "davalı vekili..... kendisini başka bir dosyada hazırlamış olduğu rapor nedeniyle Bölge Bilirkişi Kuruluna şikayet ettiğini (Kurulumuzun 2019/33 esas 2019/880 karar sayılı dosyası) bu nedenle aralarında uyumsuzluk bulunduğunu" belirttiği, bilirkişinin bu durumu öğrenmesine ve hatta farkında olmasına rağmen dosyayı iade etmeyerek rapor hazırlamak suretiyle kanun 13/1-c maddesinde belirtilen "Bilirkişilik görevi ve bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunulması" ilkesini de ihlal ettiği... Bilirkişi ..... T.C. kimlik numaralı..... 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-b-c, 2 maddeleri uyarınca 4 (dört) ay süreyle GEÇİCİ OLARAK BİLİRKİŞİLİK LİSTESİNDEN ÇIKARILMASINA...", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 15.5.2021.

²⁶⁸Şener AKYOL 2006, age. s. 72.

dolaylı olarak uyuşmazlığın taraflarından gelen uzman görüşü, danışmanlık, hakemlik ya da buna benzer bir görevi kabul edemeyeceği, yakınlarının veya iş ilişkisinin bulunduğu kişi, kurum veya kuruluşların, tarafı olduğu ya da ilgili bulunduğu davalarda görevlendirmeyi kabul edemeyeceğini düzenlemiştir²⁶⁹.

Bilirkişi etiği ilkeleri arasında yer alan tarafsız davranma ilkesinin ihlali halinde, ilgili bilirkişi hakkında, somut olayın özelliğine ve koşullarına göre Bilirkişilik Kanununun 13. maddesinin c ve ç, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48. maddesinin birinci fıkrasının c ve ç bentlerinde öngörülen sebeplere dayanarak, ilgili maddelerin ikinci fıkrasında belirtilen disiplin yaptırımları uygulanır. Ayrıca bu durumda düzenlenen gerçeğe aykırı raporun hükme esas alınması sebebiyle zarar görenlerin zararlarının tazmini için, bilirkişinin hukukî sorumluluğu kurumu işletilebilir (HMK m. 285; Bil. Yön. m. 58 f. 2)²⁷⁰.

Hâkim, bilirkişinin tarafsızlığına gölge düşürecek bir durumda itiraz yoluyla bilirkişinin reddi prosedürünü işletmeye gerek kalmadan, daha başlangıçta bu bilirkişilerin seçilmesine engel olmalıdır²⁷¹. Ancak hâkiminin ilk kez seçeceği bilirkişinin taraflı davranacağını öngörmesi mümkün değildir. Hâkim, gerçeğe aykırı rapor düzenleyen bilirkişiler hakkında suç duyurusunda bulunmalıdır.

2.2.2. Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme

Dürüstlük, ahlaki bir tavır ve bir erdemdir. Dürüst insan, yalan söylemeyen, verdiği sözü tutan insandır. Dürüst insan karşındaki insana güven verir. Karşısındaki insan dürüst kişinin özü sözü bir olduğunu ve kendisini yanıltmayacağını bilir. Dürüst davranmayan bir kişinin tarafsızlığı ve uzmanlığı da zarar görür. Zira dürüstlüğüne kaybetmiş kimsenin uzmanlığı da ahlaki zaafına yenik düşüyor demektir²⁷².

Türk Medeni Kanununun 2. maddesinin 1. fıkrası uyarınca; "*Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.*" Burada sözü edilen "*dürüstlük kuralları*", sübjektif iyi niyetten farklı olarak herkes için geçerli "*doğruluk ve dürüstlük*" ilkesi olan "*objektif iyi niyet*" olarak ifade edilmektedir²⁷³.

²⁶⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 93.

²⁷⁰Age. s. 93.

²⁷¹Yahya DERYAL 2001, age. s. 37, 38.

²⁷²Yahya DERYAL 2001, age. s. 38.

²⁷³Gökhan ÇAYAN 2013, agm. s. 61; Yahya DERYAL 2017, age. s. 94.

Herkes için geçerli olan dürüst davranma ödevi doğal olarak bilirkişileri de kapsamaktadır. Zira Bilirkişilik Kanununun 3. maddesinde bilirkişinin dürüstlük kuralına uygun olarak görevini yerine getireceği gibi, Bilirkişilik Yönetmeliğinin hem 5. maddesinde temel ilkeler düzenlenirken dürüstlük ilkesine vurgu yapılmış hem de 9. maddesinde açıkça bilirkişinin görevini dürüstlük ilkesine uygun olarak yerine getireceği belirtilmiştir²⁷⁴.

TMMOB Bilirkişi Yönetmeliğinin, bilirkişilerin "*çalışma ilkeleri ve sorumlulukları*" başlıklı 7. maddesinde, "*Bilirkişiler, bilim ve tekniğin gereklerini yerine getirmek, yürürlükteki mevzuata uymak, meslektaşlarıyla ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmakla yükümlüdürler. Bilirkişiler, mesleki davranış ve meslek etik ilkelerine uymak zorundadırlar.*" denilerek dürüst davranma ödevi dile getirmiştir

Dürüst davranma ve doğruyu söyleme ödevi, bilirkişilik etiğinin bir gereği olarak, bilirkişi ile davanın tarafları ve hâkim arasında oluşması gereken güven ilişkisinin karşılığını oluşturmaktadır. Güven ilişkisinin bozulması, mahkemenin yanıtılmasına neden olacak ve bunun sonucu olarak da yargılama faaliyeti sonucunda gerçeğe ulaşılmasına engel teşkil edecektir²⁷⁵.

Hüküm kuracak olan hâkimin sağlıklı karar verebilmesinde, her ne kadar takdiri delil niteliği taşısa da bilirkişinin oy ve görüşünün etkisi büyüktür. Bu nedenle hâkimde aranan dürüstlüğü aynı şekilde bilirkişi olacak kişilerde de aranması kaçınılmazdır²⁷⁶.

Hâkim en başta, bilirkişiyi tayin ederken, bilirkişinin özel ve teknik bilgisine ve ettiği yemine güvenmektedir. Bilirkişinin bu güveni sarsmaması ve dürüst bir şekilde görevini yerine getirmesi gerekmektedir²⁷⁷.

Kendisine başvuru özel ve teknik bilgi konusunda uzman olan bilirkişinin, görevi gereği doğruluktan ayrılmaması, bilgisini hiçbir etki altında kalmadan olduğu gibi yansıtması ve bu arada görevi nedeniyle taraflardan hiçbir menfaat sağlamaması

---

²⁷⁴İlker Hasan DUMAN 1985, agm. s. 6; Hasan KÖROĞLU 1995, age. s. 22; Yahya DERYAL 2001, age. s. 37.

²⁷⁵Barış TORAMAN 2017, age. s. 511; Yahya DERYAL 2017, age. s. 98.

²⁷⁶İnayet AYDIN 2019, agm. s. 164; Ali Kemal YILDIZ 2006, age. s. 8, 15; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 60.

²⁷⁷Barış TORAMAN 2017, age. s. 511.

gerekir. Bilirkişinin açıklamaları gerçeğe uygun ve bilimsel olmalıdır. Bilirkişi açıklayıcı ve doğru görüş bildirmek zorundadır²⁷⁸.

Bilirkişinin doğruyu beyan ödevi Türk Ceza Kanununun 276. maddesinde yer alan bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor hazırlaması veya beyanda bulunmasını suç sayan düzenlemeyle güvence altına alınmıştır. Ayrıca bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi yargılamanın yenilenmesi sebebi de sayılmaktadır. Bu da bilirkişileri doğru beyanda bulunmaya zorlamaktadır²⁷⁹.

Rehber ilkelerin²⁸⁰ 2. maddesinde de düzenlenen, bilirkişinin görevlendirildikten sonra yapacağı ön incelemede görevlendirildiği konunun kendi uzmanlık alanına girmediğini tespit etmesi halinde görevi kabul etmemesi ve bu durumu gecikmeden mahkemeye bildirmesi dürüst davranma ödevinin gereğidir²⁸¹. Maddi menfaat elde etme gayesi ile hareket edilmesi dürüstlikle bağdaşmaz. Yine, bilirkişi raporunda veya duruşmada yaptığı sözlü açıklamaları sırasında, vakıanın tespiti veya değerlendirilmesi noktasında hata yapmış ve bunu fark etmişse durumu gecikmeksizin mahkemeye bildirmelidir²⁸².

Dürüstlük ilkesinin ihlali halinde mahkeme yanıltılarak yargılama faaliyetinin sağlıklı bir biçimde işlemesine engel olunmakta ve bunun sonucu olarak da davanın taraflarının zarar görmesine neden olunmaktadır. Bu nedenle dürüstlük ilkesine aykırı hareket eden bilirkişilerin hukukî ve cezai sorumlulukları bulunmaktadır²⁸³.

2.2.3. Yetkinlik ve Mesleki Özen

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7. maddesinin başlığı "*yetkinlik ve mesleki özen*" olup, maddede; bilirkişinin yargılama faaliyeti içinde önemli yere sahip bir uzman kişi olduğunun bilinci ile hareket etmesi, görevini kendisine tanınan süre içerisinde en kaliteli, verimli ve etkin şekilde yapmayı hedeflemesi gerekliliğine işaret edilmiştir. Bilirkişi oy ve görüşünü, görevlendiren merciinin ve tarafların anlayabileceği bir dille açıklamalıdır. Uzmanlık alanında kullanılan teknik terim ve ifadelerden kaçınmalı,

²⁷⁸Hasan KÖROĞLU 1995, age. s. 22; İlker Hasan DUMAN 1985, agm. s. 6; Nilüfer PEMBEÇİOĞLU, agm. s. 52; Yahya DERYAL 2001, age. s. 37.

²⁷⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 88.

²⁸⁰Bilirkişilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, ET. 15.5.2021.

²⁸¹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 512.

²⁸²Age. s. 512.

²⁸³Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 60; Ali Kemal YILDIZ 2006, agm. s. 8, 16; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 42; İnyet AYDIN 2019, agm. s. 164; Yahya DERYAL 2001, age. s. 38.

mümkün olduğunca anlaşılır ifadeler kullanılmalı ki raporun denetime elverişli olmasını sağlamalıdır. Rehber ilkelerin büyük bir bölümü de bilirkişinin görevini yetkin ve özenli bir şekilde yerine getirmesini sağlamaya yöneliktir.

2.2.3.1. Yetkinlik

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7. maddesinde yer alan yetkinlikten, en iyi performansa sahip kişileri ayırt etmeye yarayan bilgi, beceri, tutum ve kişilik özelliklerinin davranış boyutunda ifade edilmesi anlaşılmaktadır²⁸⁴. Oy ve görüşü takdiri delil niteliği taşısa da uyuşmazlığın çözümünde büyük etkiye sahip bilirkişilerin, herhangi bir meslek mensubunun sahip olması gereken standardın üstünde mesleki ehliyet ve özel bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir²⁸⁵.

Bilirkişi seçimini yapacak olan merciinin esas alacağı listelerin oluşturulması ve bilirkişileri seçme görevi Bilirkişilik Kanununda bilirkişilik bölge kurullarına verilmiştir. Bu kurullar başvurular arasından anılan Kanunun 10. maddesinde sayılan şartları taşıyanları sicile ve listeye kaydedilmesine karar vermekle görevlidir. Kanunda sayılan; bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış olmak ya da daha fazla çalışma süresi belirlenmiş ise bu süre kadar fiilen çalışmış olmak, meslek mensubu olarak görev yapabilmek için mevzuat tarafından aranan şartları haiz olmak ve mesleğini yapabilmek için gerekli olan uzmanlık alanını gösteren diploma, mesleki yeterlilik belgesi, uzmanlık belgesi veya benzeri belgeye sahip olmak ve bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlenen yeterlilik koşullarını taşımak gibi koşullar bilirkişinin mesleki yetkinliğini sağlamaya yöneliktir.

Bilirkişinin alanında uzman olması aranmaktadır. Bu uzmanlık, hem teknik bilgi alanındaki uzmanlığı hem de bilirkişilik görevindeki uzmanlığı kapsar. Hâkimin, ihtiyaç duyulan uzmanlığı belirlemesi, bilirkişinin de bu uzmanlığa sahip olduğunu belgelemesi gerekmektedir²⁸⁶. Öte yandan bilirkişilere düşen en önemli sorumluluklardan biri, uzmanlık alanlarına girmeyen konularda kendilerine başvurulduğunda bu başvuruyu reddetmektir. Bilirkişilik görevi verilen kişiler konunun uzmanlık alanına girmediğini düşünüyorsa durumu kendisini görevlendiren

²⁸⁴Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.5.2021.

²⁸⁵Yahya DERYAL 2017, s. 48; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 266.

²⁸⁶Süha TANRIVER 2015, age. s. 229; Barış TORAMAN 2009, *Bilirkişiliğe İlişkin Reformla, Sınırlı Gelişmeler ve Kaçırılan Fırsatlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt 11, Özel Sayı, s. 314; Fatma ABA HARMANCI 2010, age. s. 14; Atilla İNAN ve Rüknettin KUMKALE 2018, *Bilirkişilik ve Uygulaması*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara s. 18; İlayet AYDIN 2019, agm. s. 163.

makama bildirmelidir²⁸⁷. Nitekim bilirkişiliğe ilişkin Rehber İlke ve Standartların 2. maddesi bu konuya özel olarak işaret etmektedir. İlgili maddeye göre "*Bilirkişi görevlendirildikten sonra yapacağı ön inceleme sonucunda konunun kendi uzmanlık alanına girmediğini tespit ettiğinde en geç bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mercie bildirmeli ve görevlendirmeyi kabul etmemelidir.*" (Rehber İlkeler m. 2). Bilirkişiliğe İlişkin Rehber İlke ve Standartların 1. maddesine göre "*Bilirkişinin, görevlendirildiği uzmanlık alanında çok iyi bilgi ve beceri sahibi olması gerektiğinden bilirkişi listelerine kayıt için başvururken temel ve alt uzmanlık alanı seçiminde bu hususa özellikle dikkat etmesi ve özen göstermesi gerekir.*" (Rehber İlkeler m.1). Bilirkişi adaylarının yaptıkları başvurularının değerlendirilmesi bakımından esas alınan kriterlerden ilki, bu adayın alanında uzman niteliğini taşımasıdır²⁸⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bilirkişi Yönetmeliğinde uzmanlık bilgisinin ortaya konulması noktasında üç kıstas esas alınmıştır: Bunların birincisi, üç yıllık mesleki deneyim, ikincisi, bir meslekte çalışabilmek için aranan niteliklere sahip olmak, üçüncüsü ise, bilirkişilik yapabilmek için gereken belge ve sertifikalara sahip olmaktır. Bilirkişi listelerinin sağlıklı bir şekilde oluşturulabilmesi için, bilirkişilerin diploma, sertifika gibi belgelerini, uzmanlık dallarına ilişkin yaptıkları çalışmaları ve görev yaptıkları kuruluşları gösteren dökümanları Bilirkişilik Bölge Kurullarına sunmaları gerekir²⁸⁹.

Bilirkişilik Kanunu ise uzmanlık konusunda aranan kıstasları daha da genişletmiştir. İlk olarak, bilirkişi adayları, *bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl filen çalışmış olmalı ya da daha fazla çalışma süresi belirlenmiş ise bu süre kadar filen çalışmış olmalıdır (Bil K m. 10, f. 1-e)*. Yine *bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlenen yeterlilik koşullarını taşımalıdır (Bil K m. 10, f. 1-ğ)*. Ayrıca, *bilirkişi adayı, bilirkişilik temel eğitimini tamamlamış olmalıdır (Bil K m. 10 f. 1-d)*.

Bilirkişinin uzmanlık alanına girmemesine rağmen kendisine başvuru alan hususta oy ve görüşünü bildirmesi ve bu durumun yargı mercileri tarafından kesin olarak tespit edilmesi halinde ilgili bilirkişinin disiplin sorumluluğu doğacaktır²⁹⁰.

---

²⁸⁷ Agm. s. 163.

²⁸⁸Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 418.

²⁸⁹ Age. s. 418.

²⁹⁰Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 66.

Örneğin, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 16.10.2019 tarih 2019/285 E. sayılı kararında uzmanlık alanına girmeyen bir konu hakkında görevi reddetmeyerek rapor hazırladığı gerekçesiyle bilirkişinin bilirkişi listesinden altı ay süre ile geçici olarak çıkarılmasına karar verilmiştir²⁹¹.

Yine, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 14.10.2019 tarih 2019/150 E. sayılı kararında Motorlu Araç Sigortaları/ Hasar Tespiti, Motorlu Araç Değer Kaybı ve Nakliyat Sigortaları/Hasar Tespiti alt uzmanlık alanlarında bilirkişilik görevini üstlenen bilirkişinin "Adli Trafik" uzmanlık alanının inceleme konusuna giren trafik kazalarında kural ihlallerinin tespiti hususunda verilen görevi reddetmeyerek rapor hazırladığı gerekçesiyle bilirkişi listesinden 6 ay süre ile geçici olarak çıkarılmasına karar verilmiştir²⁹².

Bir diğer örnek de Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.10.2019 tarih 2019/947 E. sayılı kararıdır. Söz konusu kararda eğitim ve diğer şartları taşımamasına rağmen "BİLGİSAYAR" uzmanlık alanında alanında listeye kaydını yaptıran bilirkişinin listeden silinmesine, ayrıca kayıtlı başkaca uzmanlık alanı bulunmadığından listeden çıkarılmasına karar verilmiştir²⁹³.

---

²⁹¹Bkz. Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu 16.10.2019 tar. 2019/285 E. say. K "Bilirkişi .....m, kabul edilen uzmanlık alanları içerisinde yer almayan Nitelikli Hesaplamalar temel uzmanlık alanının "Feraiz Hesaplamaları" ile " Aile ve Miras Mevzuatından Kaynaklı Nitelikli Hesaplamalar" alt uzmanlık alanlarının inceleme konusuna giren hususta görev alıp 65 adet rapor tanzim etmek suretiyle, Bilirkişilik Kanununun 3/2 ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 11/2, 53/1 maddelerinde belirtilen temel ilkelere aykırı hareket ettiği anlaşılmakla, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-ç ve 13/2 maddeleri uyarınca bilirkişi listesinden, 6 (Altı) ay süre ile GEÇİCİ OLARAK ÇIKARILMASINA...", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

²⁹²Bkz. Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu 14.10.2019 tar. 2019/150 E. say. K "Bilirkişi .....'in, Bölge Kurulumuzca oluşturulan bilirkişi listesinde yer aldığı, uzmanlık alanları içerisinde bulunmayan "Adli Trafik" uzmanlık alanının inceleme konusuna giren trafik kazalarında tarafların 2918 sayılı Kara Yolları Trafik Kanununda belirlenen kural ihlallerinin tespiti hususunda ve uzmanlık alanları içerisinde yer almayan "Sigorta" temel uzmanlık alanının kapsamında bulunan hususta bilirkişi olarak görev alıp, 11 adet rapor düzenlediği, ayrıca raporlarında tarafların kusur oranlarına ilişkin hukuki değerlendirme ve nitelendirmelerde bulunduğu, bu şekilde Bilirkişilik Kanununun 3/2 ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 11/2, 53/1 maddelerinde belirtilen temel ilkelere aykırı hareket ettiği anlaşılmakla, düzenlemiş olduğu rapor sayısı da dikkate alınarak ayrıca Kurulumuzun 26/09/2018 tarih ve 2018/29 toplantı, 2018/238 karar sayılı kararı ile (Temel ve alt uzmanlık alanlarında yer almayan "Adli Trafik" uzmanlık alanının inceleme konusuna giren trafik kazalarında tarafların 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda belirlenen kural ihlallerinin tespiti hususunda bilirkişi olarak görev alıp rapor düzenlemesi nedeniyle) uyarılmasına dair verilen kararda göz önünde bulundurulurarak, Bilirkişilik Kanununun 13/1-ç ve 13/2 maddeleri uyarınca bilirkişi listesinden, 1 (Bir) ay süre ile GEÇİCİ OLARAK ÇIKARILMASINA", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/> ET. 30.4.2021.

²⁹³Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 17.10.2019 tarih 2019/947 E. say. K. "İlgilinin yukarıda belirtilen eğitim şartını ve diğer şartları taşımamasına rağmen "BİLGİSAYAR" temel uzmanlık alanında bulunan alt uzmanlık alanında listeye kaydedilmiş olduğu anlaşılmıştır. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-a maddesine göre sicile kabul tarihinde gerekli şartların bulunmadığının sonradan tespit edilmesi halinde şartları taşımayan uzmanlık alanlarının listeden silinmesi gerektiği anlaşıldığından, ilgilinin "BİLGİSAYAR" temel uzmanlık alanının ve bu temel uzmanlık alanında yer alan alt uzmanlık

2.2.3.2. Mesleki Özen

Bilirkişilerin mesleki yeterliliğe sahip olması gerekmekte fakat yetmemektedir. Mesleki yeterliliğe sahip bu kişilerin görevlerini icra ederken yeterli özeni göstermeleri gerekir. Alanında uzman olan bilirkişinin görevini icra ederken gerekli özeni göstermesi, bilirkişinin yargılamada üstlendiği önemli rolün bir gereğidir. Bilirkişinin sahip olduğu bu nitelik gereği, kendisinin, uzmanlık alanındaki güncel gelişmeleri ve davranış kurallarını takip etmesi, bu ilke ve kurallara uygun davranması gerekmektedir²⁹⁴. Bilirkişiliğe ilişkin Rehber İlke ve Standartların 7. maddesinde bu husus, "*Bilirkişi, incelemesini yaparken hak ve adaletin gerçekleşmesinde hâkime yardımcı olacağından, bu sorumluluk bilinciyle azami dikkat ve özen göstererek kendisine sorulan ve tüm sorulara cevap verecek biçimde raporunu hazırlamalıdır.*" şeklinde ifade edilmiştir (Rehber İlkeler m. 7).

Bilirkişinin göstermesi gereken bu özen görevi sadakat görevinin bir uzantısıdır. Bunlardan biri olmazsa diğeri de olmaz²⁹⁵. Bilirkişi ettiği yeminde de görevini sadakat ve özenle yerine getireceğine dair söz verir. Hâkime yardımcı kişi konumunda bulunan bilirkişinin yerine getirdiği hizmetin niteliği dikkate alındığında, göstermesi gereken sadakat ve özenin derecesi daha anlaşılır olacaktır. Bilirkişinin görevini ifa ederken, kendisine tevdi edilen işin her türlü kişisel veya özel menfaatin üzerinde olduğu bilinciyle hareket etmesi ve görevini layıkıyla yerine getirmesi gerekir²⁹⁶.

Bilirkişilerin, uzmanlık alanlarındaki son gelişmeleri de dikkate alarak ve kurul halinde görev verildiğinde birbirleriyle fikir alışverişinde bulunarak, kendilerine başvuru konu hakkında fikirlerini, herkesin anlayabileceği bir dille, net bir biçimde açıklamaları gerekmektedir. Aksi takdirde yargılamaya katkı sağlayamamanın yanında gereksiz masraf ve zaman harcanmasına neden olurlar²⁹⁷. Kurul olarak çalışmaları halinde bilirkişilerin nasıl davranmaları gerektiği, Bilirkişiliğe İlişkin Rehber İlke ve Standartların 32. maddesinde "*Bilirkişilerin kurul halinde*

---

alanlarının silinmesine, ayrıca ilgilinin listede kayıtlı başkaca uzmanlık alanı bulunmadığından bilirkişilik sicilinden de çıkarılmasına karar verilmiştir." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr>, ET. 2.5.2021.

²⁹⁴Süha TANRIVER 2018, age. s. 951; Hakan PEKCANİTEZ 2017, age. s. 20.

²⁹⁵Age. s. 20; Süha TANRIVER 2018, age. s. 951.

²⁹⁶Bilirkişinin Denetimi ve Sorumluluğu

<https://www.bilirkişiyiz.biz/?pnum=85&pt=Bilirki%C5%9Finin+Denetimi+ve+Sorumlulu%C4%9Fu>, Bilirkişi Yükümlülükleri – Maddi Zarar ve İşçi Alacak Hesabı, ET. 19.01.2021; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 67.

²⁹⁷Hakan PEKCANİTEZ 2017, age. s. 20; Süha TANRIVER 2018, age. s. 952; Aziz Serkan ARSLAN 2011, agm. s. 48; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 12; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 138; Baki KURU 2019, age. s. 2736; Sabri Şakir ANSAY 1960, agm. s. 284.

görevlendirilmeleri halinde, bir araya gelerek toplantılar yapmak suretiyle müzakerelerde bulunmaları ve bilirkişi raporunu birlikte hazırlamalarının kurul halinde görevlendirmenin bir gereği olduğu göz ardı edilmemelidir. Kurul halinde bilirkişi görevlendirmelerinde muhalefette kalan bilirkişi aralarında yaptıkları müzakere sonrasında bilirkişi raporuna karşı oyunu belirten imzayı attıktan sonra ayrı bir rapor verebilir." şeklinde ifade edilmiştir (Rehber İlkeler m. 32).

Yine bilirkişilerin özen görevinin bir gereği olarak; raporlarını tüm delilleri değerlendirerek, görevlendirmeyi yapan merci ile tarafların anlayabileceği şekilde okunaklı, teknik terimlerin Türkçe karşılıklarını yazarak, anlaşılır, sade bir dil ile hazırlamaları gerekmektedir. Bilirkişiliğe İlişkin Rehber İlke ve Standartların 18., 20. ve 22. maddelerinde bilirkişilerin özen gösterme görevi çeşitli yönleriyle ifade edilmiştir. Bu ilkelerin 18. maddesinde, "*Bilirkişi raporu biçim, üslup ve dil bakımından görevlendirmeyi yapan mercii ile tarafların anlayacağı nitelikte ve okunaklı olmalıdır. Bilirkişi, raporunu hazırlarken teknik terim ve kavramlarla ilgili sözcüklerin mümkünse Türkçe karşılıklarını tercih etmeli Türkçe karşılıklarını mutlaka yazmalıdır. Teknik bir kavram söz konusu ise ayrıntıya kaçmadan bu kavramla ilgili açıklamada bulunmalıdır.*" şeklinde ifade edilmişken; söz konusu ilkelerin 20. maddesinde bu görev, "*Bilirkişi raporunu düzenlerken incelediği tüm belgeleri (ticari defter, fiş, fatura, makbuz, senet vb.) yargı denetimine elverişli bir şekilde raporuna yansıtılmalıdır.*" şeklinde ifade edilmiştir. Yine bu Rehber İlke ve Standartların 22. maddesinde "*Bilirkişi raporunda yer alan gereksiz ayrıntılar işin özünün gözden kaçırılmasına neden olacağı gibi ortaya konulan görüşlerin anlaşılabilirliğini ve raporun denetimini de zorlaştırır. Bu nedenle bilirkişi, raporunu kısa, öz ve açık bir şekilde hazırlamaya özen göstermelidir.*" denilerek özen görevine vurgu yapılmıştır (Rehber İlkeler, m. 18, 20, 22)²⁹⁸.

Bilirkişinin görevini icra ederken, gereken özeni göstermesinin sağlanabilmesi, yargılamanın sürüncemede kalmasının ve ilave masrafların doğumunun önlenmesini sağlar. Bilirkişiler, uzmanlık alanlarının en son verilerini baz alarak ve kurul olarak görev yaptıklarında birbirlerine danışarak vakianın aydınlatılmasına yardımcı olmalıdırlar. Gerekli özen gösterildiği takdirde yargılama kısa sürede ve en az masrafla gerçeğe ulaşılır. Bu bağlamda, bilirkişinin ettiği yemine sadık kalması ve mahkemenin

---

²⁹⁸İnayet AYDIN 2019, agm. s. 165.

gerçeğe ulaşmasında katkı sağlayabilmesi, mahkemeyi aydınlatabilmesi için üstlenmiş olduğu görevi son derece özenle yerine getirmesi gerekmektedir²⁹⁹.

Bilirkişi uymak zorunda olduğu mesleki özen ilkesini ihlal eder, görevini zamanında yerine getirmez, keşfe geçerli mazereti olmaksızın katılmaz, raporunu mazeretsiz olarak süresi içinde teslim etmez ise bu aykırılıklar Bilirkişilik Kanununun 13. maddesi gereği disiplin suçu oluşturur. Bilirkişi hakkında somut olayın koşullarına göre, bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma, uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle çıkarma yaptırımları uygulanabilir³⁰⁰.

Örneğin, Erzurum Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 2.12.2020 tarih 2020/100 E. sayılı kararında, dikkat ve özen ilkesini ihlal ederek rapor hazırlaması için kendisine verilen mahkeme dosyasını kaybeden bilirkişi hakkında üç ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılması yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir³⁰¹.

Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 22.11.2017 tarih 2017/105 E. sayılı kararında ise aynı sebepten dolayı ilgili bilirkişiyi bilirkişi listelerinden çıkarılma cezası verilmiştir³⁰².

Yine İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 27.12.2019 tarih 2019/796 E. sayılı kararında, davanın çözümü yönünden gerekli olmayan hususlara ilişkin beyanlarda

²⁹⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 94; Aziz Serkan ARSLAN 2011, agm. s. 49.

³⁰⁰Süha TANRIVER 2017, age. s. 156; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 58, 59.

³⁰¹Bkz. Erzurum Bilirkişilik Bölge Kurulu 2.12.2020 tarih 2020/100 E. sayılı K. "Tüm evrak kapsamında; bilirkişinin rapor düzenlemek üzere kendisine tevdi edilen mahkeme dosyasını gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek kaybettiği, bu şekilde Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 7. Maddesinde düzenlenen mesleki özen ilkesini ihlal ettiği anlaşılmakla, bilirkişinin savunması ve ihlalin niteliğine göre 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c Maddesi yollamasıyla 13/2. Maddesi uyarınca 3 ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılması yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir," <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

³⁰²Bkz. Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu 22.11.2017 tarih 2017/105 E. say. K. "Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2016/27,31,32,41,47,48,49,75 ve 131 esas sayılı dava dosyalarının rapor hazırlanması için Adana İli 2017 yılı Hukuk/Ceza bilirkişi listesinde kayıtlı bulunan bilirkişi .....'a teslim edildiği, bilirkişinin kendisine teslim dava dosyalarını kayıp ettiği ve bu neden ile mahkemece 21/7/2017 tarihli tutanak tutularak bir suretinin de Kurulumuza gönderildiği, Kurulumuzca bu ihbar nedeni ile ilgili bilirkişi hakkında disiplin yönü ile soruşturma başlatıldığı, bilirkişinin savunmasının alındığı, tüm bilgi ve belgelere göre bilirkişinin, kendisine raporlarını hazırlamak üzere teslim edilen ..... Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2016/27,31, 32, 41, 47, 48, 49,75 ve 131 esas sayılı dava dosyalarını koruyamadığı, gerekli dikkat ve özeni göstermediği, dosyaların kayıp veya çalınmasına neden olduğu, bu hali ile bilirkişinin dava dosyalarını, dosyaların gizliliğini koruyamadığı, kendisine olan güven duygusunun zedelenmesine neden olduğu kanaatine varıldığından; ..... Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2016/27, 31, 32, 41, 47, 48,49,75 ve 131 esas sayılı dava dosyalarını kaybetmesi nedeni ile ..... Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2017/412 Muh. Sayılı 31/07/2017 havale tarihli bilirkişi hakkındaki ihbarı nedeni ile Adana İli 2017 Yılı Hukuk/Ceza bilirkişi listesinde kayıtlı bulunan ..... T.C. Kimlik Nolu .....'ın 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 3/5,13/1-c, 13/2 maddeleri gereği taktiren bilirkişilik sicilinden ve Adana İli 2017 yılı Hukuk/Ceza bilirkişi Listelerinden çıkarılmasına, Sicilden ve 2017 yılı Hukuk/Ceza Bilirkişi Listesinden çıkarılmasına karar verilen bilirkişinin, verilen kararın kesinleşmesinden sonra tedbiren Uypay ekranında da Pasif hale getirilmesine, Kurulumuzca toplantıya katılan başkan ve üyelerin oy birliği ile karar vermek gerekmiştir." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 2.5.2021.

bulunan ve bu şekilde yetkinlik ve mesleki özen ilkesini ihlal eden ve ayrıca rapor düzenlemek üzere kendisine tevdi edilen mahkeme dosyasını gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek kaybeden bilirkişiye üç ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılma cezası verilmiştir³⁰³.

Bir başka örnek Samsun Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 9.1.2020 tarih 2020/17 E. sayılı kararıdır. İlgili kararda görevlendirmeyi uzmanlık bilgi ve tecrübesinin yeterli olmadığı mazeretini ileri sürerek kabul etmeyen bilirkişinin Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270/1-a maddesi delaletiyle 6754 sayılı Kanunun 13/1-b ve 13/2 maddeleri gözetilerek 1 yıl süreyle geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir³⁰⁴.

Bilirkişilik listesi ve sicilinde kayıtlı olmayıp, bilgisine başvuru alanında bilirkişi bulunmaması nedeniyle liste dışından bilirkişi olarak görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanların da raporlarını süresi içinde ilgili makama herhangi bir mazeret göstermeksizin tevdi etmemeleri halinde özen ilkesini ihlal ettikleri kabul edilir ve bu durumda haklarında bilirkişilik yapmaktan yasaklanma yaptırımını uygulanabilir. Ayrıca süresi içinde rapor ve eklerini tevdi etmeyen bilirkişiye rapor ve eklerini tevdi edinceye kadar yeni bilirkişilik görevi verilmez. Bu kişilerin, haklarında yapılan denetim neticesinde kanunî sebep olmaksızın görevini yapmaktan kaçındıkları, görevini yerine getirirken uymaları gereken etik ilkelere aykırı hareket ettikleri, güven duygusunu sarsıcı eylemlerde buldukları anlaşılırsa, somut olayın koşullarına göre haklarında, uyarı, azamî bir

³⁰³Bkz. İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu 27.12.2019 tar. 2019/796 E. say. K. "Eldeki soruşturma dosyasına konu olayda; bilirkişilerden .....'ün dava dosyasında çözümünü gereken hususlara açıklık getirmediği gibi ek raporda kullandığı ifadeler dikkate alındığında, taraf vekilini hedef alacak biçimde davanın çözümünü yönünden gerekli olmayan hususlara ilişkin beyanlarda bulunduğu bu şekilde Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 7. maddesinde düzenlenen yetkinlik ve mesleki özen ilkesini ihlal ettiği ve bilirkişinin rapor düzenlemek üzere kendisine tevdi edilen mahkeme dosyasını gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek kaybettiği, bu şekilde Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 7. maddesinde düzenlenen mesleki özen ve 10. maddede düzenlenen saygınlık ve güven ilkelerini ihlal ettiği anlaşılmakla, ihlalin niteliğine göre; 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c maddesi yollamasıyla 13/2. maddesi uyarınca 3 ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verildi.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 30.4.2021.

³⁰⁴Bkz. Samsun Bilirkişilik Bölge Kurulu 9.1.2020 tar. 2020/17 E. say. K. "...İlgilinin Samsun Asliye Ticaret Mahkemesi 2018/344 Esas sayılı dosyasını, uzmanlık bilgi ve tecrübesinin yeterli olmadığı mazeretini ileri sürerek almadığı görülmektedir....Bilirkişinin söz konusu görevlendirmeyi rapor yazmak için yetersiz olduğu düşüncesiyle kabul etmemesi kabul edilebilir bir mazeret sayılamaz...Bu durumdaki bir kişilerin bilirkişi olarak başvurması gerekirdi...görevlendirmeyi uzmanlık bilgi ve tecrübesinin yeterli olmadığı mazeretini ileri sürerek kabul etmeyen ilgilinin HMK'nın 270/1-a maddesi delaletiyle 6754 S.K.'un 13/1-b ve 13/2 maddeleri gözetilerek 1 yıl süreyle geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına..." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 30.4.2021.

yıl süreyle geçici bilirkişilik listesinden ve sicilinden çıkarılma ve listeden sürekli biçimde çıkarılma yaptırımını uygulanabilir³⁰⁵.

Nitekim Bursa Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 13.1.2020 tarih 2020/4 E. sayılı kararında bilirkişinin geçerli bir mazereti bulunmadığı halde bilirkişilik görevini yapmaktan kaçındığı gerekçesiyle Bilirkişilik Kanununun 13/1,b ve 13/2 maddeleri gereğince altı ay süre ile bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılması kararı verilmiştir³⁰⁶.

Yine, Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.7.2019 tarih 2019/752 E. sayılı kararında süresinde kendisinden istenen ek raporu teslim etmeyen bilirkişinin etik ilkelerden olan özen ilkesinin gereğini yerine getirmediği gerekçesiyle, uyarılmasına karar verilmiştir³⁰⁷.

Adana Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 11.1.2019 tarih 2019/ 336 E. sayılı kararında ise süresinde raporunu teslim etmeyen bilirkişi hakkında altı ay süreyle geçici olarak listeden ve sicilden çıkarma kararı verilmiştir³⁰⁸.

³⁰⁵Süha TANRIVER 2017, age. s. 157.

³⁰⁶Bkz. Bursa Bilirkişilik Bölge Kurulu 13.1.2020 tarih 2020/4 E. say. K." *Bilirkişinin alınan savunmasına, şikayet dilekçesi ve ekinde bulunan tutanak ve diğer belgelere göre, Kütahya il merkezinde ikamet eden bilirkişi .....'in, Altuntaş C. Başsavcılığı tarafından yürütülen bir soruşturmada hesaplama uzmanı olarak bilirkişi tayin edildiği, bu bilirkişinin incelenecek belgeleri bizzat görevlendiren mercie giderek imza karşılığı alması gerekirken, bu belgelerin görevlendirmeyi yapan Altuntaş C. Başsavcılığınca bilirkişinin talebi üzerine alınan idari insiyatifle bilirkişinin mukim olduğu Kütahya il merkezinde teslim edilmek üzere, yine Kütahya il merkezinde ikamet eden savcılık katibi nezaretinde gönderildiği, ancak bilirkişinin bu şekilde kendisine kolaylık sağlama adına elden gönderilen belgeleri de kendi ikametine kadar getirilmediği gerekçesiyle almadığı, bu şekilde bilirkişinin geçerli bir mazereti bulunmadığı halde bilirkişilik görevini yapmaktan kaçındığı anlaşılmış olup bu eylemi nedeniyle Bilirkişilik Kanunu 13/1,b ve 13/2 maddeleri gereğince 6 AY SÜRE İLE BİLİRKİŞİLİK SİCİLİNDEN VE LİSTESİNDEN ÇIKARILMASINA...*", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

³⁰⁷Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 17.7.2019 tar 2019/752 E. say. K "... hakkında rapor düzenlenmek üzere Bilirkişi Mali Müşavir .....'e 15 günlük süre verilerek görevlendirilip dosyanın teslim edildiği, ancak raporun yaklaşık dört aylık bir gecikmeden sonra hazırlandığı, 19.12.2017 tarihli duruşmada bilirkişiden ek rapor istendiği ve yine gecikmeye neden olunarak 10.7.2018 tarihinde de ek raporun sunulduğu, daha sonra 13.11.2018 tarihli duruşmada da ek rapor istendiği, söz konusu istem hakkında ise bilirkişi tarafından mahkemeye verilen 15.1.2019 tarihli cevapta ise eklenecek başka bir bilgi bulunmadığının belirtildiği görülmüştür...Bilirkişiden kurulumuzca bir haftalık süre içinde savunmasının yapılmasına ilişkin yazımız 19.6.2019 tarihinde tebliğ edilmesine karşın süresinde savunma yapılmadığı tespit edilmiştir...Bilirkişilik Yönetmeliği m.7/1'de yer alan etik ilkeye göre listeye kayıtlı olsun ya da olmasın tüm bilirkişilerin görevlerini "zamanında" yapmaları gerektiği görülmektedir.. i, liste harici görevlendirilen bilirkişi .....'in yukarıda belirtildiği şekilde bilirkişilik temel ve etik ilkelere aykırı harekette bulunması nedeniyle hakkında YASAKLAMA kararı verilmesi gerekmekte ise de, bu yaptırımın süresiz olması nedeniyle ihlal edilen kuralın niteliği ve dosya kapsamı dikkate alındığında ağır bir yaptırım olacağı ve ..... hakkında kıyasen 6754 sayılı Kanunun 13/2 maddesinin uygulanabileceği değerlendirildiğinden, bilirkişi .....'in 6754 sayılı Kanunun 14/6, 13/2 maddesi uyarınca UYARILMASINA... karar verildi." https://bilirkisilik.adalet.gov.tr ET. 28.4.2021.

³⁰⁸Bkz. Adana Bilirkişilik Bölge Kurulu 11.1.2019 tarih 2019/ 336 E. say. K. "Bilirkişi .....'e dosyanın 01/03/2018 tarihinde tevdi edildiği, bilirkişiye 20 gün süre verildiği, bilirkişinin raporunu 20/06/2019 tarihinde teslim ettiği, ilave süre de istemediği, dosyada 15 aya yakın gecikme olduğu,

Yine Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 14.3.2019 tarih 2019/79 E. sayılı kararında kanuni sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan çekinen bilirkişi hakkında uyarma kararı verilmiştir³⁰⁹.

Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 23.1.2019 tarih.2019/19 E. sayılı kararında ise süresinde raporunu hazırlamayan bilirkişinin bilirkişilik siciline ve listesine kayıtlı olmaması sebebiyle bilirkişilik yapmaktan yasaklama kararı verilmiştir³¹⁰.

Özen ilkesinin ihlal edilmesi noktasında farklı bir örnek de İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 12.4.2019 tarih 2019/176 sayılı kararında yer almaktadır. İlgili kararda bilirkişinin kendisine tevdi edilen dosyaları kaybetmesi nedeniyle bilirkişilik yapmaktan yasaklama yaptırımını uygulanmıştır³¹¹.

---

bilirkişinin dosyadan eksik evrak tespit etmesi durumunda bunu yazılı olarak mahkemeye bildirip giderilmesini ve kendisine ek süre verilmesini talep etmesi gerekirken dosyada bunun yapılmadığı, bu yönüyle de bilirkişinin hatalı davrandığı, iş yoğunluğunun tek başına mazeret sayılmayacağı, bilirkişinin verilen dosyaların çokluğu nedeniyle işini yetiştiremiyor olması durumunda uygun bir dille durumunu mahkemelere izah edip yeni görevlendirmeleri kabul etmemesi gerekirken bunun da yapılmadığı, bilirkişinin mevcut eyleminin Bilirkişilik Kanununun 13/1-b Bilirkişilik Yönetmeliğinin 52/1, 7/1 maddelerine aykırılık teşkil ettiği, ilgili hakkında daha önceden de Kurulumuzun 28/9/2018 tarih, 2018/93 sayılı kararı ile raporu zamanında sunma konusunda gereken özen ve dikkati göstermeyerek yargılamanın gereksiz yere uzamasına yol açtığı kanaatine varılarak listeden ve sicilden çıkarılma yerine ilgili bilirkişinin işini daha dikkatli yapması amacıyla uyarı disiplin cezası verildiği, ilgili hakkında aynı şikayetin geldiği görülmekle bilirkişi .....'in liste ve sicilden sürekli çıkarılma yerine bu seferlik Bilirkişilik Kanunu 13/1-b, 13/2 maddeleri, Bilirkişilik Kanun Yönetmeliği'nin 48/1-b, 62/2 ve 3 maddeleri gereğince 6 ay süre ile geçici olarak listeden ve sicilden ÇIKARILMASINA... karar verildi.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr> ET. 29.4.2021.

³⁰⁹Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 14.3.2019 tar. 2019/79 E. say. K. "Bilirkişilerin yukarıda izah edildiği şekilde hazırladıkları raporda kendilerinden beklenen özel ve teknik bilgiye yer vermedikleri, bu şekilde bilirkişilerin görevli oldukları konuda mevzuatta belirtilen kapsam dahilinde bilirkişi raporu hazırlamadıkları ve böylece bilirkişilerin 6754 sayılı Kanununun 13/1-b maddesinde yazılı "Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması ...." kuralını ihlal ettikleri, bilirkişilerin bu eyleminin Bilirkişilik Kanununun 13. Maddesinde yazılı "BİLİRKİŞİLİK SİCİLİ ve LİSTESİNDEN ÇIKARILMA" boyutuna ulaşmadığı, dosya kapsamı ile bilirkişi atamaya yetkili makamca mevzuata uygun görevlendirme yapılmaması gibi hafifletici nedenler dikkate alınarak bilirkişilerin 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-b,2. maddesi uyarınca UYARILMALARINA karar verildi" <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr>, ET. 29.4.2021.

³¹⁰Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 23.1.2019 tar.2019/19 E. say K. "...Dosyanın Kurulumuza başvuru tarihi olan 10.9.2018 tarihinde ve rapor ve dosyanın mahkemesine sunulduğu 3.12.2018 tarihine kadar adı geçen bilirkişide olduğu, raporun düzenlenmemesi nedeniyle yargılamanın uzadığı, dolayısıyla bilirkişinin 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 3/1 ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7/1 maddelerindeki temel ve etik ilkeleri ihlal ettiği, bu nedenle 6754 sayılı Kanununun 14/6. Maddesinde yer alan "Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 12 nci maddenin altıncı fıkrası uyarınca görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanlar, 3 üncü maddede belirtilen temel ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulduklarının tespit edilmesi hâlinde, bölge kurulu kararıyla bilirkişilik yapmaktan yasaklanabilir." hükmünün uygulanması gerektiği sonucuna varılarak ...'in bilirkişilik yapmaktan yasaklanmasına yönelik aşağıdaki şekilde karar verilmiştir." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr> ET. 1.5.2021.

³¹¹Bkz. İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu 12.4.2019 tar. 2019/176 say. K. "... Eldeki soruşturma dosyasına konu olayda; bilirkişinin rapor düzenlemek üzere kendisine tevdi edilen mahkeme dosyasını gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek kaybettiği, bu şekilde Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 7. Maddesinde düzenlenen mesleki özen ilkesini ihlal ettiği anlaşılmakla, ihlalin niteliğine göre 6754 Sayılı Bilirkişilik

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, Bilirkişilik Bölge Kurullarınca süresinde raporu teslim etmeme, tevdi edilen dosyayı kaybetme gibi mesleki özene aykırı hareket eden bilirkişiler hakkında verilen cezaların türleri ve geçici süreyle bilirkişilik listesinden çıkarma kararlarında belirlenen sürelerin uzunluğu noktasında belli bir kriter benimsenmemiştir. Bu sürelerin uzunluğunu Bilirkişilik Bölge Kurulu takdir etmektedir. Bu durumda vereceği ceza süresi 1 yıla kadar olup, bilirkişinin rapor hazırlama süresini geçirmesinde kastı veya ağır kusuru söz konusuysa³¹² verilen bu süre de yeterli olmayacaktır. Söz konusu durumda ilgili bilirkişinin bilirkişilik listesinden kalıcı olarak çıkarılmaması için hiçbir sebep yoktur.

2.2.4. Saygınlık ve Güven

Bilirkişilik görevini icra edecek kişinin saygın ve güvenilir olması gerekir. Saygınlık genel olarak, "*saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, itibar, prestij*" olarak, güven ise "*korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat*" olarak tanımlanmaktadır. Hâkim tarafından gerçekleştirilmesi gereken yargılama faaliyeti, hâkimin sahip olmadığı özel veya teknik bilgiyi gerektirdiği durumda üçüncü kişi konumundaki bilirkişiye bırakılmaktadır. Bu nedenle hâkimlerde olması gereken iyi bir ahlak ve sağlam kişilik, bilirkişilik görevini üstlenen kişide de bulunmalıdır³¹³. Bilirkişinin yetkinliğine, etik ilkelere bağlı hareket ettiğine, raporunu dürüst ve objektif olarak yazdığına olan güven duygusunun bilirkişi tarafından ilgililere sağlanıyor olması gerekmektedir.

Bilirkişi yargılama faaliyeti içinde önemli bir görev üstlendiği bilinciyle hareket etmeli, yargı mercilerine olan saygı ve güveni sarsacak her türlü tutum ve davranıştan kaçınmalıdır (Bilirkişilik Yönetmeliğinin 10. maddesinin 1. fıkrası). Bu durum, bilirkişilik görevinin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilincinin egemen olmasının doğal bir sonucudur (Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliği m. 5)³¹⁴. Bu tür aykırı tutum ve davranışlarda bulunan bilirkişilerin sorumluluğu gündeme gelmektedir.

Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.7.2019 tarih 2019/756 E. sayılı kararında, dinlenmeyen tanık beyanına dayanarak rapor hazırlayan bilirkişinin bu

---

Kanunu'nun 13/1- c Maddesi yollamasıyla 14/6 Maddesi uyarınca bilirkişilik yapmaktan yasaklanmasına...", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr> ET. 1.5.2021.

³¹² Süha TANRIVER 2017, age. s. 116, 117; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 44, 46, 122, 124.

³¹³ Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 53.

³¹⁴ Süha TANRIVER 2018, age. s. 960; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 29.

eylemi ile güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranış sergilediği gerekçesiyle hakkında bir ay süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılma yaptırımını uygulanmasına karar verilmiştir³¹⁵.

Yine Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 23.12.2019 tarih 2019/423 E. sayılı kararında, bilirkişinin kök raporunun sadece tarihini değiştirerek ek rapor adı altında, dava dosyasına yeniden sunmak suretiyle, yargılamanın uzamasına ve davanın sürüncemede kalmasına sebebiyet verdiği böylelikle, Bilirkişilik Yönetmenliğinin 7. maddesinde belirtilen yetkinlik ve mesleki özen etik ilkesi ile 10. maddesinde belirtilen saygınlık ve güven ilkesini ihlal ettiği gerekçesiyle, bilirkişi hakkında altı ay süreyle geçici olarak bilirkişilik yapmaktan yasaklanmasına karar verilmiştir³¹⁶.

İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 22.2.2019 tarih 2019/94 E. sayılı kararında ise, bilirkişinin üniversitede akademisyen olarak görev yapmamasına rağmen mahkeme ve taraflar düzeyinde bu intibayı uyandıracak biçimde sunulan raporda bu yönde tabirler kullandığı ve böylece saygınlık ve güven duygusunu sarsıcı eylemde bulunduğu, aynı zamanda reklam yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle hakkında

³¹⁵Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 17.7.2019 tarih 2019/756 E. say. K. "... Bilirkişi .....'nın yukarıda izah edildiği ve kendisinin de kabul ettiği üzere hazırladığı raporunda dinlenmeyen tanık beyanlarına yer verdiği ve bu şekilde 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu 13/1-c maddesinde yazılı ".....güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunulması" kuralını ihlal ettiği, bilirkişinin ihlal ettiği kuralın niteliği ve sonucu, bilirkişinin Kurulumuzda bulunan dosyası ile evrak kapsamı dikkate alındığında "bilirkişilikten çıkarma" yaptırımının bu aşamada ağır bir yaptırım olacağı, 6754 sayılı Kanunun 13/2 maddesi uyarınca bu yaptırım yerine aynı gerekçelerle 1 (bir) ay süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılmasına yaptırımının yeterli olacağı kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde karar verilmiştir.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

³¹⁶Bkz. Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 23.12.2019 tar. 2019/423 E. say K "Viranşehir 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2015/849 Esas sayılı dosyasının 18/04/2017 tarihli celsesinin de dava konusu taşınmazların 16/10/2015 dava tarihi ve 16/11/1999 devir tarihi itibarıyla değerlerinin tespiti amacıyla mahallinde keşif yapılmasına karar verildiği, mahkemece 07/07/2017 tarihinde icra edilen keşifte inşaat mühendisi.....'un bilirkişi olarak görevlendirildiği, keşif ara kararında dava konusu taşınmazların dava ve devir tarihi itibarıyla değerinin hesaplanması istendiği halde bilirkişinin, 9/8/2017 tarihli kök raporunda, dava konusu taşınmazların keşif tarihi itibarıyla değerini hesaplaması nedeniyle, mahkemece, dava konusu taşınmazların 16/10/2015 dava tarihi ve 16/11/1999 devir tarihi itibarıyla değerlerinin hesaplanması hususunda bilirkişiden ek rapor aldırılmasına karar verilerek, dava dosyasının bilirkişiye tevdi edildiği, bilirkişinin görevinin kapsamını ve sınırlarını bilmesine rağmen, kök raporunun sadece tarihini değiştirerek ek rapor adı altında, dava dosyasına yeniden sunmak suretiyle, yargılamanın uzamasına ve davanın sürüncemede kalmasına sebebiyet verdiği böylelikle, Bilirkişilik Yönetmenliğinin 7. nci maddesinde belirtilen yetkinlik ve mesleki özen etik ilkesini ile 10. nci maddesinde belirtilen saygınlık ve güven etik ilkesini ihlal ettiği, eyleminin 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 14/6. maddesi gereğince bilirkişilik yapmaktan sürekli yasaklama yaptırımını gerektirdiği ancak, ihlalin niteliği ve bilirkişi hakkında daha önce disiplin yaptırımını uygulanmadığı dikkate alınarak, bilirkişilik yapmaktan sürekli yasaklama yaptırımı yerine, bilirkişinin Bilirkişilik Kanunu'nun 3 ve 14/6. maddeleri gereğince taktiren 6 (Altı) Ay süreyle geçici olarak bilirkişilik yapmaktan yasaklanmasına karar verildi." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

altı ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılma yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir³¹⁷.

Bir başka örnek de İzmir Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 1.10.2020 tarih 2020/235 E. sayılı kararında yer almaktadır. Bu karara göre göre, bilirkişilerin raporundaki arazi değerinin gerçeği yansıtmadığı tespit olunmuş ve saygınlık ve güven duygusunu sarsıcı nitelikteki bu faaliyette bulunan bilirkişiler hakkında sicil ve listeden çıkarılma yaptırımını uygulanmasına karar verilmiştir³¹⁸.

2.2.5. Görevi Kabul Ödevi

Görevi kabul ödevinden anlaşılması gereken, mahkemece yapılan davete uyup, davetiyede belirtilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunma, yemin etme ve süresi içinde bilgisine başvuru hususta oy ve görüşünü mahkemeye bildirmektir³¹⁹.

Görevi kabul ödevi bakımından bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunup bulunmaması önem taşır. Bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunmadığı, bilirkişilerin hâkim veya ilgili tarafça serbestçe görevlendirildiği hukuk sistemlerinde bilirkişiye görevi kabul noktasında serbesti tanınır; buna karşılık bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunduğu hukuk sistemlerinde ise, bilirkişilere görevini kabul mecburiyeti getirilir³²⁰.

Bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunmadığı, bilirkişilerin hâkim veya ilgili tarafça serbestçe görevlendirildiği hukuk sistemlerinde, bilirkişi olarak görevlendirilen kişi, görevi kendisine bildirildikten sonra, bu görevi reddetme hakkına sahiptir. Ancak

³¹⁷Bkz. İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu 22.2.2019 tar. 2019/94 E. say. K. " bilirkişi ..... nin ..... 2019/94 Karar - Sayfa 3/3 Üniversitesinde Akademisyen olarak görev yapmadığı ve hali hazırda organik bir bağı bulunmadığı halde gerek mahkeme gerekse taraflar düzeyinde bu intibayı uyandıracak biçimde sunulan raporda bu yönde tabirler kullandığı, bu şekilde Bilirkişilik Kanunu'nun 3/1 ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 9. Maddesinde düzenlenen dürüstlük ilkesini ihlal ettiği anlaşılma, bilirkişinin savunması ve ihlalin niteliğine göre 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c maddesi yollamasıyla 13/2. Maddesi uyarınca 6 ay süre ile geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verildi." <https://bilirkişilik.adalet.gov.tr/>, ET. 30.4.2021.

³¹⁸Bkz. İzmir Bilirkişilik Bölge Kurulu 1.10.2020 tar. 2020/235 E. sayılı K. "Bilirkişiler ..... ve .....'in Bilirkişilerin vermiş oldukları savunmalarında keşif mahallinin araçla gidilemeyecek olmasından dolayı belli bir yere kadar araçla gittikleri ve arazinin meyilli ve yolunun olmamasından dolayı yarım saatlik bir yürüyüşten sonra arazinin başına gelmeden uzaktan yerin tespit edilmesi ve fen bilirkişisinin savunma dilekçesinde, ziraat bilirkişisinin uzaktan fotoğraf çekmesi neticesinde işlem yaptığı, Bununla birlikte bilirkişilerin raporunda arazinin değerlendirilmesinde değerinin 72.319 TL, Mahkemece farklı heyetten alınan ikinci raporda 31.882 TL, Cumhuriyet savcılığınca farklı heyetten alınan raporda 39.775,16 TL olarak tespit edildiği, söz konusu raporun doğru olup olmadığının Kurulumuzun takdirinde olmadığı ancak raporlar arasında farkın ve Cumhuriyet savcılığının soruşturma dosyası ile bilirkişi raporlarına göre güven sarsıcı tutumlardan olduğu...anlaşıldığından...Bilirkişi .....'in 2017 YILI AYDIN İLİ BİLİRKİŞİ LİSTESİNDEN ÇIKARILMASINA, Bilirkişi .....'ün ise İZMİR BÖLGE BİLİRKİŞİ SİCİL VE LİSTESİNDEN ÇIKARILMASINA...", <https://bilirkişilik.adalet.gov.tr/>, ET. 3.5.2021.

³¹⁹Süha TANRIVER 2017, age. s. 81.

³²⁰Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 478.

bu durumda ilgili bilirkişi ret sebebini gerekçesiyle birlikte belirtmeli, gerekçesi de ilgili makamca uygun bulunmalıdır³²¹.

Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde bağlayıcı bir liste usulü bulunmamasına karşın Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270. maddesinde bilirkişiliği kabul yükümlülüğü getirilmiş ve bilirkişilik görevini kabul etmek zorunda olan kişiler tek tek belirtilmiştir. Bunlar; Hukuk Muhakemeleri Kanununun 268. maddesi uyarınca oluşturulan bilirkişiler listesinde yer alanlar, belli konularda düşünce ve görüşlerini bildirmekle resmen görevli olanlar (resmi bilirkişiler), oy ve görüşüne başvurulacak konuyu bilmeksizin meslek veya zanaatlarını icra etmesi mümkün olmayanlar ile bilgisine başvurulacak konu hakkında meslek ve sanat icra etmesi için resmî olarak yetkilendirilmiş kişilerdir³²². Rehber ilke ve standartların 5. maddesinde söz konusu zorunluluk *"Bilirkişi, kayıtlı olduğu bilirkişilik bölge kurulunun yetki çevresindeki tüm il ve ilçelerden yapılan görevlendirmeleri geçerli bir mazereti bulunmadığı takdirde kabul etmek zorunda olup bilirkişilik görevini kabulden kaçınmasının sicilden ve listeden çıkarılma yaptırımını gerektirebileceğini unutmamalıdır."* şeklinde ifade edilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270. maddesi gereği, bu kişiler ancak tanıklıktan çekinme sebeplerine dayanarak veya mahkemece kabul görülebilir bir başka sebeple görevi kabulden çekinebilirler³²³.

Usulüne uygun olarak çağrıldığı halde, geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, belirlenen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 269. maddesi gereğince, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir. Bu çerçevede, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 245 ve Ceza Muhakemeleri Kanununun 60. maddesi gereğince, bilirkişi gelmemesi nedeniyle oluşan giderlere ve disiplin para cezası ya da disiplin hapsine çarptırılır. Yine Hukuk Muhakemeleri Kanununun 245. ve Ceza Muhakemeleri Kanununun 44. maddeleri gereğince ihtiyaç

---

³²¹Age. s. 478.

³²²Süha TANRIVER 2001, age. s. 381; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 478; İbrahim DÜLGER 2007, agm. s. 665; İnayet AYDIN 2019, agm. s. 161; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 61; Cenk AKİL 2011, *"Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı"*, Sayı 2, s. 180; TÜRMÖB, agm. s. 120; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 54.

³²³Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 562; İbrahim DÜLGER 2007, agm. s. 666; Batuhan USTABULUT 2018, agm. s. 217.

duyuluyorsa bu kişilerin zorla getirilmesine de karar verilebilir³²⁴. Ayrıca, bu durum, bilirkişinin listeden çıkarılması için yeterli bir sebep oluşturur³²⁵.

Yine usulüne uygun olarak çağrıldığı halde duruşmaya gelmeyen ya da gelse bile sebep göstermeksizin görevini ifadan kaçınan bilirkişiler görevini kötüye kullanmış sayılır ve bu nedenle ilgili maddelerce cezalandırılır³²⁶. Ancak bu suçun oluşabilmesi için, 19.2.1959 tarih ve 10139 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre bilirkişinin usulünce duruşmaya davet edilmesi gerekir. Çağrıldığından haberdar olmayan ya da geçerli bir sebebe dayanarak mahkemeye gelemeyen bilirkişiler hakkında herhangi bir yaptırım uygulanması söz konusu olamaz³²⁷.

Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 29.4.2019 tarih 2019/93 E. sayılı kararında bilirkişinin geçerli bir mazereti olmaksızın keşfe katılmadığı böylelikle, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7. maddesinde belirtilen yetkinlik ve mesleki özen etik ilkesi ile 11. maddesinde belirtilen görevi kabul ödevini ihlal ettiği gerekçesiyle ilgili altı ay süreyle geçici olarak bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir³²⁸.

Bu ödev bazında kimi zaman bilirkişi etiği ve bilirkişilerin kendi meslek etik ilkelerinin çatıştığı görülmektedir. Örneğin, bir hekimin bilirkişi olarak atandığını ele aldığımızda, hekim çağrıldığı duruşmaya hastanedeki görevini derhal bırakıp hemen katılamayabilir. Bu durumda bilirkişinin hangi kamu görevinin öncelikli olduğuna, çatışan söz konusu etik ilkelerin hangisinin daha öncelikli olduğuna karar vermesi gerekmektedir.

³²⁴Süha TANRIVER 2017, age. s. 81, 84.

³²⁵Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 482.

³²⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 84, 160, 161; Yahya DERYAL 2017, age. s. 440, 441; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 92; Süha TANRIVER 2018, age. s. 1005.

³²⁷Yahya DERYAL 2017, age. s. 442.

³²⁸Bkz. Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu 29.4.2019 tar. 2019/93 E. say. K. "...kurulumuz bilirkişi listesinde kayıtlı ..... sicil numaralı bilirkişi Ziraat Mühendisi ..... 'ye keşif günü ve saatinde mahkemelerinde veya keşif mahallinde hazır bulunması, haklı bir mazereti nedeniyle keşfe katılamayacak olması halinde ise, davetiyenin tarafına tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içerisinde mazeretini mahkemelerine bildirmesi, davetiyenin tarafına tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içerisinde mahkemelerine mazeret bildirmediği takdirde, bilirkişilik görevini kabul etmiş sayılacağı yönünde muhtıra tebliğine rağmen bilirkişinin, geçerli bir mazereti olmaksızın keşfe katılmadığı böylelikle, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 7. nci maddesinde belirtilen yetkinlik ve mesleki özen etik ilkesi ile 11. maddesinde belirtilen görevi kabul yükümlülüğünü ihlal ettiği, eyleminin 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-b ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48/1-b maddelerine göre sicilden ve listeden çıkarılması yaptırımını gerektirdiği ancak, bilirkişiye daha önce disiplin cezası verilmemiş olması dikkate alınarak sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-b, 2 maddeleri gereğince bilirkişinin taktiren altı ay süreyle geçici olarak Gaziantep Bölge bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

Ayrıca bilirkişi hakkında görevi kabul ödevinin ihlali nedeniyle disiplin hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle bilirkişilerin göreve davetinde usul hükümlerine uyulması gerektiğini belirtmiştik. Buna göre yargı organları bilirkişiye görevi kabul ve mahkemede hazır bulunma için uygun bir süre tanınmalıdır. Örneğimizdeki hekime aynı gün birkaç saat içerisinde hazır bulunarak bilirkişilik yapmasının istenilmesi hekimin kendi mesleğini yapmasını engelleyeceği gibi bilirkişilik yapmakta isteksizliğine de sebebiyet verebilir³²⁹. Yargılama süjeleri arasındaki işbirliği ve güven ilişkisinin gereği olarak yargılama makamı bilirkişiyi bu tür usule aykırı biçimde göreve çağırarak onun yükünü ağırlaştırmamalıdır.

Görevi kabul ödevinin bir istisnası da Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270. maddesinin c bendinin hükümet gerekçesinde³³⁰ belirtilmiştir. Buna göre, "*hukuk fakültesi öğretim elemanları*" anılan madde kapsamında yer almadıklarından bilirkişilik görevini kabule zorlanamazlar³³¹.

2.2.6. Menfaat Elde Etme Yasağı

Bilirkişinin uyması gereken etik ilkelerden birisi de menfaat elde etme yasağıdır. Bu yasağın Bilirkişilik Yönetmeliğinin 12. maddesi ile Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliğinin 14 ve 15. maddelerinde düzenlenmiştir.

Bilirkişi için getirilen bu yasaktan anlaşılması gereken, bilirkişinin kendisine kamu hizmeti yapması için verilen yetkiyi kendisi, yakınları veya üçüncü kişilere kazanç sağlamak amacı ile kullanmamasıdır. Rüşvet almamak, aracılık hizmetlerinde bulunmamak, gizli bilgileri kullanarak gelir sağlamamak bu yasağın kapsamına girmektedir.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliğinin 14. maddesinde "*Görev ve Yetkilerin Menfaat Sağlamak Amacıyla Kullanılmaması*" ve 15. maddesinde "*Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasağı*" başlığı altında ayrıntılı bir biçimde bu yasağın düzenlenmiştir. Anayasa, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Türk Ceza Kanunu anlamında bilirkişi bir kamu görevlisidir. Bu nedenle Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliği'nde belirtilen hususlar bilirkişiler için de geçerlidir ve uyulması zorunlu ilkelere aittir. Dolayısıyla her iki düzenlemenin de Bilirkişilik Yönetmeliğinin

³²⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 482.

³³⁰Bkz. HMK m. 270 hakkındaki Hükümet Gerekçesi, https://www.tazminathukuku.com/dosyalar/708_6100-madde-gerekceleri.pdf, ET. 18. 5. 2021.

³³¹Süha TANRIVER 2017, age. s. 81; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 482.

12. maddesinde yer alan menfaat elde etme yasağıyla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir³³².

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliğinin 15. maddesinin 2, 3 ve 4. fıkralarında, hediye kavramının içine giren ve girmeyen ayrımı yapılarak, kamu görevlilerinin "*hediye*" adı altında rüşvet almaması olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kamu kaynaklarının da kişisel çıkarlar için harcanmaması gerektiği belirtilmiştir.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 12. maddesinin 1. fıkrasında ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliğinin 15. maddesinde yer alan "*hediye*" tabirinden anlaşılması gerekenin, bilirkişinin tarafsızlığını, performansını, kararını ve görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat olduğu belirtilmiştir³³³.

Temel ilke bilirkişilere herhangi bir rüşvet verilmemesi, onlara görevini yapmaları karşılığında bir menfaat sağlanmaması, bilirkişilerin de bu rüşveti ve sağlanacak menfaatleri kabul etmemesidir. Ancak Türk toplumunda ikramda bulunma ve hediye verme alışkanlığı bulunmaktadır. İnsanları birbirine yakınlaştırma ve ilişkileri daha sıcak hale getirme amaçlı bu sosyal davranışın, kamu görevinin yapılması sırasında bir menfaat elde etme aracı olarak kullanılmaması gerekir³³⁴. İkramda bulunma ve hediye verme kavramının sınırlarını net olarak ayırmak mümkün olmadığından bilirkişinin saygınlığını ve güvenilirliğini korumak amacıyla ikram da olsa her türlü hediyeyi kabul etmemesi gerekir.

Bilirkişinin, menfaat elde etme yasağına uyma görevini yerine getirebilmesi için her şeyden önce uyuşmazlığın taraflarıyla çıkar çatışmasına girmemesi gerekir. Bilirkişi, görevini, tarafsız ve objektif bir biçimde icra etmeli, oy ve görüş bildirmesini etkiliyormuş gibi görünen bir izlenim uyandırılmasına sebebiyet verecek şekilde, kendisine, yakınlarına, arkadaşlarına ya da ilişkide bulunduğu kişi ve kuruluşlara, menfaat sağlamaktan uzak durmalı ve buna olanak verecek bir ortamın yaratılmasından özenle kaçınmalıdır.

---

³³²Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, age. s. 68.

³³³Hazine ve Maliye Bakanlığı, "*Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri*", <http://www.agin.gov.tr/kamu-gorevlileri-etik-davranis-ilkeleri>, ET. 15.5.2021.

³³⁴FURTUN, Adalet Meslek Etiği Dersi ve Öğretim Elemanı Hakkında Bilgiler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet Meslek Yüksek Okulu Adalet Programı, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/48911/mod_resource/content/1/adalet%20meslek%20eti%C4%9Fi%206.pdf, ET. 15.5.2021.

Ayrıca bu yasak çerçevesinde bilirkişi, görevini maddi kazanç kapısı olarak görmekten kaçınmalı, bilirkişilikten kazanç sağlamak amacıyla ilişkiler kurmamalı veya bilirkişilik yapmak için arayış içine girmemelidir. Bu bağlamda bilirkişilerin davanın taraflarıyla görüşmesi de hâkimin bilgisi dâhilinde yapılmalıdır. Zira bilirkişi daha fazla gelir elde etme isteğiyle hareket edebilir ve bu uğurda tarafsızlığını şüpheye düşürücü davranışlarda bulunabilir. Bilirkişiler, asıl geçim kaynaklarının sahip oldukları meslekler dolayısıyla elde ettikleri gelirler olduğu bilinciyle hareket etmelidirler³³⁵.

Yine menfaat elde etme yasağı kapsamında bilirkişiye düşen bir görev de bildirim görevinin kapsamında yer alan kendi uzmanlık alanlarına girmeyen vakıalar hakkında görevlendirildiğinde görevi reddetme ödevidir. Bilirkişiler görevlendirildikleri konu kendi uzmanlık alanlarına girmiyorsa durumu kendilerini görevlendiren mercie bildirmekle görevli kılınmışlardır³³⁶. Fakat bilirkişilik görevini menfaat elde etmede araç olarak gören bir kişi uzmanı olmadığı alanda görevlendirilse dahi bu hususu ilgili makama bildirmeyip sırf o dosyadan gelir elde etmek adına ilgili alanda görüş bildirebilir. Bu durum hem yargılama faaliyetini geciktirecek hem de bilirkişilere olan güven duygusunu sarsacaktır. Bilirkişilerin menfaat elde etme yasağına uymaması, görevi sırasında elde ettiği gizli veya resmi belgeyi kendisi, yakınları ya da üçüncü kişi yararına doğrudan veya dolaylı olarak kullanması halinde, kamu görevlisi sıfatına sahip olması nedeniyle Türk Ceza Kanununda yer alan rüşvet veya görevi kötüye kullanma suçlarından cezalandırılır. İlgili cezanın kesinleşmesi halinde bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilmeksizin hakkında doğrudan sicilden çıkarma yaptırımı uygulanır. Bilirkişinin sır saklama ödevinin ihlali halinde de aynı disiplin sorumluluğu gündeme gelir³³⁷.

İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 8.6.2018 tarih 2018/324 sayılı kararında şüpheli kişiye *"Ben hukuku ortadan kaldırıyorum, sen bana 3000 TL ver, ayrıca pazarlık payı da var, ben sana garanti veriyorum, dosyanı takipsizliğe düşüreceğim"* diyerek rüşvet teklifinde bulunduğu gerekçesiyle ilgili bilirkişi hakkında bilirkişilik yapmaktan yasaklanma kararı verilmiştir³³⁸.

³³⁵İnayet AYDIN 2019, agm. s. 165; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 136; Sabri Şakir ANSAY 1960, agm. s. 284; Baki KURU 2019, age. s. 2434.

³³⁶Atilla İNAN 2017, agm. s. 14; Ömer ULUKAPI 2001, agm., s. 192.

³³⁷Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, age. s. 67, 69.

³³⁸Bkz. İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu 8.6.2018 tarih 2018/324 say. K. *"Mali müşavir uzmanlık alanında bilirkişi olarak görev yapan ..... 'ın İstanbul CBS 'nın güveni kötüye kullanma suçundan yürüttüğü 2016/64057 sayılı dosyasında bilirkişi olarak görevlendirildiğini, bilirkişinin*

Adana Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 29.5.2019 tarih 2019/ 225 E. sayılı kararında bilirkişinin dosyadaki diğer davacılardan mahkemenin takdir ettiği bilirkişi ücreti dışında ekstra ödemeyi kabul ettiği gerekçesiyle hakkında bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma kararı verilmiştir³³⁹.

Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 24.1.2020 tarih 2020/ 41 E. sayılı kararında, hakkında "Yargı Görevi Yapan Bilirkişinin Görevini Kötüye Kullanması ve Rüşvet Almaya Teşebbüs suçlarından" suçlarından kovuşturma yürütülüyor olması ve henüz yargılama devam etmesine rağmen üzerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesini gösterir somut delillerin varlığı dikkate alındığında söz konusu bilirkişinin güven duygusunu sarsıcı bu tip davranışlarda bulunduğu anlaşıldığından bilirkişilik sicilinden ve bilirkişilik listesinden çıkarılmasına, karar verilmiştir³⁴⁰.

---

dosyada müşteki olan .....Ltd. Şti. defter ve belgeler üzerinde inceleme yapması gerekirken hakkında şikayette bulunulan dosya şüphelisi ..... 'ı telefonla aradığı, görüşmek için home ofis olarak kullandığı Başakşehir ilçesinde bulunan evine çağırdığını, Ankara ilinde bulunan ..... ' a telefonda ev adresinin konumunu gönderdiği, olay günü ..... 'ın bilirkişinin evine gittiğini, bilirkişinin : "Ben hukuku ortadan kaldırım, sen bana 3000 TL ver, ayrıca pazarlık payı da var, ben sana garanti veriyorum, dosyanı takipsizliğe düşüreceğim" diyerek rüşvet teklifinde bulunduğu ihbar edildiği görülmüştür....Bilirkişi hakkındaki iddianame ve ekli belgelerden anlaşılacağı üzere bilirkişinin görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirme ilkesine aykırı davrandığı kanaatine varılarak 6754 sayılı yasanın 3/1, 13/1-c yollaması ile 14/6 maddesi ve bilirkişilik yönetmeliğinin 62/4 maddesi gereğince bilirkişilik yapmaktan yasaklanmasına...", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 1.5.2021.

³³⁹Bkz. Adana Bilirkişilik Bölge Kurulu 29.5.2019 tar. 2019/ 225 E. say. K. "...ilgilinin yıllarca bilirkişilik yapması nedeniyle bilirkişiliğin ve dürüstlüğün önemini, ücret takdirinin nasıl olması gerektiğini bilmemesinin mümkün olmadığı, buna rağmen iyi niyet ,dürüstlük ve tarafsızlıkla bağdaşmayacak şekilde taraflarla mahkemenin bilgisi ve takdiri dışında görüşerek ilave ücret almasının bilirkişinin güvenilirliğine ve iyi niyetli olduğuna gölge düşürdüğü, böyle bir davranışı sergileyen kişinin bilirkişilik listesinde kalarak bilirkişiliğe devam etmesinin bilirkişilik müessesesi, buna güven, bilirkişilik temel ve etik ilkeleri açısından doğru olmadığı, sonradan mahkemenin alınan ücret kadar ilave ücret takdir etmesinin mevcut olayda önem arz etmediği, kaldı ki bilirkişiye takdir edilen toplam 9.000,00 TL ücretin de asgari ücret tarifesinde belirtilen ilkeler, dosya ve rapor içeriği, bilirkişinin sarf ettiği emek ve mesai gözetildiğinde fahiş olduğu kanaatine varılmakla Bilirkişilik Kanununun 13/1-c,ç ile Bilirkişilik Kanun Yönetmeliğinin 10/1,2, ile 12/1, 62/2, 48/1-c, ç maddeleri gereğince bilirkişi .....'un **BİLİRKİŞİLİK LİSTESİNDEN ve SİCİLİNDEN ÇIKARILMASINA...**" <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 2.5.2021.

³⁴⁰Bkz. Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 24.1.2020 tarih 2020/ 41 E. say K. "...bilirkişi hakkında "Yargı Görevi Yapan Bilirkişinin Görevini Kötüye Kullanması ve Rüşvet Almaya Teşebbüs suçlarından" suçlarından kovuşturma yürütülüyor olması yargılamanın tarafları yönünden, bilirkişiye olan güvenilirliği olumsuz yönde etkileyeceği, bilirkişilik görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyeceği gibi mevzuatta yer alan ve bilirkişide bulunması zorunlu olan dürüstlük, tarafsızlık, saygınlık ve güven etik ilkelerine de aykırı olacağı, bu kapsamda, birikişinin yararı ile kamusal yarar karşılaştırıldığında da, kamusal yarara üstünlük tanınması gerektiği, bilirkişi hakkında yürütülen kovuşturma her ne kadar, henüz sonuçlanmamış ve bilirkişinin üzerine atılı suçlar henüz yargısal anlamda sübut bulmamış ise de, Bağımsızlık, Dürüstlük ve Tarafsızlık, Saygınlık ve Güven, Menfaat Elde Etme Yasağı etik ilkelerinin önem ve özelliği, bilirkişinin üzerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesini gösterir somut delillerin varlığı dikkate alındığında, bilirkişinin, bilirkişilik görevi ve bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunduğu anlaşılmalı, bilirkişinin, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-c ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48/1-c maddeleri gereğince bilirkişilik sicilinden ve kurulumuz bilirkişilik listesinden çıkarılmasına, Kurulumuzun 30/10/2019 tarih ve 2019/23 Toplantı sayılı kararıyla, UYAP

2.2.7. Bildirim Görevi

Bildirim görevi hem temel hem etik ilke olarak düzenlenmiştir. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanununun 275. maddesinde haber verme görevi başlığı altında temel ilke olarak düzenlenen bildirim görevi ile etik ilke olarak düzenlenen bildirim görevinin içeriği farklıdır. Bizim burada ele alacağımız bildirim görevi çalışmamızın konusunu oluşturan etik ilkelere aykırılık ve Türk Ceza Kanununun 280. maddesi anlamında suç teşkil eden fiilin varlığı halinde bilirkişinin bildirim görevidir. Bilirkişilik Yönetmeliğinin 13. maddesi ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleriyle Başvuru Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 12. maddesi gereği; bilirkişi, etik ilkelerle bağdaşmayan veya hukuka aykırı bir eylemde bulunması kendisinden istendiğinde ya da görevinin icrası sırasında böyle bir eylem veya işlemde haberdar olduğunda, durumu gecikmeksizin görevlendirmeyi yapan makama bildirmek zorundadır. Bilirkişilerin uyması gereken rehber ilke ve standartlarda bildirim görevi, "*Bilirkişi, dosyanın tarafı, vekili veya üçüncü bir kişinin kendisiyle iletişime geçmesi halinde görevlendirildiği dosya ile ilgili bilgi vermekten kaçınır ve durumu görevlendirmeyi yapan mercie derhal bildirir.*" şeklinde ifade edilmiştir (Rehber İlkeler m.12).

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleriyle Başvuru Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 12. maddesinde, bu görev "*yetkili makamlara bildirim*" başlığı altında aynen düzenlenmiş, ilave olarak bildirimde bulunan kişinin korunması için kimliğinin gizli tutulacağı da belirtilmiştir.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 13. maddesiyle bilirkişinin görevini, etik ilkelere bağlı olarak yerine getirmesini sağlamak istenmiştir. Bilirkişi kendisine yüklenen görevlere aykırı hareket etmesinin istenmesi halinde veya başkalarının bu şekilde hareket ettiğini öğrenmesi durumunda bu hususu kendisini görevlendiren mercie bildirmekle görevlidir. Bundan sonra gerekli tedbirleri alma görevlendirmeyi yapan mercie aittir³⁴¹.

Yine bilirkişi, görevinin icrası sırasında, herhangi bir şekilde suç teşkil eden tutum ve davranışların varlığını öğrenmişse, ilgililer hakkında, yasal işlem yapılmasını

---

ekranında aktif halde bulunan rolünün tedbiren pasif hale getirilmesine dair ara kararının, Kurulumuz kararı kesinleşinceye kadar devamına karar vermek gerekmiş,... Sicil ve ..... T.C. kimlik nolu bilirkişi .....'nun 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 13/1-c ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48/1-c maddeleri gereğince bilirkişilik sicilinden ve kurulumuz bilirkişilik listesinden ÇIKARILMASINA, ..." <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 2.5.2021.

³⁴¹Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, age. s. 70.

sağlamak amacıyla, durumu, vakit geçirmeksizin, ilgili makamlara bildirmek zorundadır. Bilirkişinin aksine hareketi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisi olması sebebiyle, sağlık meslek mensubu değilse, Türk Ceza Kanununun 279. maddesinde yer alan "*kamu görevlisinin suçu bildirmemesi*" suçunun, sağlık meslek mensubuysa Türk Ceza Kanununun 280. maddesinde öngörülen "*sağlık mesleği mensubunun suçu bildirmemesi*" suçunun oluşmasına neden olur³⁴². Bilirkişinin ilgili suçlardan cezalandırılabilmesi için işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte sonuçları sınırlanabilecek bir suçu görevi nedeniyle öğrenmesi gerekir. Görev başında olmayan bir kişinin şahit olduğu suçu bildirmemesi ise Türk Ceza Kanununun 278. maddesi kapsamındaki suçu oluşturur³⁴³.

Bilirkişinin bildirimde bulunma görevinin çalışma konumuzla bağlantılı olan kısmı yine etik değerlerin çatışması noktasında kendini göstermektedir. Etik kurallar, yaşam biçimlerini etkileyen kararlarda merkezi figür olarak bireye saygıyı esas alır. Bunu yapmanın bir yolu da tıbbi bilgi mahremiyetine saygı göstermektir³⁴⁴. Bilirkişilik görevini üstlenen bazı kişilerin kendi meslek etik ilkeleri arasında sır saklama ilkesi yer almaktadır. Sorun bilirkişinin kendi meslek etik ilkesi olan sır saklama görevi ile bilirkişilik etiği kapsamında bildirim görevinin çatışması durumunda ilgili kişinin nasıl davranması gerektiği noktasında karşımıza çıkmaktadır³⁴⁵. Böyle bir durumda ilgili kişi hangi etik ilkeye uygun hareket edecektir? Örneğin, bir psikiyatrist bilirkişi bir kişinin akıl sağlığı ile ilgili inceleme yaptığı sırada o kişinin madde bağımlısı olduğunu ve evinde uyuşturucu madde bulunduğunu öğreniyor. Bilirkişi bu durumda ne yapacaktır? Bu bilgiyi sır saklama ödevi kapsamına alıp kendi meslek etiği ilkesine uyarak gerekli yerlere bildirmeyecek midir yoksa bilirkişi etiği ilkelerinden olan bildirimde bulunma görevine uyarak durumu yetkili makamlara bildirecek midir? Bu hususu iki yönüyle de incelemekte fayda vardır. Öncelikle, hekimin hastayı bilirkişi sıfatı ile muayene ettiği durumlar hekimin sır saklama ödevinden kurtulduğu ve konu hakkında görüş bildirdiği durumlardır. Hekimin buradaki amacı hasta hakkında dava konusu olaya ilişkin olarak gereken bilgiyi toplayıp olayın çözümlenmesi hususunda

³⁴²Süha TANRIVER 2017, age. s. 87; Ersin ERDOĞAN, Barış TORAMAN, İzzet BAŞARA 2017, agm. s. 65.

³⁴³Baran DOĞAN, "*Suçtu Bildirmeme Suçu ve Cezası*", <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/sucu-bildirmeme-sucu-cezasi-nedir-tck.html>, ET. 18.5.2021.

³⁴⁴Mustafa SERCAN, Tülay EKİCİ, Ziyet ÖZÇELİK, *Mahkemenin Hasta Verilerini İstemesi Halinde Psikiyatri Hekiminin Tutumu*, Türkiye Psikiyatri Derneği, s. 1, <https://psikiyatri.org.tr/uploadFiles/2012201311038-MAHKEMELER-VE-HEKIM-TUTUMU-HAKKINDA-ACIKLAMA.pdf>, ET. 18.5.2021.

³⁴⁵Barış TORAMAN 2017, age. s. 530, 531.

mahkemeyi aydınlatmak ve yardımcı olmaktır. Öte yandan böyle bir durumda hekimin hastasının sırrını açıklaması ahlaka aykırı görülebilir. Hastalar, hastalıkları ve tedavileri hakkındaki bilginin yayılacağı noktada endişeye kapılırlarsa bilgilerini gizler ve bu durum hastaların tıbbi yardım sürecine gölge düşebilir. Hekimler mahremiyeti ihlal ederse, hastalar onlara güvenmez. Bu bedensel hastalıklara sahip kişilerin direncini düşürebilir ve özellikle psikiyatrik ilişkileri zedeler. Temel hasta haklarını sıralayan 1981 yılında Dünya Tabipler Birliği'nin 34. Genel Kurulu'nda kabul ettiği Lizbon Hasta Hakları Bildirgesinin başlangıç bölümünde "*Hekim, pratik, etik ve yasal tüm zorlukların bilincinde olarak her koşulda vicdanın sesini dinleyerek hasta için en iyi olanı yapmalıdır*" denilerek burada ne yapması gerektiğine doktorun kendisinin karar vermesini öngörmüştür³⁴⁶.

Bilirkişinin bildirimde bulunma görevi, ilgili makamla sürekli ilişki içinde olmasını sağlar ve ilgili makam bu sayede bilirkişiyi denetleme fırsatı bulur. Bilirkişi, görevini, kendisini atayan makamın sevk ve idaresi altında yürütür. Bu çerçevede, bilirkişi, görevinin icrasına yönelik olarak gerçekleştirmiş bulunduğu faaliyetler hakkında, kendisini atayan makamı bilgilendirir ve yararlı görülecek olan tedbirlerin alınmasını isteyebilir (CMK m. 66/3). Bu sayede, bilirkişinin, görevini, gereklerine uygun şekilde yerine getirip getirmediğinin, görevlendiren makamca denetlenmesi mümkün hale gelir³⁴⁷. Fakat bilirkişinin, incelemesini, kendisini görevlendiren makamın sevk ve idaresi altında yürütmekle görevli kılınmış olması, onun bilirkişilik görevini icrası bağlamında, bu makam karşısındaki bağımsızlığını sınırlayıcı herhangi bir etki doğurmaz. Bilirkişiyi görevlendiren makam, bilirkişinin faaliyetini yürütürken oy ve görüşünü etkileyecek biçimde müdahale niteliği taşıyacak herhangi bir tutum ve davranış sergileyemez. İlgili makamın böyle bir davranış sergilemesi durumunda, bilirkişinin çekinmesi ve reddi müesseseleri devreye girer³⁴⁸.

2.2.8. Görevin Bizzat Yerine Getirilmesi

2.2.8.1. Genel Olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 276. maddesi, Bilirkişilik Kanununun 3. maddesinin 4. fıkrası ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 5. maddesinin 4. fıkrası gereği;

---

³⁴⁶Mustafa KOLENOĞLU 2009, "*Sağlık Mesleği Mensuplarının Sır Saklama ve Suçu Bildirme (İhbar) Yükümlülüğü*", İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, s. 29, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/44528.pdf>, ET. 17.5.2021.

³⁴⁷Süha TANRIVER 2017, age. s. 102.

³⁴⁸Age. s. 103.

bilirkişi, yargı merci tarafından kendisine verilen görevi bizzat yerine getirmek zorunda olup; bu görevin yapılmasını kısmen ya da tamamen bir başka kimseye bırakamaz; yardımcı şahıslara müracaat edemez. Bilirkişilerin uyması gereken rehber ilke ve standartların 14. maddesinde ise görevi bizzat yerine getirme görevi, "*Bilirkişi, değerlendirmesinde kullanmak üzere ölçüm yapması gerektiğinde bu ölçümleri bizzat yapmalı, tarafların verdikleri ölçümleri esas alarak değerlendirme yapmamalıdır. Hesaplama yaparken esas aldığı birim fiyatlara ve dayandığı kriterlere raporunda açıklamalı olarak yer vermelidir.*" denilerek ölçü ve hesaplama bazında ele alınmıştır (Rehber İlkeler m. 14).

Bilirkişi, bir kamu görevi yapmaktadır ve bilirkişilik görevinin yerine getirilmesinde kamu hukuku ilke ve kuralları işlerlik kazanır. Kamu hukuku alanında geçerli olan temel ilke, bir kamu görevinin yerine getirilmesinde görevlendirilen kimsenin, bu görevi bizzat yerine getirmek zorunda olması, görevin ifasını kısmen ya da tamamen bir başka kimseye bırakmamasıdır. Bu ilke bir kamu görevi olan bilirkişilik görevinin yerine getirilmesinde de geçerlilik kazanacağından, bilirkişinin görevinin ifasını kısmen veya tamamen bir başkasına tevdi etmesi mümkün olamaz; yani bilirkişi görevi üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamaz³⁴⁹. Aksi halde, bu durum, adına "*imzacı bilirkişilik*" denilen usule aykırı bir uygulamaya neden olur. Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer alan bilirkişilik görevini kısmen veya tamamen başkasına yaptırılmasına dair bu yasak, Bilirkişilik Kanunu ile diğer tüm bilirkişiler için de geçerli hale gelmektedir³⁵⁰. Bilirkişilik görevi kapsamında yer alan, incelemesini belli bir yerde gerçekleştirme veya taraflarla bir araya gelmeyi de bizzat kendisi yapmalıdır. Bilirkişi, üçüncü kişi tarafından yapılan bir değerlendirmeyi mahkemeye sunmamalıdır³⁵¹. Uygulamada sıkça karşılaşılan durumlardan biri de bu hükmün ihlali niteliğinde olan bilirkişilerin raporlarını, asistanlarına, stajyerlerine, çalışanlarına yazdırmasıdır. Bilirkişi sıfatıyla görevlendirilen kişinin, bu görevi her ne sebeple olursa olsun yanında çalışanlara yaptırması görevin bizzat yerine getirme ödevinin ihlali niteliği taşır. Raporunu bir başkasına yazdırıp altına kendi imzasını atan

³⁴⁹Age. s. 95; R. Yüce UYANIK 2015, 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, s. 158; Aziz Serkan ARSLAN 2011, agm. s. 40; Hüseyin MECEK 2011, agt. s. 96; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK, Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 534; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi 26, Yasama Yılı 1, Sıra Sayı 38, s. 12; <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss388.pdf>, ET. 15.5.2021.

³⁵⁰Süha TANRIVER 2018, age. s. 952; İnyet AYDIN 2019, agm. s. 165; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 12.

³⁵¹Barış TORAMAN 2017, age. s. 514.

bilirkişinin ilgili rapordan dolayı sorumluluğu devam etmektedir. Raporu başkasının yazdığı gerekçesine dayanarak bu sorumluluktan kurtulamaz³⁵².

Sıkça karşılaşılan durumlardan bir diğeri de, raporu heyetteki bir bilirkişi tarafından hazırlanıp diğeri bilirkişilerin sadece rapora imza etmekle yetinmesidir. Oysa bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme ödevi, heyet halinde çalışılması durumunda da heyette yer alan bilirkişilerin üstlendikleri görevi bizzat yerine getirme zorunluluğunu da kapsar³⁵³.

Bilirkişilik görevi resmî görevlerdendir. Resmî görevler, bu görevi yerine getirmekle yükümlü kimseler tarafından başkalarına gördürülemezler. Böyle bir vekâlet verilmiş olsa bile, resmî görevli sıfatı, hukuken devredilmiş sayılamaz. Tüm yetki ve sorumluluk bilirkişide olduğundan görevin yerine getirilmesinden doğacak herhangi bir zarardan bilirkişi bizzat sorumlu olur³⁵⁴.

Yine, bilirkişinin seçiminde ve görevlendirilmesinde, münhasıran yetkili konumunda bulunan mahkemenin yahut adli organın bu konudaki takdirine müdahale edilemez. Bilirkişilik görevinin kısmen veya tamamen bir başka kimseye devrine imkân verilmesi mahkemenin veya adli organın bilirkişinin seçiminde ve görevlendirilmesindeki münhasır yetkisine müdahale edilmesi anlamına gelir ve böyle bir durum kabul edilemez. Ayrıca, bilirkişilik görevi, mesleki ve bireysel niteliklerin de ön plana çıktığı bir görev olduğu için, doğası gereği, icrası kısmen ya da tamamen başka kimselere bırakılabilecek görevler arasında yer almaz³⁵⁵.

Bilirkişinin görevini bizzat yerine getirmemesinin yaptırımlarının başında ilgili bilirkişi raporunun hükme esas alınmaması yer alır. Bunun yanında bilirkişinin, görevini bizzat yerine getirme ödevine aykırı hareket etmiş olması, Bilirkişilik Kanununun 13. maddesinin 1. fıkrasının ç bendinde ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48. maddesinin 1. fıkrasının ç bendinde de belirtilen bilirkişilik sicilinden ve bilirkişi listesinden çıkarılmayı gerektiren sebepler arasında sayılmıştır. Bu durumun tespit halinde bilirkişi hakkında uyarı, bir yıl süreyle listeden çıkarılma veya bilirkişilik yapmaktan tamamen yasaklanma yaptırımlarının uygulanması mümkündür³⁵⁶. Bilirkişinin tek başına yapması gereken görevi başkasına yaptırması veya heyet

---

³⁵²Age. s. 514.

³⁵³Age. s. 514; Mustafa Reşit BELGESAY 1956, age. s. 138.

³⁵⁴Süha TANRIVER 2017, age. s. 95; R. Yüce UYANIK 2015, agm. s. 158; Süha TANRIVER 2018, age. s. 953.

³⁵⁵Süha TANRIVER 2017, age. s. 96; Hüseyin MECEK 2001, agm. s. 96.

³⁵⁶Süha TANRIVER 2017, age. s. 96; Barış TORAMAN 2017, age. s. 514, 515; Süha TANRIVER 2018, age. s. 953, 954; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 12.

halinde görevlendirildiğinde raporun heyetteki tek bir bilirkişi tarafından hazırlanması halleri bilirkişilik görevinin kötüye kullanılması niteliği taşır ve ilgili bilirkişiler bu nedenle yaptırma tabi tutulurlar³⁵⁷. Ancak bazı zorunlu durumlar nedeniyle bilirkişi görevini bizzat yerine getiremeyebilir. Sorun bu hallerde bilirkişiye yaptırım uygulanıp uygulanmayacağı noktasında çıkar. Bilirkişinin elinde olmayan sebeplerle inceleme konusunu oluşturan eşyayı veya yeri inceleyememesi durumunda, örneğin, inceleme konusu eşyanın bilirkişi tarafından incelenmeden başkasının eline geçmesi halinde, bilirkişinin incelemeyi bizzat yerine getirmesi mümkün olamayacağından bu durumda bilirkişinin bu görevi ihlal ettiği söylenemeyecektir³⁵⁸.

2.2.8.2. Bilirkişinin Üçüncü Kişiden Yardım Alabileceği Haller

Bilirkişi görevini bizzat yerine getirmekle görevli olup bazı hallerde üçüncü kişiden yardım alabilmesi mümkün kılınmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 275. maddesinin 1. fıkrası gereğince, *"Bilgisine başvurulmuş bilirkişi, ...inceleme konusu maddi vakıaların açıklığa kavuşturulması ve tespiti için, uzman kimliği bulunan başka bir bilirkişi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu... bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mahkemeye bildirir."*

Burada sorun bilirkişinin *"işbirliği"* yapacağı diğer bilirkişinin uzmanlık alanı ile ilgili karşımıza çıkmaktadır. Bilirkişi sadece farklı uzmanlık alanına sahip başka bilirkişiden mi yardım alabilir? Yoksa aynı uzmanlık dalından bir bilirkişiyle de danışması mümkün müdür? Burada tercih edilen, kendisinden işbirliği istenilen bilirkişiye talepte bulunan bilirkişinin aynı uzmanlık dalına ilişkin olarak danışmamasıdır. Çünkü öbür türlü ilk görevlendirilen bilirkişiye başvurma anlamsız olacak, görevlendirilen bilirkişi bir nevi görev devri yapmış olacaktır. Öte yandan bilirkişiye başvurulmuş husus teknik bakımdan karmaşık ve zorsa bu durumda mahkeme, bilirkişiye yeni bilirkişi yardımını sağlamak yerine bilirkişi heyeti oluşturma yoluna gitmelidir³⁵⁹.

Bilirkişinin üçüncü kişiden yardım alması noktasında akıllara gelen bir soru da bu işbirliği içinde olduğu diğer bilirkişiyi yardımcı kişi olarak kullanıp kullanamayacağıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 275. maddesinde *"yardımdan"* değil *"işbirliğinden"* söz edilmektedir. Bilirkişinin kamusal bir faaliyet yürütüyor

³⁵⁷Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 514.

³⁵⁸Age. s. 514.

³⁵⁹Age. s. 516, 517.

olması, kendisine hiçbir şekilde yardım edilemeyeceği anlamına gelmemelidir. Buradaki ayırım şudur: "İşbirliğinden" ziyade "yardım" söz konusu olduğunda yardımcı kişi yaptığı işlemleri, ilgili bilirkişinin gözetimi ve denetimi altında yapmaktadır. Ancak buradaki yardım herhangi bir şekilde bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme ilkesini zedelemeyen şekilde gerçekleştirilmelidir. Kanun koyucu Hukuk Muhakemeleri Kanununun 276. maddesinin gerekçesinde de bu hususa değinmiş, bilirkişinin görevinin icrası bağlamında, inceleme konusu objenin gerekli kıldığı ölçüde, maddî yardımla sınırlı olmak kaydıyla, yardımcı şahıslara müracaat edebileceğini belirtmiştir³⁶⁰. Burada sözü edilen yardımın, bilirkişinin görevini şahsen yerine getirme ilkesini zedelemeyecek şekilde yapılması gerektiğini belirtmiştir³⁶¹.

Buradan çıkan sonuç şudur: Bilirkişi, kendisine tevdi edilen objeyi incelerken, ayrıca görevlendirilmemişse, bu incelemeye başkalarını iştirak ettirmesi, sadece maddi yardım sağlamak amacıyla olabilir. Örneğin; bilirkişi, inceleme sırasında şerit metre kullanılabilmesi için gerekirse asistanlarının yardımını alabilir. Bu durum hiçbir zaman asistanların incelemeye katıldıkları anlamına gelmez. İncelemeyi yapan, yine tek başına bilirkişidir³⁶².

Bilirkişinin, bir başka kişinin işbirliğine veya yardımına ihtiyaç duyması durumunda bu durumu kendisini görevlendiren mahkemeye bildirmesi gerekmektedir. Bir başka kişinin yardımını alma kararını bilirkişi kendisi veremez. Bu hüküm bilirkişinin bu yetkiyi süistimal etmesini önlemek, bilirkişinin keyfi olarak kendi yükünü hafifletmek amaçlı bu yola başvurusunun önüne geçmek amacıyla getirilmiştir³⁶³.

Bilirkişinin incelemekle görevli olduğu bir sorunu açıklığa kavuşturması ya da saptaması için başka bir uzmanın bilgisine ve yardımına ihtiyaç duyması halinde kendisini görevlendiren mercie başvurarak ihtiyaç duyduğu uzmanlık alanında bilirkişinin atanmasını talep etmeli, bu şekilde o uzmanın bilgisinden yararlanmalıdır. Bilirkişilerin uyması gereken ilke ve standartların³⁶⁴ 8. maddesinde bu ödev,

³⁶⁰Baran DOĞAN, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 276. maddesinin gerekçesi, <https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/hmk-madde-276-bilirkisinin-gorevini-bizzat-verine-getirme-yukumlulugu.html>, ET. 15.5.2021.

³⁶¹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 520.

³⁶²Süha TANRIVER 2017, age. s. 96; Fatma ABA HARMANCI 2020, age. s. 42; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 327; İnyet AYDIN 2019, agm. s. 166; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 12.

³⁶³Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 520.

³⁶⁴Bilirkişilerin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, ET. 15.5.2021.

"Bilirkişi, incelemekle görevli olduğu bir sorunun açıklığa kavuşturulması ya da saptanması için başka bir uzamanın bilgisine ve yardımına ihtiyaç duyabilir. Bu durumda, kendisini görevlendiren mercie başvurarak ihtiyaç duyduğu uzmanlık alanından da bilirkişi atamasını talep etmeli ve bu şekilde o uzamanın bilgisinden yararlanmalıdır." şeklinde ifade edilmiştir. Burada işbirliği veya yardımın sağlanması noktasındaki inisiyatif bilirkişiye değil onu görevlendiren mercie aittir³⁶⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 275. maddesinde bilirkişinin bir başka uzamanın bilgisine ve yardımına ihtiyaç duyması halinde bu hususu bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mahkemeye bildirmesi gerektiği ifade edilmiştir. İlgili maddenin gerekçesinde ise bu düzenlemenin amacının yargılamanın sürüncemede kalmasını önlemek olduğu ifade edilmiştir. Fakat Kanun metninde ilgili sürenin ne zaman başlayacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sürenin başlangıcını somut olaya göre bilirkişinin yardımcı şahsa ihtiyaç duymasından itibaren başlatmak daha doğru olacaktır³⁶⁶.

2.2.9. Görevin Verilen Süre İçinde Yerine Getirilmesi

2.2.9.1. Genel Olarak

Bilirkişinin en temel görevi, süresinde, bilgisine başvuru konunda oy ve görüşünü yargılama makamına iletmesidir. Bu ödev, bilirkişilik görevini kabul ve davete icabet ödevinin bir uzantısını oluşturur³⁶⁷. Hâkim, bilirkişiyi seçip kendisinin cevaplamasını istediği soruları belirledikten sonra, bilirkişinin ilgili hususlarda raporunu hazırlaması için ona uygun bir süre tanımalıdır³⁶⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 274. maddesinin 1. fıkrası gereğince "*Bilirkişi raporunun hazırlanması için verilecek süre üç ayı geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, kendisini görevlendiren mahkeme gerekçesini göstererek, süreyi üç ayı geçmemek üzere uzatabilir. Ancak basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde bu süreler iki ay olarak uygulanır.*"

³⁶⁵Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 520.

³⁶⁶Age. s. 521.

³⁶⁷Süha TANRIVER 2009, "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Özel Sayı, s. 588.

³⁶⁸Süha TANRIVER 2017, age. s. 115; Yahya DERYAL 2017, age. s. 370.

Burada bahsedilen süreler bilirkişi raporunun teslimi süresi olarak yer alsada bilirkişinin görüşünü sözlü olarak ifade etmesi halinde de bu sürelere uyması gerekmektedir³⁶⁹.

Öte yandan bilirkişi incelemesi sadece bilirkişi raporunun hazırlanmasından ibaret değildir. Bilirkişi ücretinin yatırılması ve bilirkişinin göreve başlamasıyla başlayan ve içinde yeni bilirkişi incelemesi, ek rapora başvurulması aşamalarını da barındıran daha geniş bir süreçtir. Bu ve bunun gibi hususlar da bilirkişilerin rapor hazırlama sürelerinin uzunluğunu etkilemektedir³⁷⁰.

Bilirkişi raporunun hazırlanması noktasında uygulamada yaşadığımız asıl sorun bu raporun hazırlanma süresi bakımından karşımıza çıkmaktadır. Bilirkişiler, raporlarını ve eklerini süresi içinde mahkemeye verme konusunda gereken özeni göstermemektedir³⁷¹. Hâkim, kendisinin bilmediği özel ve teknik bilgi gerektiren durumlarda bilirkişiye başvurduğundan, bilirkişinin hazırlayacağı raporun ne kadar emek ve mesai gerektireceğini de en başında tam olarak kestirememesi gayet doğaldır. Bunu önlemek adına ya bilirkişilere en başında mümkün olan en fazla süre verilmeli ya da hâkim bilirkişiye de danışarak ilgili süreyi belirlemelidir³⁷². Bilirkişilere en başta belli bir süre verilmemesi veya süre verildiği hallerde de bu süreye uyulup uyulmadığının kontrol edilmemesi bilirkişilerin rapor hazırlama sürelerinin uzamasına ve geç rapor teslim etmelerine neden olmaktadır³⁷³.

Uygulamadaki bu sorunu önlemek adına kanun koyucu bilirkişi raporlarının geç hazırlanmasına belli yaptırımlar getirmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 274. ve devamı maddelerinde bu hususun ayrı bir başlık altında düzenlenmesi taşıdığı önemi vurgular niteliktedir³⁷⁴.

2.2.9.2. Görevin Verilen Süre İçinde Yerine Getirilmemesinin Yaptırımı

Bilirkişinin görevini verilen süre içinde yerine getirmemesinin yaptırımları Hukuk Muhakemeleri Kanununun 274. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu yaptırımların uygulanması noktasında hâkimin takdir yetkisi mevcuttur.

---

³⁶⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 521.

³⁷⁰Age. s. 522.

³⁷¹Süha TANRIVER 2017, age. s. 117; Süha TANRIVER 2001, age. s. 588.

³⁷²Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 43; Yahya DERYAL 2017, age. s. 371.

³⁷³Süha TANRIVER 2017, age. s. 117; Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 522.

³⁷⁴Age. s. 523.

Anılan fıkra uyarınca "Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi görevden alınıp, yerine bir başka kimse, bilirkişi olarak görevlendirilebilir. Bu durumda mahkeme, görevden alınmış olan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapmış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını talep eder ve ayrıca bilirkişinin dizi pusulasına bağlı bir biçimde görevi sebebiyle incelenmek üzere kendisine teslim edilmiş bulunan dosya ve eklerini mahkemeye hemen tevdi etmesini ister. Ayrıca hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilir."

Bilirkişinin bu yaptırımlara maruz kalmaması için kendisine tanınan üç aylık (basit yargılamada iki ay) süre dolmadan, kendisine yeni süre verilmesini mahkemeden talep etmesi gerekir³⁷⁵.

Bilirkişinin verilen süre içinde raporunu teslim etmemesi bilirkişinin hukuki veya cezai sorumluluklarını gündeme getirir³⁷⁶. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 284. maddesi uyarınca bilirkişi Türk Ceza Kanunu bağlamında bir kamu görevlisidir. Bu nedenle bilirkişilerin raporunu hiç teslim etmemesi veya zamanında teslim etmemesi, görevi ihmal suçunun oluşmasına neden olur³⁷⁷.

Buna alternatif olarak hâkim, bilirkişinin görevden alınmasına ve yerine yeni bilirkişi atanmasına karar verebilir. Bu durumda mahkeme görevden alınan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını isteyebileceği gibi yine incelemesi için kendisine teslim edilen evrakı da iade etmesini isteyebilir³⁷⁸. Ayrıca bu durumda görevini süresinde yerine getirmeyen bilirkişiye, ücret ve masraf adı altında hiçbir ödemede bulunulmamasına da karar verebilir. Bu durum uygulamada para cezası olarak karşımıza çıkabilir³⁷⁹.

Bu yaptırımların yanında hâkim gerekçesini göstererek bölge adliye mahkemesi adalet komisyonundan ilgili kişinin bilirkişilik görevi yapmaktan belli süre yasaklanmasını veya listeden çıkarılmasını da isteyebilir (HMK m. 274/ 2)³⁸⁰.

³⁷⁵Age. s. 523; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 566.

³⁷⁶Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 524; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 565.

³⁷⁷Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 524; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 314.

³⁷⁸Baki KURU 2001, age. s. 310, 317; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 566.

³⁷⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 525; Baki KURU 2019, age. s. 310, 311; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 566; İsmail ERCAN 2018, age. s. 333; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 410; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age. s. 744.

³⁸⁰İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY 2015, age. s. 744; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 410; İsmail ERCAN 2018, age. s. 333.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 274. maddesinin 2. fıkrası gereğince görevini süresinde yerine getirmeyen bilirkişiler hakkında gerekli yaptırımın uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilir. Bilirkişinin kendisine tanınan süreyi kusurlu biçimde geçirip geçirmediğinin tespitini ise hâkim yapmaktadır³⁸¹.

2.2.10. Sır Saklama Ödevi

Bilirkişilik Kanununun 3. maddesinin 5. fıkrası ile Bilirkişilik Yönetmeliğinin 5. maddesinin 5. fıkrası ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 277. maddesinde bilirkişinin, görevi sebebiyle öğrendiği sırların gizliliğini sağlamakla görevli olduğu ve bu ödevinin bilirkişilik görevinin bitiminden sonra da devam edeceği açıkça hüküm altına alınmıştır³⁸². Yani ilgili maddede bilirkişinin sır saklama görevi, herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın ileriye dönük olarak düzenlenmiştir. Bilirkişilik görevi sona erse de bilirkişi bu sırların gizliliğini korumakla görevlidir³⁸³.

Bilirkişi, kural olarak incelemesi sırasında tespit ettiği hususları mahkemeye bildirmekten kaçınmaz. Fakat yaptığı inceleme sırasında sır olarak kabul edilebilecek bir hususu tespit edebilir. Zira bilirkişi, yerine getirdiği görevin niteliği ile görevin icrası sırasında taşıdığı resmî sıfat ve kullandığı kamusal yetki sonucu tarafların sırlarına vakıf olabilmektedir³⁸⁴. Kanun koyucu bu sırların korunması ve karşı tarafın bu durumdan mağdur olmaması adına bilirkişiye görev yüklemiştir³⁸⁵.

İlgili maddede yer alan sır ifadesinden, sahibinin açıklanmamasında yarar gördüğü ve başkaları tarafından daha önce bilinmeyen husus anlaşılmaktadır³⁸⁶. Bir başka ifadeyle sır, varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şeydir³⁸⁷. Gizli tutulan şey belli bir önem arz etmelidir. Başkasının bilmesi

³⁸¹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 526.

³⁸²Rüknettin KUMKALE 2018, age. s. 157, 196; Fatma ABA HARMANCI 2020, agm. s. 42; Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR 2016, agm. s. 22; İsmail ERCAN 2018, age. s. 334; Gökhan KARABURUN 2018, "Karar Örnekleriyle Yargıtay'ın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Hukukî Konumu", *Yargıtay Dergisi*, Cilt 44, Yıl 44, Sayı 1, Sıra Sayı 155, s. 134; Baki KURU 2019, age. s. 320; Süha TANRIVER 2018, age. s. 954; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 12.

³⁸³Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, age. s. 95; Pınar ÇİFTÇİ 2018, age. s. 758; Baki KURU 2019, age. s. 314.

³⁸⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 529; Rüknettin KUMKALE 2018, age. s. 157; İnalet AYDIN 2019, agm. s. 164; TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, age. s. 12.

³⁸⁵Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 529.

³⁸⁶Murat Serhat SARISÖZEN 2014, "Özel Bilirkişi (Uzman Görüşü)", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, Cilt 2, s. 1714.

³⁸⁷Agm. s. 1714; Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.5.2021.

kişinin itibarını, şerefini veya aile ilişkilerini etkileyecek şeyler önemli sayılmalı ve bu nedenle korunmalıdır³⁸⁸.

Bilirkişinin sır saklama görevi sadece meslekî ve kişisel sırlarla sınırlı değildir. Bilirkişi, doğrudan meslekî veya kişisel sır oluşturmaya da inceleme sırasında edindiği ve fakat uyumsuzluk konusuyla bağlantısı olmayan hususları da saklamalı, ifşa etmemelidir³⁸⁹.

Bilirkişinin bu görevi, sadece edindiği sırları saklama görevini ifade etmemekte, aynı zamanda bu sırları kendisi ve başkası yararına kullanmaktan kaçınmayı da kapsamaktadır³⁹⁰. Bu görevin kapsamına bu sırları kaydetme, depolama, elde edilebilir hale getirmekten kaçınma gibi yükümlülükler de dâhildir³⁹¹.

Bu görev kapsamında akıllara, sır teşkil eden hususun belli koşullar altında açıklanmasının mümkün olup olamayacağı sorusu gelmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 277. maddesinde bilirkişiye sır saklama görevi getirilmekte fakat bu yükümlülüğün hiçbir istisnasına yer verilmemektedir. Anılan maddenin gerekçesinde de "*Bilirkişinin sır saklama görevi sadakatle bilirkişilik görevini icra etme ödevinin bir uzantısını oluştur ve onu tamamlayıcı bir işlevi yerine getirir. Bilirkişi, yerine getirdiği görevin niteliği ile bu görevin icrası sırasında taşıdığı resmî sıfat ve kullandığı kamusal yetkilerin gereği olarak edinmiş bulunduğu tarafların sır alanına girecek nitelikteki bilgileri haklı bir neden ortaya çıkmadığı sürece mutlak surette açıklamaktan kaçınmak ve saklamak zorundadır*³⁹²." denilmektedir. Bilirkişilik Kanununun sır saklamaya ilişkin maddesinin gerekçesinde ise Hukuk Muhakemeleri Kanununun gerekçesine paralellik gösteren ifadeler kullanılmış ancak "*haklı bir neden çıkmadığı sürece*" sözlerine yer verilmemiştir³⁹³.

Bilirkişinin sır saklama görevi kapsamında kendi mesleğinin etik ilkeleri ile sır saklama görevinin çatışması halinde nasıl davranması gerektiği üzerinde de durulmalıdır. Örneğin, Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının 9. maddesinin 2. fıkrasında, hekimin sır saklama görevinin bir kişinin hayatını tehlikeye düşürmesi

³⁸⁸Murat Serhat SARISÖZEN 2014, agm. s. 1714.

³⁸⁹Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 529; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 95.

³⁹⁰Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 567; Ali Cem BUDAK 2015, age. s. 356; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 95; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES 2017, age. s. 403.

³⁹¹Ali Cem BUDAK 2015, age. s. 356; Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, agm. s. 95; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 315; Abdurrahim KARSLI 2014, age. s. 567; Timuçin MUŞUL 2012, age. s. 412; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2019, agm. s. 534.

³⁹²TBMM Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 393, <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf>, ET. 15.5.2021.

³⁹³Age. s. 5.

halinde sır saklama görevinin ortadan kalkacağı düzenlenmiştir. Tıbbi bilirkişilik yaptığı sırada görevlendirildiği konudan başka bir hastalığa rastlayan hekimin bu durumu ilgili kişiye bildirmesi halinde sır saklama görevinin ihlalinden söz edilemez. Mahkemelerin hekimlerden hasta bilgilerini istemesi halinin kendi içinde değerlendirilmesi, sınırlarının ve veri paylaşma koşullarının belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca hukuki gerekçeler oluştuğunda istisnaların uygulanması gereken durumlarda bilirkişilik yapan hekimin etik tutumu sırrın açıklanma düzeyini en düşük düzeyde tutmaya çalışmak olmalıdır³⁹⁴.

Bilirkişinin sır saklama görevinin Türk Ceza Kanununun 267. ve devamı maddelerinde "*Adliyeye Karşı Suçlar*" başlığı altında düzenlenen "*Suçü Bildirmeme*" (m. 278) ve "*Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi*" (m. 279) suçları karşısında kapsamının belirlenmesi gerekir. Türk Ceza Kanununun 278. maddesi, işlenmekte olan, işlenmiş olmasına rağmen sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçü yetkili makamlara bildirmemenin suç olduğunu düzenlemiş, 279. maddesinde ise kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisinin cezalandırılacağı düzenlemiştir. Buna göre kamu görevlisinin suçü bildirmemesi, suçun nitelikli yani ağırlaştırılmış halidir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 284. maddesi bilirkişinin Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisi olduğunu açıkça belirlemiştir. Bu nedenle bilirkişi, göreviyle bağlantılı olarak, kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suç işlendiğini öğrendiğinde derhal yetkili makamlara ihbarda bulunmak zorundadır. İhmal ya da gecikmesi bile cezayı gerektirmektedir.

Kamu görevlilerine getirilen bu görevin yalnızca kamu adına soruşturmayı gerektiren suçlar yönünden düzenlenmiş olması, takibi şikâyete bağlı suçlar için bu görevin bulunmaması kanun koyucunun kamu yararı ilkesini öncelik tanıdığını göstermektedir. Çünkü suç ve suçlunun öğrenilip, soruşturma, kovuşturma yapılmasında, suçun ortaya çıkarılması ve suçlunun cezalandırılmasında kamu yararı vardır. Sonuç olarak bilirkişinin sır saklama görevi, görevi gereğince öğrendiği kamu adına soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçları ihbar görevini kaldırmaz.

---

³⁹⁴Barış TORAMAN 2017 a, age. s. 530, 531; Mustafa SERCAN, Tülay EKİCİ ve Ziyet ÖZÇELİK, "*Mahkemenin Hasta Verilerini İstemesi Halinde Psikiyatri Hekiminin Tutumu*", Türkiye Psikiyatri Derneği, s. 3, <https://psikiyatri.org.tr/uploadFiles/2012201311038-MAHKEMELER-VE-HEKIM-TUTUMU-HAKKINDA-ACIKLAMA.pdf>, ET. 20.4.2021.

Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi Türk Ceza Kanununun 280. maddesinde ayrıca nitelikli suç olarak düzenlenmiş olup sağlık mensubu bilirkişiler de görevleri sırasında öğrendikleri kamu adına soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçları ihbar görevini yerine getirmede ihmal ve gecikmeleri halinde Türk Ceza Kanununun 279. maddesinde düzenlenen suçun faili olacaklardır.

Bilirkişinin sır saklama görevine uymaması, görevi sırasında elde ettiği sırrı kendisi, yakınları ya da üçüncü kişi yararına doğrudan veya dolaylı olarak kullanması halinde, kamu görevlisi sıfatına sahip olması nedeniyle Türk Ceza Kanununun 258. maddesi uyarınca cezalandırılır. Ayrıca yaptığı inceleme sonucunda tespit ettiği kişisel veri oluşturan bilgileri kaydetmesi halinde aynı Kanun'un 135., bu verileri hukuka aykırı şekilde başkalarına tevdi halinde ise 136. maddesindeki suçları işlemiş olur³⁹⁵. İlgili cezanın kesinleşmesi halinde bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilmeksizin hakkında doğrudan sicilden çıkarma yaptırımı uygulanır.

2.2.11. Reklam Yasağı

Reklam, gazete, dergi, radyo, televizyon, afiş; tabela gibi medyalar aracılığıyla çeşitli mal ve hizmetlerin geniş kitlelere tanıtımıdır. Aynı zamanda üreticinin, iş adamının iyi bir pazar bulmasına, sermaye ve çabasını değerlendirmesine, yeni üretim ve yatırımlara yönelmesine büyük bir destek unsurudur³⁹⁶.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 14. maddesi gereğince "*Bilirkişinin, bilirkişilik görevi almak için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunması, internet sitesinde, tabelalarında ve basılı kâğıtlarında sicil ve listeye kayıtlı bilirkişi olduğuna dair ibareler kullanması yasaktır. Bilirkişi; bilirkişilik görevi almak amacıyla özel amaçlı arama motorlarına, rehberlerine, listelerine, veri tabanlarına ve benzerlerine kayıt olamaz, kayıt edilmesine rıza gösteremez... Bilirkişi, internet kullanıcılarını kendi sitesine yönlendirecek şekilde internet kısa yolları kullanılmasına izin veremez ve reklam yapamaz.*"

Ancak Bilirkişilik Yönetmeliği aynı maddesinde, bilirkişinin "*bilirkişilik görevi alma amacına yönelik olmamak kaydıyla, internet sayfasını özel amaçlı arama motorlarına kayıt edebilmesine, anahtar kelime olarak da; sadece adı soyadı ve mesleki unvanı ile bulunduğu şehrin adını kullanabilmesine*" izin vermiştir.

³⁹⁵Süha TANRIVER 2017, age. s. 97; Çetin AŞÇIOĞLU 2010, age. s. 315.

³⁹⁶Hasip PEKTAŞ 1987, "Reklam Nedir? İşlevi ve Etkileri Nelerdir?", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, s. 221.

Uygulamada, bilirkişilerin kart bastırmaları, internet sitesi veya tabelalarında bilirkişi sıfatını kullanmaları sıkça rastlanılan bir durumdur. Bilirkişiler, bilirkişilik görevi almak için reklam yapmanın yanında mesleki reklam için bilirkişiliği araç olarak da kullandıkları görülmektedir. Bilirkişilerin kart bastırmaları, internet sitesi ve tabelalarında bilirkişi sıfatını kullanmaları durumunda bu fiiller disiplin suçunu oluşturur. Fakat burada şuna da dikkat etmek gerekir: İlgili maddenin 2. fıkrası gereği söz konusu eylemlerin disiplin suçuna vücut vermesi için bu davranışların "*bilirkişilik görevi almak amacıyla*" gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılmayan, arama motorlarına, listelere, veri tabanlarına kayıt olma, etik ihlali olarak nitelendirilemez ve disiplin suçunu oluşturmaz³⁹⁷.

Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 17.7.2019 tarih 2019/750 E. sayılı kararında eşinin internet sitesi üzerinden kendi reklamını yapan ve böylece reklam yasağını ihlal eden bilirkişi hakkında bir yıl süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılması yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir³⁹⁸.

Yine, Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun 5.4.2019 tarih 2019/73 E. sayılı kararında bilirkişinin "*bankanın sorumsuzluğu % 1 dahi olsa müşteri kullanıcı her zaman haklıdır*" şeklinde dürüstlük ve tarafsızlık etik ilkesine aykırı yorumlarda bulunduğu, yine "*bir yerden bilgi talep edilmesi gerektiğini bizlerden öğrenen avukatların, müvekkillerini oyaladığını düşünmeye başladığı, avukatların da bilirkişiye ihtiyacı vardır. Dava öncesi bunu fark ederseniz dosyanız daha çabuk sonuçlanır*" vb. şeklinde paylaşımlarda bulunarak saygınlık ve güven etik ilkesi ile reklam yasağı etik ilkesine aykırı davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle ilgili bilirkişi

³⁹⁷Hüseyin Melih ÇAKIR 2010, age. s. 70, 71.

³⁹⁸Bkz. Ankara Bilirkişilik Bölge Kurulu 17.7.2019 tar. 2019/750 E. say. K. "*Bilirkişi .....'ın yukarıda izah edildiği üzere eşinin ortak olduğu firmaya ait internet sitesinde "linkedin" adlı programdan "bilirkişiniz.com" linki üzerinden ismine yer verilmesi karşısında söz konusu tanıtımın bilirkişiliğine de vurgu yaptığı, bu internet sitesindeki isminin uzmanlığa değil, bilirkişiliğe yönelik anlam ihtiva ettiği ve bu haliyle internet üzerinden yapılan bu yayın dolayısıyla Bilirkişilik Yönetmeliğinin "temel ve etik ilkeler" bölümünde bulunan "Reklam yasağı" başlıklı 14. Maddesinde yazılı "Bilirkişinin, bilirkişilik görevi almak için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunması, internet sitesinde, tabelalarında ve basılı kâğıtlarında sicil ve listeye kayıtlı bilirkişi olduğuna dair ibareler kullanması yasaktır." kuralını ve bu kapsamda 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu 13/1-c maddesinde yazılı "Bilirkişilik görevi ve bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunulması" kuralını ihlal ettiği, bilirkişinin ihlal ettiği kuralın niteliği ve sonucu, bilirkişinin Kurulumuzda bulunan dosyası ile evrak kapsamı dikkate alındığında "bilirkişilikten çıkarma" yaptırımının bu aşamada ağır bir yaptırım olacağı, 6754 sayılı Kanunun 13/2 maddesi uyarınca bu yaptırım yerine aynı gerekçelerle 1 (bir) yıl süre ile geçici olarak bilirkişilik listesinden çıkarılması yaptırımının yeterli olacağı kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde karar verilmiştir.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.*

hakkında üç ay süreyle geçici olarak Gaziantep Bilirkişilik listesinden çıkarılma yaptırımını uygulanmasına karar verilmiştir³⁹⁹.

---

³⁹⁹Gaziantep Bilirkişilik Bölge Kurulu 5.4.2019 tarih 2019/73 E. say. K. "... Yapılan soruşturma ve toplanan delillerin bir arada değerlendirilmesi sonunda; Kurulumuzun bilirkişi listesinde ..... sicil kayıtlı bilirkişi ..... 'nin Instragram hesabında sicil ve listeye kayıtlı bilirkişi olduğunu belirterek, Instragram hesabında bilirkişi olarak atandığı bazı dava dosyalarının, üzerinde mahkeme ve taraf ismi (banka) olacak şekilde dosya görüntülerini paylaşarak, bankanın sorumsuzluğu % 1 dahi olsa müşteri kullanıcı her zaman haklıdır şeklinde dürüstlük ve tarafsızlık etik ilkesine aykırı yorumlarda bulunduğu, yine bir yerden bilgi talep edilmesi gerektiğini bizlerden öğrenen avukatların, müvekkillerini oyaladığını düşünmeye başladığı, avukatların da bilirkişiye ihtiyacı vardır. Dava öncesi bunu fark ederseniz dosyanız daha çabuk sonuçlanır vb. şeklinde paylaşımlarda bulunarak saygınlık ve güven etik ilkesi ile reklam yasağı etik ilkesine aykırı davranışlarda bulunulduğu, bilirkişinin eylemlerinin 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c maddesi gereğince sicilden ve listeden çıkarılması yaptırımını gerektirdiği ancak, ihlalin niteliği ve bilirkişinin paylaşımlarının sayısı dikkate alınarak, sicilden ve listeden çıkarma yaptırımını yerine 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13/1-c, 2 maddeleri gereğince bilirkişinin, taktiren 3 ay süreyle geçici olarak Gaziantep Bölge bilirkişi listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir.", <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, ET. 29.4.2021.

SONUÇ

Hâkim önüne gelen hukukî uyuşmazlığı çözmekle görevlidir ve bundan kaçınmaz. Aksi halde hâkimin hukukî ve cezai sorumluluğu gündeme gelir. "Doğrudanlık ilkesi" gereği, yargılama faaliyetinin devamı sırasında maddi vakıaların ortaya çıkarılması, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için hâkimin tüm dava dosyasına egemen olması gerekir. Oysa hâkimin uzmanlığı, hukuk konusundadır. Hâkimin hukuk dışındaki diğer tüm konulara da hukuk alanında olduğu gibi egemen olması beklenemez. Ancak, hâkimin, vakıayı kafasında canlanması gerekir. Hâkim, söz konusu vakıanın yapılacak keşif yardımıyla yeniden canlandırılmasını isteyebilir. Ancak bunu yaparken, işin teknik boyutu bakımından, somut olayda taraflardan hangisinin özel ve teknik tecrübe kurallarına uygun hareket edip etmediğini kendisi takdir edemez. Bunu yapabilecek olan, o işin uzmanıdır. İşte bilirkişi bu noktada devreye girmektedir. Bilirkişi, ihtiyaç duyulan alanda hâkimi sahip olduğu özel ve teknik bilgiyle aydınlatmakla görevlidir. Bilirkişi, yargı düzeni içerisinde hâkimin yerine geçmemekle birlikte, hâkim veya diğer bir adli organ tarafından yapılan görevlendirme çerçevesinde, hâkimin faaliyetini gerçekleştirmesi için zorunlu olan tespitleri, açıklamaları yaparak alacağı kararda büyük ölçüde etkin rol oynamaktadır.

Bilirkişinin delil mi yoksa delil elde etme aracı mı olduğu ise tartışmalı konudur. Bir görüş, bilirkişinin delil olduğunu savunmaktadır. Bu görüşü savunanlara göre bilirkişilik faaliyeti vakıanın ispatı amacına yönelmiştir. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise bilirkişi incelemesi, hâkimin çözümü hukuk dışında teknik veya özel bilgi gerektiren konuda kendisine başvurduğu, o konuda uzmanlık sahibi kişi tarafından gerçekleştirilen bir delil elde etme aracıdır. Bilirkişinin kendisi bir delil olmamakla birlikte, bilirkişi incelemesi sonucu elde edilen görüş, oy delildir. Bilirkişi ise bu takdiri delilin mahkemeye ulaşmasını sağlayan kişi konumundadır.

Bilirkişiliğin bir meslek olup olmadığı üzerinde durmak gerekirse, meslekten söz edebilmek için, özel bilgiye ihtiyaç duyulan bir sanatı, az ya da çok sürekli bir biçimde yapıyor ve bunun sonucunda elde edilen kazançla geçimini sağlıyor olmak gerekir. Bilirkişilik ise bu nitelikleri taşımamaktadır; tamamen dıştan gelen veya

tesadüfî olarak gerçekleştirilen bir faaliyet konumundadır; sürekli şekilde icra edilemez. Ayrıca, özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda düşünce veya görüş bildirmekle sınırlı olarak gerçekleştirilen bir faaliyet, meslek olmaktan ziyade, mesleki bilgi ve birikimin somut bir planda ifade edilmesi olarak düşünülebilir. Bilirkişilikte söz konusu olan "*bilirkişilik*" alanında uzmanlık değil, aksine özel veya teknik bilgiyi gerektiren spesifik bir alanda uzmanlıktır. Bilirkişilik, belli bir eğitim sonucunda elde edilecek bir meslek veya unvan değildir. Aksine bilirkişi, mesleği, uzmanlığı nedeni ile bilgi birikiminden yargılama sürecinde yararlanılacak kişidir. Mahkeme tarafından atanınca bilirkişi sıfatını kazanır.

Bilirkişinin hâkim yardımcısı olup olmadığı hususu da tartışılan bir diğer konudur. Bilirkişiyi hâkim yardımcısı olarak kabul eden görüşe göre bilirkişi, hâkime görevi sırasında yardımcı olması sebebiyle bu sıfatı almaktadır. Bu görüşü savunanlara göre bilirkişiyi hâkim yardımcısı olarak kabul etme sebebi şunlardır: İlk olarak, bilirkişi hâkimin re'sen başvurabildiği bir yöntemdir. İkincisi ise, bilirkişinin yerine getirdiği faaliyetin, yani bilirkişi incelemesinin işlevi bu kişileri hâkim yardımcısı konumuna sokmaktadır. Öte yandan benim de katıldığım aksi görüşü savunanlara göre ise bilirkişilik ve hâkim yardımcılığı farklı kurumlardır. Hâkim yardımcılığı kurumu, bilirkişilik kurumuna yönelik haklı eleştirilerin kısmen ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla getirilmek istenmektedir. Hâkim yardımcılığı kurumuna olan ihtiyacın temel nedeni Türkiye'de yargının etkinliğinin artırılmasıdır. Hâkimlerin iş yüklerinin yoğunluğu fazladır ve bir miktar da olsa azaltılması gerekmektedir. Hâkim yardımcılığı, iş yükünün azaltılması ve daha nitelikli hâkimlerin yetiştirilmesi amacıyla getirilmek istenen bir kurumdur.

Günümüzde son derece önemli yere sahip bilirkişilerin görevlerini düzgün biçimde yerine getirmeleri ise etik ilkelere uygun hareket etmelerine bağlıdır. Yargılama faaliyeti sùjelerinden olması dolayısıyla bilirkişilerin uyması gereken temel ve etik ilkeler düzenlenirken yargılamaya hâkim olan bu ilke ve kurallar da göz önünde bulundurulmuştur.

Bilirkişilerin uymaları gereken etik ilkelerin yargılamaya hâkim olan ilkelerle ilişkilerini ele aldığımızda, bu ilkelere adil yargılanma hakkı dört unsuru bünyesinde barındırır. Bunlar; kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma, makul süre içinde yargılanma, aleni olarak yargılanma ve hakkaniyete uygun olarak yargılanmadır.

Yargılamanın aleni olması, demokratik toplumun unsurlarından olan "*adil yargılanma ilkesinin*" gereğidir. Aleniyet kavramının içine "*gerekçeli karar verme*" zorunluluğunu dâhil etmek gerekir. Zira hukukumuzda her karar gerekçeli olmak zorundadır. Bu kavram, hâkimin kararlarını gerekçelendirmesinin yanında bilirkişilerin raporlarını gerekçelendirmelerini de kapsamaktadır. Bilirkişi önceden hazırlanmış, matbu raporları doldurmak yerine, her vakıa hakkında ayrı ve o vakıaya özgü olarak raporlarını hazırlamalıdır.

Adil yargılanma ilkesinin unsurlarından bir diğeri de hakkaniyete uygun yargılanma ilkesidir. Bu ilke, davada ileri sürdüğü iddiaların ve delillerin karşı tarafın iddia ve delilleriyle eşit imkanlarda araştırılmasını ve eşit değerlendirmeye tabi tutulmasını isteme hakkını içinde barındırır.

Yine adil yargılanma ilkesi kapsamında yer alan bir diğersunur da usul ekonomisi ilkesi olarak da anılan davaların makul süre içerisinde ve gereksiz gider yapılmadan bitirilmesidir. Bilirkişi bu ilke gereğince, kendisine başvuru konu hakkındaki özel ve teknik bilgisini kullanarak hazırladığı raporunu kendisine verilen süre içinde kendisinden istenen tüm soruların cevabını bilgisi dâhilinde eksiksiz bir biçimde cevaplayarak ilgili makama iletmekle görevlidir. Bilirkişinin kendisine başvuru dışında bir hususta değerlendirmede bulunması, ek bilirkişi raporu alınması veya yeni bilirkişi incelemesine başvuru gibi hem yargılamayı uzatıcı ve hem de taraflara daha fazla maddi külfet yükleyecek biçimde yargılama giderlerini artırıcı sonuçlar doğmasına neden olmaktadır.

Adil yargılanma hakkını sağlamaya yönelik bir diğersunur da silahların eşitliği ilkesidir. Bu ilke uyarınca her iki tarafa da bilirkişi incelemesi talep etme hakkı tanınması, bilirkişinin hazırladığı rapordan her iki tarafın da haberdar edilmesi, her iki tarafa da söz konusu rapor hakkında açıklamada bulunma hakkı tanınması gerekmektedir. Herhangi bir davada bilirkişi incelemesinin gerekli olup olmadığına karar vermek esasen hâkimin takdirindedir ve hâkim bu takdir yetkisini keyfi biçimde kullanamaz. Hâkimin delilleri değerlendirmesi veya tarafların delil gösterme taleplerini reddetmesi halinde bu kararlarını tutarlı şekilde gerekçelendirerek açıklaması gerekmektedir.

Yargılamaya hâkim olan bir diğersunur ilke hukuki dinlenilme hakkıdır. Bu hak, bilgilenme hakkı, açıklama ve ispat hakkı ile mahkemenin kararlarını somut ve açık olarak gerekçelendirmesini kapsamaktadır. Bu hak gereği, bilirkişi, incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa, mahkemenin de uygun bulması kaydıyla, tarafların

bilgisine başvurabilir. Fakat dinleme sırasında her iki taraf da hazır bulunmalıdır. Bilirkişinin taraflardan birini diğerinin yokluğunda dinlemiş ya da kendisiyle iletişime geçmiş olması, sorumluluğunu gündeme getirir ve bilirkişi yaptırımlara tabi tutulur. Ayrıca bu durum bilirkişinin reddi sebebidir.

Öte yandan bilirkişinin oy ve görüşünü, duruşmada hazır bulunarak, sözlü biçimde dile getirmesi bu ilke açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü bu sayede hem bilirkişinin uzmanlığı ve güvenilirliği daha rahat bir biçimde kontrol edilebilecek hem de taraf vekilleri doğrudan, taraflar ise hâkim aracılığıyla bilirkişilere soru yöneltme imkanına sahip olabileceklerinden, bilirkişilerin inceleme sonucu varmış olduğu kanaatler tartışmaya açık bir hal alacaktır. Bu sayede doğruluğu tartışılarak kontrol edilmiş bir rapor ile daha sağlıklı hüküm elde edebilme imkanı sağlanmış olacaktır.

Hukuki dinlenilme hakkının bir diğer unsuru dikkate alınma hakkıdır ki bu hak da açıklamaların dikkate alınarak değerlendirilmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir. Bu hak dolayısıyla mahkeme bilirkişinin yanıtlaması gereken soruları tarafların da görüşünü alarak belirlemek durumundadır. Ayrıca bilirkişinin, mahkemeye sunduğu raporda hangi hususlar hakkında bilgisine başvurulduğunu da belirtmesi gerekmektedir.

Yargılamaya hâkim olan ilkelerden ispat hakkını ele aldığımızda ise bu hak, her iki tarafa da bilirkişi incelemesini talep etme, bilirkişi incelemesi sonunda hazırlanan rapordan haberdar olma, bilirkişi raporları hakkında açıklamada bulunma ve söz konusu raporlara itiraz hakkını kapsayıcı nitelik taşır. Bu haklardan herhangi birinden hak sahibi tarafından yararlanmasının engellenmesi, ispat hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

İspat hakkı bakımından tanıklara başvuru noktasında hak eşitliğinden söz edilirken bilirkişiye başvuru noktasında böyle bir eşitlikten söz edilmemektedir. Bilirkişilere başvuru hakkında eşitlikten ziyade, raporun hazırlanması sürecinde taraflara eşit muamelede bulunulması, bilirkişi raporunun her iki tarafça incelenebilmesi ve bu rapora tarafların itiraz ve açıklama talep haklarının sağlanması ispat hakkı kapsamındadır.

Bilirkişi incelemesine başvuru hakkının, ispat hakkı çerçevesinde zorunlu olup olmadığı noktasında, çözümü özel ve teknik bilgi gerektiren durumlarda bilirkişiye gidilmemesi doğrudan ispat hakkının ihlali anlamına gelmez. Ancak bilirkişi incelemesine başvuru talep edilen sorun hâkimin hukuk bilgisiyle çözülemeyen bir

sorunsa, hâkimin bu noktada bilirkişi incelemesini reddetmesi ispat hakkının ihlâli niteliği taşır.

Yargılamaya hâkim olan bir diğer ilke usul ekonomisi ilkesidir. Bilirkişinin ödevlerinden biri de incelemesini mahkeme tarafından belirlenen süre içinde tamamlaması ve raporunu mahkemeye bu süre zarfında teslim etmesidir. Bilirkişinin belirlenen süreye uymaması yargılamanın uzamasına yol açmakta, bu da usul ekonomisi ilkesine aykırı bir durumun oluşmasına neden olmaktadır.

Yine bilirkişiliğe hâkim olan "*aynı konuda bir kez rapor alınması*" ilkesi usul ekonomisinin bir yansımasını oluşturur. Ancak "*bilirkişi raporunda eksiklik veya belirsizlik olması*" gibi iki sınırlı durumda ek bilirkişi raporu ya da yeni bilirkişi incelemesine başvurulabilmesi mümkündür (Bil. K. m. 3/ 7). Geremediği halde bilirkişiden ek rapor istemek, hem yargılamanın uzamasına hem de gereksiz masrafa yol açmaktadır.

Bilirkişinin özen gösterme ödevi de usul ekonomisi ilkesiyle bağlantılı bir etik ilkedir. Zira bilirkişilerin görevlerinin icrası sırasında kendilerinden beklenen özeni göstermemeleri, uzmanlık alanlarıyla ilgili en son verileri incelemeyen, kendilerinden istenen hususları tam olarak anlayamadan, ilgili makamdan açıklamada bulunmalarını istemeden, özensiz bir biçimde raporlarını hazırlamaları veya raporlarında herkesin anlayacağı yalın bir dil kullanmamaları yeni bilirkişi incelemesi veya ek bilirkişi raporuna gereksinim duyulmasına neden olmaktadır. Bu durum da hem zaman kaybına hem de masrafa yol açar.

Yargılamaya hâkim olan ilkelere diğer ikisi ise taraflarca hazırlama ve re'sen araştırma ilkelere. Bu ilkelere hâkimin ihtiyaç duyduğu delilleri kimin getireceğine ilişkin karışıklığı çözmek adına düzenlenmiştir. Hukuk muhakemesinde, çekişmeli yargıda esas olan taraflarca hazırlama ilkesidir. Taraflarca hazırlama ilkesi, iddia ve savunmanın temelini oluşturan vakıaların ve bunları ispata yarayan delillerin taraflarca mahkemeye bildirilmesini ifade eder. Taraflarca hazırlama ilkesi yönünden iki husus üzerinde durulmalıdır: Öncelikle tarafların bilirkişi deliline başvurmamasına rağmen hâkimin bilirkişiye müracaat edip edemeyeceği belirlenmelidir. İkincisi olarak ise, özel veya teknik bilgiyi gerektiren konuda şahsi bilgisi bulunan hâkimin bu bilgisini kullanıp kullanamayacağı belirlenmelidir.

Taraflarca hazırlama ilkesi gereğince "*Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz (HMK m. 25)*". Burada sözü edilen ayrık durumlardan biri, takdiri delillerden olan bilirkişi incelemesidir. Hâkimin ihtiyaç

duyacağı hallerde bilirkişinin oy ve görüşüne başvurabilmesi, re'sen delil araştırması yapabileceği istisnai durumlar arasında yer alır (HMK m. 266, 288/2).

Taraflarca hazırlama ilkesi asıl olarak bilirkişilerin nerede başlayıp nerede duracakları noktasında önem taşır. Bilirkişiye başvuru ve bilirkişinin yapacağı inceleme tarafların iradelerinden ve taleplerinden ziyade hâkimin tasarrufundadır. Hâkim taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu davalarda dahi bilirkişiye re'sen müracaat edebilir. Ayrıca bu ilkenin uygulandığı davada bilirkişi de incelemesi sırasında sırf tarafların getirdiği delillere dayanmak ve bir tek onları değerlendirerek raporunu hazırlamak zorunda değildir. Bilirkişi tarafların getirmedikleri delilleri inceleyebilir, sunmadıkları ve fakat dava ile bağlantısı bulunan tanıkları dinleyebilir.

Taraflarca hazırlama ilkesinin karşıt ilkesi olan re'sen araştırma ilkesi ise delillerin ve vakıaların hâkim tarafından kendiliğinden toplanmasını ifade eder. Bu ilke, taraflardan bağımsız biçimde, mahkemeye, dava konusu vakıaları tespit ve ispata yarayan araçları elde etme ve inceleme görevini yükler. Bu ilkenin uygulandığı davalarda hâkim tarafların getirdiği delillerle bağlı değildir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için mevzuatta açık bir hüküm olması gerekir. Bu açık hükümlerden birini de bilirkişi incelemesi oluşturmaktadır. Hâkim bilirkişi incelemesine re'sen başvurabilmektedir.

Yargılamaya hâkim olan bir başka ilke de doğrudanlık ilkesidir. Doğrudanlık ilkesi gereği tarafların sunduğu delilleri hükmü verecek mahkeme bizzat inceler, değerlendirir ve bunlara dayanarak vereceği hükmü gerekçelendirir. Doğrudanlık ilkesi çerçevesinde, duruşmada tanık, bilirkişi veya uzmanı bizzat dinleyen hâkim, dosya ve yazılı belgeleri incelerken edineceği izlenimden daha net bir izlenim edinir. Çünkü tarafları, tanıkları ve bilirkişi incelemesi gibi diğer delil elde etme araçlarını bizzat kendisi izleme olanağına sahip olur. Ancak, doğrudanlık ilkesi katı biçimde uygulandığında dinlenecek kişilerin mahkemeye çağırılması, yargılamanın uzamasına ve ek masrafa yol açacaktır. Bu nedenle bilirkişi incelemesi de dahil olmak üzere delil elde etmede ve delilleri değerlendirmede doğrudanlık ilkesinin katı bir biçimde uygulanması yerine usul ekonomisi ilkesinin de korunabilmesi için, bu ilke ile istinabe gibi kurumlar arasındaki dengenin iyi biçimde sağlanması gerekmektedir.

Yargılamaya hâkim olan bu ilkeler ilgili yargılama faaliyeti sùjelerinin rollerinin belirlenmesi ve yargılamanın şekillenmesinde büyük önem taşır. Bilirkişi de bir yargılama hukuku sùjesidir. Fakat bilirkişinin yargılama yetkisi yoktur. Ancak yerine getirdiği görev dolayısıyla, yargılamaya hâkim olan ilkeleri bilip bu ilkelere

uygun hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle yargısal ilkeler bilirkişi eğitimi kapsamında öğretilmesi gereken konulardandır.

Bilirkişiliğe özgü temel ve etik ilkeler yargılamaya hâkim olan ilkelerle bağlantılı ve onları destekler nitelik arz etmektedir. Bu ilkelerin bir kısmı yargılamaya hâkim olan ilkelerin asıl kuralında bir kısmı ise istisnalarında yer almaktadır.

Öte yandan bilirkişiler bu ilkeler ışığında kendi ödevleri ile hâkimin, diğer yargı faaliyeti süjelerinin ve tarafların ödevlerini ayırt etmek zorundadır. Bilirkişi hâkim değildir. Bilirkişi incelemesi, kural olarak, iki öncüllü önermede küçük önermenin hazırlanması aşamasında rol oynamaktadır. Bilirkişi, küçük önermeyi hâkimin anlamasını, algılamasını sağlamalıdır. Bilirkişi, burada doğal olarak küçük önermenin içeriğini oluşturacak olan vakıaları objektif bir şekilde açıklamakla yetinmelidir. Bundan sonrası, küçük önermenin büyük önerme ile ilişkisini tespit ederek sonuca (hükme) gitmek hâkimin işidir.

Bilirkişi avukat da değildir. Avukatın bilirkişilik yapması durumunda bu iki görevi birbirinden net bir biçimde ayırması, uyuşmazlıkla ilgili raporunu savunma amaçlı değil sadece kendisinden istenen özel ve teknik bilgiyi ilgili makama aktarmak amacıyla hazırlaması gerekmektedir.

Öte yandan bilirkişi incelemesi icrası sırasında taraflara ve üçüncü kişilere de katkıda bulunma ödevi yüklenmiştir. Bilirkişi tarafların ve üçüncü kişilerin bu katkıda bulunma ödevinin sınırlarını doğru kavrayıp inceleme konusu dışında ilgili kişileri bilgi ve belge vermeye zorlamamalıdır. Aksi davranışı bilirkişinin sorumluluğunu gündeme getirir.

Bilirkişi etiği ilkelerine geçmeden önce etik ilkeler üzerinde duracak olursak, etik insanlara "*ne yapmak doğrudur?*" sorusuna yol gösterici ilkeler, rehberler ve standartlardır. Bu ilkeler, kişileri etik davranış göstermeye motive eder; onlara, doğru ve yanlış eylemleri konusunda daha tutarlı ve kararlı rehberlik sağlar; belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda kişilere rehberlik eder. Bu ilkeler sayesinde insanlar neleri yapacaklarını ve neleri de yapmayacaklarını önceden bilirler.

Bilirkişi etiği ilkelerinin düzenlendiği yerleri ve düzenleniş biçimini çalışmamızın ilgili kısmında belirttik. Bilirkişi etiği bakımından ele alınacak önemli bir husus da bilirkişi etiğinin bir meslek etiği olup olmadığıdır. Bilirkişi etiğinin bir meslek etiği olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Meslek etiği, mesleki davranışla ilgili neyin doğru, neyin yanlış, neyin haklı, neyin haksız olduğu hakkında inançlara dayalı ilkeler ve kurallar topluluğudur. Bu hususun konumuz bakımından önemi ise aynı

zamanda bir mesleği de icra etmekte olan veya uzun yıllar bu mesleği icra etmiş olan kişi olarak bilirkişilerin ilgili meslek etiği kurallarına da bilirkişilik sıfatıyla görevlendirildiği süre boyunca bağlı olup olmadığı noktasında ortaya çıkar.

Bilirkişilerin etik ilkeleri ihlali halinde başta disiplin sorumluluğu olmak üzere hukukî veya cezai sorumlulukları da doğabilir.

Bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor vermesi dolayısıyla oluşan zararlardan hukuki sorumluluğu, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 285. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kamu görevlisi olan bilirkişinin kasten veya ağır ihmâl suretiyle gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi ve raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilir. Bu sorumluluğun doğabilmesi için bilirkişi, gerçeğe aykırı rapor düzenlemiş ve bu rapor hükme esas alınmış olmalı; gerçeğe aykırı rapor kast veya ağır ihmâl sonucu düzenlemiş olmalı; raporun, mahkemece hükme esas alınmış olmasından bir zarar doğmuş olmalı; bilirkişinin kasten veya ağır ihmâl sonucu düzenlediği bu raporun mahkemece hükme esas alınması ile ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır. Gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun hükme esas alınmasından kaynaklanan tazminat davası, devleti temsilen Adalet Bakanlığı'na karşı açılır. Görevli yargı yeri asliye hukuk mahkemeleridir. Devlet aleyhine açılan bu tazminat davasında uygulanacak zamanaşımı süresi Türk Borçlar Kanununun haksız fiil zamanaşımı süresi olan iki ve on yıllık zamanaşımı süreleridir (TBK m. 72).

Devlet, bilirkişinin düzenlediği ve hükme esas alınan gerçeğe aykırı rapor dolayısıyla tazminat ödemek zorunda kalmışsa, bu ödemenin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde sorumlu bilirkişiye rücu eder. Rücu konusunda herhangi bir takdir yetkisi tanınmamıştır. Devletin bilirkişiye karşı açacağı rücu davasında görevli ve yetkili mahkeme, asıl tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemedir.

Öte yandan bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir (HMK m. 284; Bil Yön. m. 58). Bu nedenle kamu görevlilerine özgü suçları işleyebilir.

Bilirkişinin disiplin sorumluluğu noktasında ise, görevini yürütürken uyması gereken etik ilkeleri, temel ve alt uzmanlık alanlarına göre uyması gereken rehber ilkeleri ve hazırlayacakları raporların standardını belirlemek Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın görevleri arasındadır (Bil. K. m.6/2-c). Bilirkişinin denetimi ve gerekirse disiplin yaptırımları uygulanması, göreve kabulü, listeye ve sicile kaydı konusunda karar verme yetkisi bilirkişilik bölge kurullarına aittir (Bil. K. m. 8). Etik ilkelere aykırı davranışının

yaptırımını sicil ve listeden çıkarılma olarak düzenlenmiş olsa da ihlalin niteliğine göre bu yaptırım yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulayabilme konusunda bilirkişilik bölge kurullarına takdir yetkisi verilmiştir (Bil. K. m. 13/ 2).

Bilirkişinin görevlendirme yazısında veya yemin metninde bilirkişinin uyması gereken etik ilkelerin ihlali halinde karşılaşacağı yaptırımlar yer almamaktadır. Bilirkişinin uyması gereken etik ilkelerin ihlali halinde karşılaşacağı yaptırımlar hususunda uyarılmasının gerekmemesi ve uyarılmasa bile bu yaptırımlara tabi olması bilirkişinin hiçbir şekilde uyarılamayacağı anlamına gelmemektedir. Hâkim, görevlendirdiği bilirkişiyi uyması gereken etik ilkeler konusunda uyarabilir.

Etik ikilemlerin çözümlenmesinde yani bilirkişinin meslek etiği ve bilirkişi etiğinin çatışması durumunda bu etik ilkelerin önem derecesi her somut vakiya göre ayrı ayrı değerlendirilmeli ve ağır basan, ilgili tarafın mağduriyetini en aza indirecek etik ilkeye bağlı kalınmalıdır.

Etik ilkeleri tek tek ele aldığımızda bu ilkelere ilki bağımsızlık ilkesidir. Bağımsızlıktan, bilirkişinin, hâkimler gibi, dıştan gelecek herhangi bir etki altında olmaması anlaşılmalıdır. Bilirkişi incelemesinin inandırıcı olabilmesi için, bilirkişinin görevini yapmasını engelleyecek etkilerden uzak olması gerekmektedir. Bilirkişinin bağımsızlığı iki şekilde karşımıza çıkar: İlki, bilirkişinin kendisini görevlendiren kişi karşısında bağımsız olmasıdır. İkincisi ise bilirkişinin davanın tarafları karşısında onu görevlendiren hâkim kadar bağımsız olmasıdır. Bilirkişi, görevini kendisini atayan merciin sevk ve idaresi altında yürütür. Ancak bu durum, bilirkişinin görevin icrası bağlamında, ilgili makam karşısında bağımsızlığını sınırlayıcı bir etki doğurmaz.

Ayrıca bilirkişinin yetkileri arasında sayılan, kanunda öngörülen şartlarda bilirkişilik görevini reddedebilmesi, görevinden dolayı kendisine takdir edilecek ücretin tarife ve hakkaniyete uygun olarak tespit edilmesini isteyebilmesi, kendisini görevlendiren merciden görev alanının sınırlarını net olarak belirlemesini (Rehber İlkeler m. 2, 3) isteyebilmesi bağımsızlığını sağlamaya yönelik diğer hususlardır.

Bilirkişinin bağımsızlığını zedeleyecek şekilde raporunu yazmış olduğunun ispatlanması durumunda disiplin sorumluluğu gündeme gelecektir.

Bilirkişinin uyması gereken bir diğer ilke de tarafsız davranma ilkesidir. Bilirkişinin tarafsız olmasından maksat, görevini yaparken hiç kimseyi kayırmaması, kendisinin veya taraflardan birinin ya da üçüncü bir kişinin çıkarını gözetmemesi, duygularına kapılmaması, kişisel görüş ve önyargılarının etkisi altında kalmamasıdır.

Davanın tarafları ile akrabalık, dostluk, yakın arkadaşlık, menfaat ilişkisi, altlık üstlük ilişkisi, düşmanlık vs. bulunmaması da tarafsızlık açısından önem taşır. Zayıf konumda olana acıma ve onu koruma duygusu da tarafsızlığı zedeleyen diğer bir sebeptir.

Bilirkişinin etkiden arındırılmasına yardımcı olacak önlem ve yollardan biri bilirkişinin isticvabı usulünün işletilmesidir. Bilirkişi isticvap edileceğini bilirse, objektif olmaktan vazgeçme veya görevini savsaklama gibi düşüncelerden uzaklaşmak zorunda kalır.

Bilirkişinin tarafsızlığını sağlamaya yönelik tedbirlerden bir diğeri de bilirkişinin yasaklılığı ve reddi müesseseleridir.

Ayrıca tarafsız davranma ilkesinin ihlali halinde, ilgili bilirkişi hakkında, somut olayın özelliğine ve koşullarına göre Bilirkişilik Kanununun 13. maddesinin c ve ç, Bilirkişilik Yönetmeliğinin 48. maddesinin birinci fıkrasının c ve ç bentlerinde öngörülen sebeplere dayanarak, ilgili maddelerin ikinci fıkrasında belirtilen disiplin yaptırımları uygulanır. Ayrıca bu durumda düzenlenen gerçeğe aykırı raporun hükme esas alınması sebebiyle zarar görenlerin zararlarının tazmini için, bilirkişinin hukukî sorumluluğu kurumu işletilebilir (HMK m. 285; Bil. Yön. m. 58 f. 2).

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu bir diğer ilke de dürüst davranma ve doğruyu söyleme ödevidir. Dürüst davranma ve doğruyu söyleme ödevi, bilirkişilik etiğinin bir gereği olarak, bilirkişi ile davanın tarafları ve hâkim arasında oluşması gereken güven ilişkisinin karşılığını oluşturmaktadır. Güven ilişkisinin bozulması, mahkemenin yanıtılmasına neden olacak ve bunun sonucu olarak da yargılama faaliyeti sonucunda gerçeğe ulaşılmasına engel teşkil edecektir. Kendisine başvuru alan özel ve teknik bilgi konusunda uzman olan bilirkişinin, görevi gereği doğruluktan ayrılmaması, bilgisini hiçbir etki altında kalmadan olduğu gibi yansıtması ve bu arada görevi nedeniyle taraflardan hiçbir menfaat sağlamaması gerekir. Bilirkişinin açıklamaları gerçeğe uygun ve bilimsel olmalıdır. Bilirkişi açıklayıcı ve doğru görüş bildirmek zorundadır.

Bilirkişinin doğruyu beyan ödevi Türk Ceza Kanununun 276. maddesinde yer alan bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor hazırlaması veya beyanda bulunmasını suç sayan düzenlemeyle güvence altına alınmıştır. Ayrıca bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi yargılamanın yenilenmesi sebebi de sayılmaktadır.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu bir diğer etik ilke de yetkinlik ve mesleki özen ilkesidir. Oy ve görüşü takdiri delil niteliği taşısa da uyuşmazlığın çözümünde

büyük etkiye sahip bilirkişilerin, herhangi bir meslek mensubunun sahip olması gereken standardın üstünde mesleki ehliyete ve özel bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Bilirkişinin alanında uzman olması aranmaktadır. Bu uzmanlık, hem teknik bilgi alanındaki uzmanlığı hem de bilirkişilik görevindeki uzmanlığı kapsar. Hâkimin, ihtiyaç duyulan uzmanlığı belirlemesi, bilirkişinin de bu uzmanlığa sahip olduğunu belgelemesi gerekmektedir. Öte yandan bilirkişilere düşen en önemli sorumluluklardan biri, uzmanlık alanlarına girmeyen konularda kendilerine başvurulduğunda bu başvuruyu reddetmektir. Bilirkişilik görevi verilen kişiler konunun uzmanlık alanına girmediğini düşünüyorsa durumu kendisini görevlendiren makama bildirmelidir. Bilirkişinin uzmanlık alanına girmemesine rağmen kendisine başvuru hususta oy ve görüşünü bildirmesi ve bu durumun yargı mercileri tarafından kesin olarak tespit edilmesi halinde ilgili bilirkişinin disiplin sorumluluğu doğacaktır.

Mesleki yeterliliğe sahip bilirkişilerin ayrıca görevlerini icra ederken yeterli özeni göstermeleri gerekir. Bilirkişinin, uzmanlık alanındaki güncel gelişmeleri ve davranış kurallarını takip etmesi, bu ilke ve kurallara uygun davranması gerekmektedir. Ayrıca bilirkişinin görevini ifa ederken, kendisine tevdi edilen işin her türlü kişisel veya özel menfaatin üzerinde olduğu bilinciyle hareket etmesi ve görevini layıkıyla yerine getirmesi gerekir. Bunun yanında kendisine başvuru hakkında fikirlerini, herkesin anlayabileceği bir dille, net bir biçimde açıklamaları gerekmektedir.

Bilirkişi uymak zorunda olduğu mesleki özen ilkesini ihlal eder, görevini zamanında yerine getirmez, keşfe geçerli mazereti olmaksızın katılmaz, raporunu mazeretsiz olarak süresi içinde teslim etmez ise bu aykırılıklar Bilirkişilik Kanununun 13. maddesi gereği disiplin suçu oluşturur. Bilirkişi hakkında somut olayın koşullarına göre, bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma, uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle çıkarma yaptırımları uygulanabilir.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu bir diğer etik ilke, saygınlık ve güven ilkesidir. Bilirkişi yargılama faaliyeti içinde önemli bir görev üstlendiği bilinciyle hareket etmeli, yargı mercilerine olan saygı ve güveni sarsacak her türlü tutum ve davranıştan kaçınmalıdır.

Yine görevi kabul ödevi bilirkişinin uymak zorunda olduğu etik ilkelerdendir. Görevi kabul ödevi bakımından bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunup bulunmaması önem taşır. Bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunmadığı, bilirkişilerin hâkim veya ilgili

tarafça serbestçe görevlendirildiği hukuk sistemlerinde bilirkişiye görevi kabul noktasında serbesti tanınır; buna karşılık bağlayıcı bilirkişi listelerinin bulunduğu hukuk sistemlerinde ise, bilirkişilere görevini kabul mecburiyeti getirilir.

Görevi kabul ödevi bulunan kişiler, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 270. maddesi gereği, ancak tanıklıktan çekinme sebeplerine dayanarak veya mahkemece kabul görülebilir bir başka sebeple görevi kabulden çekinebilirler.

Usulüne uygun olarak çağrıldığı halde, geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, belirlenen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 269. maddesi gereğince, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir. Yine Hukuk Muhakemeleri Kanununun 245. ve Ceza Muhakemeleri Kanununun 44. maddeleri gereğince ihtiyaç duyuluyorsa bu kişilerin zorla getirilmesine de karar verilebilir. Ayrıca, bu durum, bilirkişinin listeden çıkarılması için yeterli bir sebep oluşturur. Ayrıca usulüne uygun olarak çağrıldığı halde duruşmaya gelmeyen ya da gelse bile sebep göstermeksizin görevini ifadan kaçınan bilirkişiler görevini kötüye kullanmış sayılır ve bu nedenle ilgili maddelerce cezalandırılır. Ancak bu suçun oluşabilmesi için, 19.2.1959 tarih ve 10139 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre bilirkişinin usulünce duruşmaya davet edilmesi gerekir.

Bilirkişinin uyması gereken bir diğer etik ilke de menfaat elde etme yasağıdır. Bilirkişi için getirilen bu yasaktan anlaşılması gereken, bilirkişinin kendisine kamu hizmeti yapması için verilen yetkiyi kendisi, yakınları veya üçüncü kişilere kazanç sağlamak amacı ile kullanmamasıdır.

Bilirkişinin, menfaat elde etme yasağına uyma görevini yerine getirebilmesi için her şeyden önce uyuşmazlığın taraflarıyla çıkar çatışmasına girmemesi gerekir. Bilirkişi, görevini, tarafsız ve objektif bir biçimde icra etmeli, oy ve görüş bildirmesini etkiliyormuş gibi görünen bir izlenim uyandırılmasına sebebiyet verecek şekilde, kendisine, yakınlarına, arkadaşlarına ya da ilişkide bulunduğu kişi ve kuruluşlara, menfaat sağlamaktan uzak durmalı ve buna olanak verecek bir ortamın yaratılmasından özenle kaçınmalıdır.

Ayrıca bu yasak çerçevesinde bilirkişi, görevini maddi kazanç kapısı olarak görmekten kaçınmalı, bilirkişilikten kazanç sağlamak amacıyla ilişkiler kurmamalı

veya bilirkişilik yapmak için arayış içine girmemelidir. Bu bağlamda bilirkişilerin davanın taraflarıyla görüşmesi de hâkimin bilgisi dâhilinde yapılmalıdır.

Yine menfaat elde etme yasağı kapsamında bilirkişiye düşen bir görev de bildirim görevinin kapsamında yer alan kendi uzmanlık alanlarına girmeyen vakıalar hakkında görevlendirildiğinde görevi reddetme ödevidir. Bilirkişiler görevlendirildikleri konu kendi uzmanlık alanlarına girmiyorsa durumu kendilerini görevlendiren mercie bildirmekle görevli kılınmışlardır.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu bir diğer etik ile de bildirim ödevidir. Bilirkişi kendisine yüklenen görevlere aykırı hareket etmesinin istenmesi halinde veya başkalarının bu şekilde hareket ettiğini öğrenmesi durumunda bu hususu kendisini görevlendiren mercie bildirmekle görevlidir.

Yine bilirkişi, görevinin icrası sırasında, herhangi bir şekilde suç teşkil eden tutum ve davranışların varlığını öğrenmişse, ilgililer hakkında, yasal işlem yapılmasını sağlamak amacıyla, durumu, vakit geçirmeksizin, ilgili makamlara bildirmek zorundadır.

Bilirkişinin aksine hareketi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisi olması sebebiyle, sağlık meslek mensubu değilse, Türk Ceza Kanununun 279. maddesinde yer alan "*kamu görevlisinin suçu bildirmemesi*" suçunun, sağlık meslek mensubuysa Türk Ceza Kanununun 280. maddesinde öngörülen "*sağlık mesleği mensubunun suçu bildirmemesi*" suçunun oluşmasına neden olur. Bilirkişinin ilgili suçlardan cezalandırılabilmesi için işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte sonuçları sınırlanabilecek bir suçu görevi nedeniyle öğrenmesi gerekir. Görev başında olmayan bir kişinin şahit olduğu suçu bildirmemesi ise Türk Ceza Kanununun 278. maddesi kapsamındaki suçu oluşturur.

Bilirkişinin bildirimde bulunma görevinin çalışma konumuzla bağlantılı olan kısmı yine etik değerlerin çatışması noktasında kendini göstermektedir. Sorun bilirkişinin kendi meslek etik ilkesi olan sır saklama görevi ile bilirkişilik etiği kapsamında bildirim görevinin çatışması durumunda ilgili kişinin nasıl davranması gerektiği noktasında karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın ilgili kısımlarında örneklerle de ifade ettiğimiz üzere bu durumda ne yapması gerektiğine bilirkişinin kendisinin karar vermesini öngörmüştür. Bilirkişi somut olayın özelliklerine göre hangi etik ilkeyi uygulamak en hakkaniyetli sonucu verecekse o etik ilkeyi uygulamalıdır.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu diğer bir etik ilke de görevi bizzat yerine getirme ödevidir. Bilirkişi, yargı merci tarafından kendisine verilen görevi bizzat

yerine getirmek zorunda olup; bu görevin yapılmasını kısmen ya da tamamen bir başka kimseye bırakamaz; yardımcı şahıslara müracaat edemez. Bu ilkeye aykırılığın tespiti halinde bilirkişi hakkında uyarma, bir yıl süreyle listeden çıkarılma veya bilirkişilik yapmaktan tamamen yasaklanma yaptırımlarının uygulanması mümkündür.

Ancak bazı hallerde bilirkişinin üçüncü kişiden yardım alabilmesi mümkün kılınmıştır. Bilirkişinin kamusal bir faaliyet yürütüyor olması, kendisine hiçbir şekilde yardım edilemeyeceği anlamına gelmemelidir. Buradaki ayırım şudur: "*İşbirliğinden*" ziyade "*yardım*" söz konusu olduğunda yardımcı kişi yaptığı işlemleri, ilgili bilirkişinin gözetimi ve denetimi altında yapmaktadır. Ancak buradaki yardım herhangi bir şekilde bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme ilkesini zedeledikten gerçekleştirilmelidir. Ayrıca bilirkişinin, bir başka kişinin işbirliğine veya yardımına ihtiyaç duyması durumunda bu durumu kendisini görevlendiren mahkemeye bildirmesi gerekmektedir.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu bir diğer etik ilke de görevini verilen sürede yerine getirme ödevidir. Bilirkişi, süresinde, bilgisine başvuru konunda oy ve görüşünü yargılama makamına iletmekle yükümlüdür. Bilirkişinin verilen süre içinde raporunu teslim etmemesi bilirkişinin hukuki veya cezai sorumluluklarını gündeme getirir. Bilirkişinin bu aykırı davranışı görevi ihmal suçunun oluşmasına neden olur. Buna alternatif olarak hâkim, bilirkişinin görevden alınmasına ve yerine yeni bilirkişi atanmasına karar verebilir. Bu durumda mahkeme görevden alınan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapmış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını isteyebileceği gibi yine incelemesi için kendisine teslim edilen evrakı da iade etmesini isteyebilir. Ayrıca bu durumda görevini süresinde yerine getirmeyen bilirkişiye, ücret ve masraf adı altında hiçbir ödemede bulunulmamasına da karar verebilir. Bu durum uygulamada para cezası olarak karşımıza çıkabilir.

Bilirkişinin uyması gereken diğer bir etik ilke de bilirkişinin sır saklama ödevidir. Bilirkişi, görevi sebebiyle öğrendiği sırların gizliliğini sağlamakla görevli olup bu ödevi bilirkişilik görevinin bitiminden sonra da devam eder.

Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü bağlamında suç teşkil eden durumu ilgili makamlara bildirme ödeviyle sır saklama ödevinin çatışması durumunu değerlendirecek olursak, işlenmekte olan, işlenmiş olmasına rağmen sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeme suç olarak düzenlenmiştir, Türk Ceza Kanununun 279. maddesinde ise kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle

bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisinin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Bilirkişinin sır saklama görevine uymaması, görevi sırasında elde ettiği sırrı kendisi, yakınları ya da üçüncü kişi yararına doğrudan veya dolaylı olarak kullanması halinde, kamu görevlisi sıfatına sahip olması nedeniyle Türk Ceza Kanununun 258. maddesi uyarınca cezalandırılır. Ayrıca yaptığı inceleme sonucunda tespit ettiği kişisel veri oluşturan bilgileri kaydetmesi halinde aynı Kanun'un 135., bu verileri hukuka aykırı şekilde başkalarına tevdi halinde ise 136. maddesindeki suçları işlemiş olur. İlgili cezanın kesinleşmesi halinde bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilmeksizin hakkında doğrudan sicilden çıkarma yaptırımı uygulanır.

Bilirkişinin uymak zorunda olduğu son etik ilke de reklam yasağıdır. Bilirkişilerin kart bastırmaları, internet sitesi ve tabelalarında bilirkişi sıfatını kullanmaları durumunda bu fiiller disiplin suçunu oluşturur. Ancak söz konusu eylemlerin disiplin suçuna vücut vermesi için bu davranışların "*bilirkişilik görevi almak amacıyla*" gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılmayan, arama motorlarına, listelere, veri tabanlarına kayıt olma, etik ihlali olarak nitelendirilemez ve disiplin suçunu oluşturmaz.

Son olarak, yargılama faaliyetinde görev alan sùjelerden avukatların uymaları gereken etik İlkeler Türkiye Barolar Birliği Meslek Kurallarında, arabulucular için etik ilkelerin Adalet Bakanlığının sitesinde "*Türkiye Arabulucular Etik Kuralları*"nda düzenlendiğinden söz etmiştik. Oysa yargı faaliyeti içerisinde büyük öneme sahip olmasına rağmen, Türk Hukukunda bilirkişi etiğini ele alan bağımsız bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu husus bilirkişiliğin bir meslek olmamasından kaynaklanmaktadır. İlgili kanunlarda ve yönetmeliklerde bilirkişilik etik ilkelerine yer verilmiştir. Ayrıca bilirkişilerin uymaları gereken rehber ilke ve standartlar içinde de bilirkişi etiği ilkeleri yer almaktadır. Fakat bu rehber ilke ve standartların etik ilkeleri belirtme noktasındaki yeterliliği tartişılabilir. Ayrıca söz konusu rehber ilkeler ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği bilirkişi etiğini konu alan hükümlere yer verseler de Türk hukukunda salt bilirkişi etiğini ele alan bağımsız bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa bilirkişilik faaliyetinin öneminin gün geçtikçe artması ile paralel olarak söz konusu kişilerin uymaları gereken etik ilkelerin de ayrıca yayımlanması gerektiği düşünceyim.

KAYNAKÇA

- ABACI Nurcan (2002), "Osmanlı Dönemi Bilirkişilik Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, ss. 75-84.
- ABA HARMANCI Fatma (2020), *Tıbbi Bilirkişi*, Akademisyen Kitabevi, İstanbul.
- AKIN İbrahim ve AKIN Tansu (2014), "Yargı Etiği", *Ankara Barosu Dergisi*, 2. Baskı, Ankara.
- AKİL Cenk (2011), "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2, ss. 173- 183 (Cenk AKİL, "Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı").
- AKYOL Şener (1991), "Hukuk Usulünde Bilirkişilerle İlgili Bazı Problemler", *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, 1. Bölüm, Yargıtay Başkanlığı, 1991, ss. 57-76 (Şener AKYOL 1991).
- AKYOL Şener (2006), *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, Vedat Kitapçılık, İstanbul (Şener AKYOL 2006).
- ALANGOYA H. Yavuz, YILDIRIM M. Kamil ve DEREN YILDIRIM, Nevhis (2009), *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.
- ALTIPARMAK Cüneyt (2006), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 63.
- ANSAY Sabri Şakir (1960), *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara. 19
- ARAS Bahattin (2008), "Türk Hukukunda Bilirkişilik ve Yeni Türk Muhakemeleri Kanun Tasarısının Getirdiği Düzenlemeler", *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı 65, ss. 1613- 1652.

- ARSLAN Aziz Serkan (2014), "Doğrudanlık İlkesi", *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı*, Cilt 4, Sayı 2, 2014, ss. 133-144 (Aziz Serkan ARSLAN 2014).
- ARSLAN Aziz Serkan (2011), *Medeni Usul Hukukunda Doğrudanlık İlkesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), SELÇUK Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya (Aziz Serkan ARSLAN 2011).
- ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, TAŞPINAR AYVAZ Sema ve HANAĞASI Emel (2017), *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara (ARSLAN/ YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI).
- ASLAN Yaşar (2010), *Uygulamalı Bilirkişilik Rehberi*, 1. Baskı, Kare Yayınevi.
- AŞÇIOĞLU Çetin (1991), "Yargılama Çalışmalarında (Hukuk Davalarında) Nitelendirme ve Bilirkişinin Görevi", *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, 1. Bölüm, Yargıtay Başkanlığı, ss. 77-95 (Çetin AŞÇIOĞLU 1991).
- AŞÇIOĞLU Çetin (2001), "Bilirkişilik Kavramı ve Görev Sınırları", *Bilirkişilik Sempozyumu, 9-10 Kasım 2001 Samsun*, TBB Yayınları, Ankara, ss. 25-107 (Çetin AŞÇIOĞLU 2001).
- AŞÇIOĞLU Çetin (2010), *Yargılamada Maddi Gerçeğin Belirlenmesi ve Kanayan Yara Bilirkişilik*, 1. Baskı, Sözkese Matbaacılık, Ankara (Çetin AŞÇIOĞLU 2010).
- ATAK Selçuk ve GÜL Serdar Kenan (2014), *Meslek Etiği Kavramları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ATALAY Oğuz (2001), *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir.
- ATALAY Oğuz (2009), "Delil Kavramı Üzerine", *Halûk Konuralp Anısına Armağan*, Cilt I, Ankara, ss. 129-138.
- ATALI Murat (2016), "6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Hukukî Konularda Bilirkişilik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Zeki Hafizoğlu'na Armağan 73. Yıl, Cilt 3, Sayı 4, ss. 3271-3282, (Murat ATALI 2016).

- ATALI Murat, ERMENEK İbrahim ve ERDOĞAN Ersin (2019), *Medeni Usul Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları.
- ATAR Fahrettin (1979), *İslâm Adliye Teşkilatı Ortaya Çıkışı ve İşleyişi*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.
- AYDIN İnyet (2019), *Akademik Etik*, 2. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- BAŞÖZEN Ahmet (2016), *Kamulaştırma Bilirkişiliği*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- BELGESAY Mustafa Reşit (1946), *Teorik ve Pratik Adliye Hukuku, İspat Teorisi*, III. Cilt, Üniversite Yayınevi, İstanbul (Mustafa Reşit BELGESAY 1946).
- BELGESAY Mustafa Reşit (1956), *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, M. Sıralar Matbaası, İstanbul (Mustafa Reşit BELGESAY 1956).
- BERBEROĞLU YENİPİNAR Filiz (2016), *Hukuk Mahkemelerinde Bilirkişilik*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- BÖRÜ Levent (2016), *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- BUDAK Ali Cem ve KARAASLAN Varol (2017), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara (Ali Cem BUDAK, Varol KARAASLAN 2017).
- BUDAK Ali Cem (2015), *Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- CENTEL Nur ve ZAFER Hamide (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 19. Baskı, Beta Yayınevi.
- ÇAKIR Hüseyin Melih (2010), *Bilirkişinin Disiplin Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- ÇAYAN Gökhan (2013), *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik Müessesesi*, 1. Baskı, Legal Yayınevi, İstanbul.
- ÇİFTÇİ Pınar (2018), *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi.
- DEMİR Abdullah (2017), *Hukukî Terimler Sözlüğü*, 1. Baskı, Astana Yayınevi.
- DERYAL Yahya (2017), *Türk Hukukunda Bilirkişilik*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

- DERYAL Yahya (2001), *Türk Hukukunda Bilirkişilik ve Bilirkişi Raporu Örnekleri*, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul (Yahya DERYAL 2001).
- DÖNMEZ Burcu (2007), "Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Özel Sayı, ss. 1145-1177.
- DUMAN İlker Hasan (1985), *Hukuk Mahkemesinde Bilirkişilik*, Kapsan Yayınevi.
- DÜLGER İbrahim (2007), "Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1-2, ss. 652-678 (İbrahim DÜLGER, İbrahim 2007).
- ERCAN İsmail (2018), *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Kuram Yayınevi.
- ERDOĞAN Ersin, TORAMAN Barış ve BAŞARA İzzet (2017), *Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı*, TC Adalet Bakanlığı, Ankara (ERDOĞAN/TORAMAN/BAŞARA).
- ERDOĞAN Ersin ve ÜÇÜNCÜ Sümeyye Hilal (2020), "Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişi Raporunun Delil Değerine İlişkin Bazı Sorunlar", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss. 354-387, (ERDOĞAN/ ÜÇÜNCÜ 2020).
- GÖRGÜN Şanal, BÖRÜ Levent, TORAMAN Barış ve KODAKOĞLU Mehmet (2019), *Medeni Usul Hukuku*, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara (GÖRGÜN/BÖRÜ/ TORAMAN/ KODAKOĞLU).
- GÜRBÜZ Ahmet (2016), "Hukuksal Muhakemenin Temel Paradigması Olarak Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkeleri Nasıl İşlevselleştirilebilir?", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 7, ss. 609- 619.
- GÜRDOĞAN Burhan (1967), *Özel Hukuk Alanında Maddi Hukuk ve Yargılama Usulü Yönünden Yargıcın Takdir Hakkının Yargıtayca Denetlenmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- GÜRLER Sercan, ATALAY Ahmet Haluk, TORAMAN Barış ve ATAMULU İsmail (2018), *Adalet Meslek Etiği*, Anadolun, E- Kampüs, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- HANAĞASI Emel (2016), *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, Yetkin Yayınevi, Ankara.

- HANAĞASI Emel (2017), *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- İNAN Atilla: *Bilirkişilik Temel Bilgileri*, 1. Baskı, Ankara 2017.
- İNAN Atilla ve KUMKALE Rüknettin (2006), *Mali Müşavirler İçin Bilirkişilik Kılavuzu*, 1. Baskı.
- KARABURUN Gökhan (2018), "Karar Örnekleriyle Yargıtay'ın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Hukukî Konumu", *Yargıtay Dergisi*, Cilt 44, Sayı 1, ss. 119-139 (Gökhan KARABURUN 2018).
- KARAKOÇ Yusuf (2010), *Hukuk-Etik İlişkisi*, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA) 24.
- KARSLI Abdurrahim (2014), *Medeni Muhakeme Hukuku*, 4. Baskı, Filiz Kitabevi.
- KARSLI İbrahim, KOÇ Evren ve KONURALP Cengiz Serhat (2014), *Hukuk Muhakemeleri Kanununda Problemler Konular*, Alternatif Yayıncılık, İstanbul.
- KILIÇOĞLU Ahmet (1986), "Yargıda Bilirkişilik Çıkmazı", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 5, ss. 643-648.
- KODAKOĞLU Mehmet (2019), *Medeni Usul Hukuku*, 13. Baskı, Savaş Yayınevi.
- KOLENOĞLU Mustafa (2009), *Sağlık Mesleği Mensuplarının Sır Saklama ve Suçu Bildirme (İhbar) Yükümlülüğü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- KONURALP Haluk (2009), *İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi.
- KÖROĞLU Hasan (2001), *Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara (Hasan KÖROĞLU 2001).
- KÖROĞLU Hasan (1995), *Uygulamada ve İçtihatlarda Bilirkişilik*, 1. Baskı, Adil Yayınevi, Ankara (Hasan KÖROĞLU 1995).
- KUÇURADİ İoanna (2003), "Etik ve Etikler", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı 423/1, ss. 7-9.
- KUMKALE Rüknettin (2018), *Bilirkişilik ve Uygulamaları*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara (Rüknettin KUMKALE 2018).

- KURT KONCA Nesibe (2016), *Hâkim Yardımcılığı Kurumu ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, 1. Baskı, Seta Yayınevi (Nesibe KURT KONCA 2016).
- KURT KONCA Nesibe (2011), *Medenî Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi*, Adalet Yayınevi, Ankara (Nesibe KURT KONCA 2011).
- KURT KONCA Nesibe (2014), "Medenî Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayı*, ss. 65- 96 (Nesibe KURT KONCA 2014).
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt III, 6. Baskı, Demir Yayıncılık. İstanbul (Baki KURU 2001).
- KURU Baki, ARSLAN Ramazan ve YILMAZ Ejder (2012), *Medeni Usul Hukuku*, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi.
- KURU Baki (2015), *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, Legal Yayınevi, Kasım 2015.
- KURU Baki (2019), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi (Baki KURU 2019).
- KURU Baki (2020), *Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, Cilt 1, Yetkin Yayınevi (Baki KURU 2020).
- MAVİOĞLU Oral (1970), "Bilirkişiye Başvurma Zorunluluğu ve Bilirkişi Raporları Karşısında Yargıcın Durumu", *İÜHFİM*, Cilt 1, Sayı 4, ss. 371- 387.
- MECEK Hüseyin (2011), "Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- MUŞUL Timuçin (2012), *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi.
- MÜLAYİM Ziya Gökalp ve GÜNEŞ Turan (1986), *Yeni Bilirkişi Rehberi*, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara.
- ÖZBEK Veli Özer (2018), "Türk Hukukunda Bilirkişinin Cezai Sorumluluğu", *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 13, Sayı 38, ss. 11-23.
- ÖZDEMİR Aykut (2013), *Bilişim Alanında Bilirkişiliğin Hukukî Statüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2003), *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Yayınevi.

- ÖZEL Kadir Can (2018), "Etik ve Etik- Hukuk Arasındaki İlişki", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 9, Sayı 33.
- ÖZENSEL Ertan (2003), "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı 1, ss. 217- 239.
- ÖZKAN Hasan (1996), *Hukuk Davalarında Keşif, Bilirkişilik ve Tatbikatı*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZKAN İrem Burcu, *Uluslararası Yargı ve Savcı Etiği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı.
- ÖZLEM Doğan (2010), *Etik*, Notos Kitap.
- ÖZTEK Selçuk, *Hukuk Davalarında Adil ve Çabuk Yargılama, Aksaklıklar- Çözüm Önerileri*, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı 10, YRÖS, 1996, ss. 494-502.
- PEKCANITEZ Hakan (2017), *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 2, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz ve ÖZEKES Muhammet (2017), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 5. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul (Hakan PEKCANITEZ/ Oğuz ATALAY / Muhammet ÖZEKES 2017).
- PEKTAŞ Hasip (1987), "Reklam Nedir? İşlevi ve Etkileri Nelerdir?", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 221-230.
- POSTACIOĞLU İlhan E. ve ALTAY Sümer (2015), *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- RUACAN Şevket (2005), "Bilimsel Araştırma ve Yayınlarda Etik İlkeler", *Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü Gazi Tıp Dergisi*, Cilt 16, Sayı 4 ss.147-149 (Şevket RUACAN 2005).
- RÜZGARESEN Cumhuriyet, *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, Yetkin Yayınevi, Mart 2014, Ankara.
- SARISÖZEN Murat Serhat (2014), "Özel Bilirkişi (Uzman Görüşü)", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ejder Yılmaz'a Armağan*, Cilt 2, ss. 1699-1737.

- SOYDAN Başar ve BİYAN Özgür (2016), "Bilirkişilik Kurumsallaşıyor Mu? Bilirkişilik Kanunu Kapsamında Bir Değerlendirme", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 339.
- ŞEKER Hilmi (2007), "Soykütüğü İle Bağ Koparılmış Bir Kurum: Bilirkişilik", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, ss.184-189.
- TANRIVER Süha (2000), "Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 49, Sayı 1, ss. 67-83.
- TANRIVER Süha (2002), *Bilirkişinin Hukukî Statüsü, Yükümlülükleri, Yetkileri ve Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, Ankara (Süha TANRIVER 2002).
- TANRIVER Süha 2004, "Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *TBB Dergisi*, Sayı 53, ss. 191- 215 (Süha TANRIVER 2004).
- TANRIVER Süha (2010), "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilikle İlgili Temel Problemler ve Çözüm Arayışları", *Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan*, Cilt 1, İzmir ss. 575-594 (Süha TANRIVER 2010).
- TANRIVER Süha (2011), "Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri (Elemanları) Mahkemelerce Bilirkişilik Görevini Kabule Zorlanabilirler mi?", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 92, ss. 377-384 (Süha TANRIVER 2011).
- TANRIVER Süha (2015), "Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 119, ss. 227-240 (Süha TANRIVER 2015).
- TANRIVER Süha (2016), "Sayıştay ve Bilirkişilik", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 122, ss. 254-281 (Süha TANRIVER 2016).
- TANRIVER Süha (2017), *Hukukumuzda Bilirkişilik*, Yetkin Yayınları, Ankara (Süha TANRIVER 2017).
- TANRIVER Süha (2018), *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 1, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara (Süha TANRIVER 2018).
- TOPUZKANAMIŞ Engin (2011), "Hukuk, Ahlâk ve Meslek Etiği Üstüne", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA)* 26, ss. 342- 350.

TORAMAN Barış (2009), "Bilirkişiliğe İlişkin Reformlar Sınırlı Gelişmeler ve Kaçırılan Fırsatlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan Cilt 11, ss. 309-324 (Barış TORAMAN 2009).

TORAMAN Barış (2014), "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Özel Sayı, ss. 1483-1523 (Barış TORAMAN 2014).

TORAMAN Barış (2017), *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları (Barış TORAMAN 2017 a).

TORAMAN Barış (2017), "Yeni Bilirkişilik Kanunu", *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Dergisi (MİHDER)*, Cilt 13, Sayı 36 (Barış TORAMAN 2017 b).

Türkiye Barolar Birliği (2001), Samsun Barosu, Bilirkişilik Sempozyumu, 9-11 Kasım 2001.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (26. Yasama Dönemi 1. Yasama Yılı) Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu Sıra Sayısı: 388 (Türkiye Büyük Millet Meclisi Bilirkişilik Kanunu Tasarısı).

Türkiye Mimarlar Odası (TMMOB) (2015), "Bilirkişilik ve Adalet", Bilirkişilik ve Gayrimenkul Değerleme Komitesi, *4. Bilirkişilik Sempozyumu*, 7-8 Kasım 2014, (TMMOB 2015).

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (2011), *Muhakeme Kanunlarında Yapılan Değişiklikler Sonrası Bilirkişilik Sorunları*, Panel, 19 Kasım 2011, TÜRMOB Yayınları 417, Ankara (TÜRMOB 2011).

ULUKAPI Ömer (1998), "Yargıtay Kararları Işığında Medenî Usul Hukukunda Yargılamaya Hâkim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, Cilt 6, Sayı 1-2, ss. 713-732 (Ömer ULUKAPI 1998).

ULUKAPI Ömer (2001), "Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 3-4, ss. 191-207, (Ömer ULUKAPI 2001).

- USTABULUT Batuhan (2018), "İdarî Yargılama Usulünde Bilirkişi Müessesesi", 7. *Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı*, 9-12 Mayıs 2018, Burdur.
- UYANIK R. Yüce (2015), "1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, ss. 151-171 (R. Yüce UYANIK 2015).
- ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Adalet Yayınevi.
- YILDIRIM Günay, KADIOĞLU Selim (2007), "Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları", *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, ss. 75-83.
- YILDIRIM Mehmet Kâmil (2004), "Bilirkişi Delilinin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukunda Durumu", *Baki Kuru Armağanı*, Ankara (Mehmet Kâmil YILDIRIM, 2004).
- YILDIRIM Mehmet Kâmil (2011), "Yetersiz Bilirkişi Raporuna Karşı Hâkimin Durumu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İş Dünyası ve Hukuk, Tankut Centel'e Armağan*, ss. 1119-1123, (Mehmet Kâmil YILDIRIM 2011).
- YILMAZ Ejder (2008), "Usul Ekonomisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 57, Sayı 1, ss. 243-274 (Ejder YILMAZ 2008) .
- YILMAZ Ejder (2011), "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'yla Getirilen Değişiklikler", *Aydın Barosu*, ss. 1-40 (Ejder YILMAZ 2011).
- YILMAZ Ejder (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Cilt 3, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara (Ejder YILMAZ 2017).
- YÜKSEL Mehmet (2015), "Etik Kodlar, Ahlâk ve Hukuk", *Hacettepe Hukuk Dergisi*, Sayı: 1, ss. 9-16.
- YÜCEL Mustafa Tören (2014), *Hukuk Felsefesi*, 1. Baskı, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Katılımcı El Kitabı; (Çevrimiçi),
<https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/372020143342temelegitimkatilimci.pdf> ET. 20.1.2021.

Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, "Tanık nedir?", (Çevrimiçi),
[https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/236/Tanik-\(sahit\)-Kimdir?](https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/236/Tanik-(sahit)-Kimdir?) ET. 17.1.2020.

Adalet Bakanlığı: Bilirkişinin Uyacağı Rehber İlkeler ve Bilirkişi Raporlarında Bulunması Gereken Standartlar, (Çevrimiçi),
<https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf> ET. 19.1.2021.

AKCAN, Recep (2015), "Bilirkişilik Kanunu Tasarısı Taslağı Hakkında Bazı Tespitler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, Cilt 2, ss. 653-664, (Çevrimiçi),
<https://dergipark.org.tr/en/pub/inuhfd/issue/22414/239933> ET. 20.1.2021.

AKCAN Recep ve KAYA Cemil (2010), "Medeni ve İdarî Yargıda Hâkimin Davaya Bakmaktan Yasaklılığı ve Reddi", İÜHFİM, Cilt LXVIII, Sayı 1-2, ss. 171 - 196, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97587> ET. 19.1.2021.

AKIN İbrahim, AKIN Tansu (2014), "Yargı Etiği", Ankara Barosu Dergisi, (Çevrimiçi),
<http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/2012yayin/2011sonrasikitap/yargi-etigi-ic-web.pdf>, ET. 19.1.2021.

AKİL Cenk (2011), "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, ss. 173-183, (Çevrimiçi),
<http://static.dergipark.org.tr/article-download/04be/66c5/e1e1/imp-JA39RU67GT-0.pdf> ET. 18.01.2021.

- AKTAN Coşkun Can ve VURAL Tarık, "Kural Kavramı Temel Özellikleri ve Türleri", (Çevrimiçi), <http://www.canaktan.org/felsefe-sosyo/kurum-sosyoloji/kural-kavram.htm> ET. 17.1.2021.
- AKTUNA Mehmet (2019), "İdari Yargıda Bilirkişinin Yasaklı Olması ve Reddi", (Çevrimiçi),<http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12416/4064/Aktuna%2C%20Mehmet.pdf?sequence=1&isAllowed=y> ET. 18.01.2021.
- ALAGÖZ Mustafa (2017), "Kural mı İlke mi?", *Düşünüyorum Dergisi*, Sayı 77, (Çevrimiçi), <http://www.dusunuyorumdergisi.com/kural-mi-ilke-mi/> ET. 20.1.2021.
- ALTIPARMAK Cüneyt (2006), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 63, (Çevrimiçi), <http://tbldergisi.barobirlik.org.tr/m2006-63-218> ET. 18.4.2021.
- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet Meslek Yüksek Okulu Adalet Programı Adalet Meslek Etiği Dersleri, (Çevrimiçi), <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=2574> ET. 13.7.2020.
- ARSLAN Hatice Seval (2002), *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi Raporu ve Bağlayıcılığı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Çevrimiçi),<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/27802/764.pdf?sequence=1&isAllowed=y> ET.16.1.2021.
- ASLAN Samet Can (2018), "Medeni Usul Hukukuna Hâkim Olan İlkeler", (Çevrimiçi), [Medeni Usul Hukukuna Hakim Olan İlkeler | Hukuki BLOG](#) ET. 9.4.2021.
- ATAK Selçuk ve GÜL Serdar Kenan (2014), *Meslek Etiği Kavramları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/35952754/Meslek_Eti%C4%9Fi_Kavramlar%C4%B1_Professional_Ethics ET. 18.1.2021.
- Bilirkişilikte Temel İlke ve Sorumluluklar, (Çevrimiçi), <http://hukukdestegi.com/2017/02/15/bilirkisilikte-temel-ilke-ve-sorumluluklar> ET. 20.1.2021.

- Bilirkişinin Uyacağı Rehber İlkeler, (Çevrimiçi), <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/792020110047%C4%B0LKELER%20VE%20STANDARTLAR.pdf>, ET. 19.1.2021.
- www.bilirkisiyiz.biz "[Bilirkişi Yükümlülükleri - Maddi Zarar ve İşçi alacak Hesabı](#)", (Çevrimiçi), ET. 18.01.2021.
- BÖKE, Veli: "Kamulaştırma Bilirkişiliğine Dair Düzenlemeler", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, ss. 69-81, Ocak 2007, (Çevrimiçi), <https://jurix.com.tr/article/75> ET. 20.1.2021.
- CAN Cahit, "Timacheff'in Bakışıyla Etik'in Sosyal Konumu", (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/38216> ET. 20.1.2021.
- CANPOLAT Talat, "Bilirkişilik Süreci ve Bilirkişilerin Sorumlulukları", (Çevrimiçi), https://archive.ismmmo.org.tr/docs/seminernotlar/01112018/Talat_canbolat.pdf ET. 16.7.2020.
- CENGİZHAN Cahit, "Etik Kavramı- Etikle İlgili Temel Kavramlar", (Çevrimiçi), <https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar/> , ET. 20.1.2021.
- ÇAKAR Ali Ekber (2016), "Bilirkişilik Kanun Tasarısı Hakkında", TMMOB, TMH - 491, Sayı 3, (Çevrimiçi), https://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17783_54_51.pdf ET. 20.1.2021.
- DOĞAN Baran, "Ceza Muhakemesinde Tanıklık", (Çevrimiçi), <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/tanik.html> ET. 20.1.2021.
- DOĞAN Baran, "Suçu Bildirmeme Suçu ve Cezası", (Çevrimiçi), <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/sucu-bildirmeme-sucu-cezasi-nedir-tck.html> ET. 22.4.2021.
- DÖNMEZ Burcu (2007), "Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Özel Sayı, ss. 1145-1177, (Çevrimiçi), <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/2231/bdonmez.pdf?sequence=1> ET. 16.1.2021.

- DURMAZ Alperen (2015), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Çevrimiçi), <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/12640/422407.pdf?sequence=1&isAllowed=y> ET. 20.1.2021.
- ELMAS Nermin, "Eğitimde Etiğin Önemi", (Çevrimiçi), <https://egitimheryerde.net/egitimde-etigin-onemi/> ET. 20.1.2021.
- ERDOĞAN Ersin ve ÜÇÜNCÜ Sümeyye Hilal (2020), "Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişi Raporunun Delil Değerine İlişkin Bazı Sorunlar", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss. 354-387, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1151698> 2020, ET. 18.1.2021.
- ERDOĞAN Ersin, TORAMAN Barış ve BAŞARA İzzet, *Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı*, TC Adalet Bakanlığı, (Çevrimiçi), <https://bilirkisilik.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/372020142300temelegitimkaynak.pdf> ET. 20.1.2021.
- ERGİN Meral Güneş, "Etik Sistemleri", *Meslek Etiği*, (Çevrimiçi), <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=1428> ET. 20.1.2021.
- ERİŞİR İbrahim ve AKYOL İbrahim (2010), "Kamulaştırma Davalarında Bilirkişi Olacakların Nitelikleri ve Çalışma Esasları Konulu Eğitim Notları", *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası*, İzmir, (Çevrimiçi), http://eski.hkmo.org.tr/resimler/ekler/b8e3691c7140875_ek.pdf ET. 5.7.2020.
- ERKIZAN Hatice Nur (2015), "Yaşamın Anlam Olanakları Olarak Etik", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, ss. 169- 173, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/217362> ET. 20.1.2021.
- EROĞLU Orhan, "Başkent Üniversitesi Bilirkişilik Temel Eğitimi", (Çevrimiçi), <http://www.orhaneroglu.av.tr/ekip/av-dr-orhan-eroglu> ET. 16.7.2020.
- GÜRBÜZ Ahmet (2016), "Hukuksal Muhakemenin Temel Paradigması Olarak Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkeleri Nasıl İşlevselleştirilebilir", *Uyuşmazlık*

- Mahkemesi Dergisi*, Sayı 7, ss. 609- 619, (Çevrimiçi),
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229916> ET. 19.1.2021.
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu 2019 Yılı Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi),
<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/f26dc21f-dba1-42fa-8d9a-f471f8a46c8b.pdf> ET. 30.1.2021.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri", (Çevrimiçi),
www.hmb.gov.tr ET. 13.7.2020.
- HMK 285. madde gerekçesi, (Çevrimiçi),
https://www.tazminathukuku.com/dosyalar/708_6100-madde-gerekceleri.pdf ET. 19.1.2021.
- İNCEOĞLU Sibel, "Adil Yargılanma Hakkı", Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitabı Serisi-4, 2018 (Çevrimiçi),
https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf
ET. 11.4.2021.
- İŞGÜDEN Burcu ve ÇABUK Adem, "Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerinde Etkileri", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ss. 59-86, (Çevrimiçi),
<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c9s16/makale/c9s16m4.pdf> ET. 11.5.2021.
- KARAASLAN Hilal, "Adil Yargılanma Hakkı", Ankara Barosu Hukuk Gündemi Makaleler, ss. 23-25, (Çevrimiçi),
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2010-2/3.pdf> ET. 18.4.2021.
- KARAGÖZ Kerim, "Bilgide ve Haberde Objektiflik Sorunu", s. 31, (Çevrimiçi),
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/212981> ET. 17.1.2020.
- KARAKOÇ Yusuf, "Hukuk- Etik İlişkisi", Beykent Üniversitesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA), 24, (Çevrimiçi), <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA24-Karakoc%CC%A7.pdf> ET. 19.1.2021.
- KAYIŞ Ayşenur, "Etik Kavramı, Etik İle İlgili Temel Kavramlar", (Çevrimiçi),
<https://cahitcengizhan.com/etik-kavrami-etik-ile-ilgili-temel-kavramlar/> ET. 20.1.2021.

- KAYMAKÇI Süleyman (2014), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Çevrimiçi), <https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/eTez024384.pdf> ET. 20.1.2021.
- KESGİN Ahmet (2009), "Etik Üstüne", *Dinî Araştırmalar*, Cilt 12, Sayı 35, ss. 143-160, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/52074> ET. 20.01.2021.
- KILIÇ Muharrem, "Hukuk- Ahlâk İlişkinin Temellendirilmesi ve Ayırım Kriterlerinin Analizi", (Çevrimiçi), http://www.muhamremkilig.com/makale/hukuk-ahlak_iliskisinin_temellendirilmesi_ve%20ayirim_kriterlerinin_analizi.pdf ET. 19.1.2021.
- KIRAL Özlem, "Adli Yargıda Bilirkişilik, Yurtdışındaki Uygulamalar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", (Çevrimiçi), www.bilirkişi.net ET. 13.2.2019.
- KOÇBERBER Seyit, "Dünya’da ve Türkiye’de Denetim Etiği", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 68; ss. 65-89, (Çevrimiçi), [file:///C:/Users/User/Downloads/DnyadaVeTrkiyedeDenetimEtii%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/DnyadaVeTrkiyedeDenetimEtii%20(1).pdf) ET. 5.12.2020.
- KOLENOĞLU Mustafa (2009), *Sağlık Mesleği Mensuplarının Sır Saklama ve Suçu Bildirme (İhbar) Yükümlülüğü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, (Çevrimiçi), <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/44528.pdf> ET. 20.4.2021.
- KOYUNCUOĞLU Köksal, "Bilirkişilik Yönetmeliği Hakkında Bilgilendirme", (Çevrimiçi), <https://docplayer.biz.tr/53095795-Bilirkişilik-yonetmeliği-hakkında-bilgilendirme.html> ET. 20.1.2021.
- KUBİLAY Serdar (2003), "Etik... Daima", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı 426, s. 25, 26, (Çevrimiçi), <http://istanbul.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/239.pdf> ET. 20.1.2020.
- KUÇURADİ İoanna (2003), "Etik ve ‘Etikler" *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı 423, ss. 7-9, (Çevrimiçi), <http://van.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/282.pdf> ET. 16.1.2021.

- KUMKALE Rüknettin, "Hukuk Muhakemeleri Kanununda Bilirkişilik", (Çevrimiçi), <http://www.alomaliye.com/2011/11/29/hukuk-muhakemeleri-kanununda-bilirkisilik/> ET. 29.11.2020.
- KURU Baki ve TORAMAN Barış (2014), "Hukuk Yargısında ve İdari Yargıda Bilirkişi Listeleri", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, ss. 9-15, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/763816> ET. 19.1.2021, (Baki KURU/ Barış TORAMAN 2014).
- KURT KONCA, "Medenî Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, ss. 65, 96, 2017 (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213533> ET. 19.5.2021.
- KUTLU Hüseyin Ali (2008), "Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İkilemleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/35997> ET. 21.5.2021.
- LİMENYA, "Etik ile Ahlâk Arasındaki Fark", (Çevrimiçi), <https://limenya.com/etik-ile-ahl%C3%A2k-arasindaki-fark/> ET. 12.5.2021.
- MECEK Hüseyin (2011), Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Çevrimiçi), <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1805/294516.pdf?sequence=1&isAllowed=y> ET. 20.1.2021.
- METAN Ahmet, "Etik", (Çevrimiçi), www.felsefetasi.org ET. 18.1.2021.
- ÖKSÜZ Nevra, Şerh No: 10316, (Çevrimiçi), <http://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=11048> ET. 18.1.2021.
- ÖZDEMİR Aykut (82013), "Bilişim Alanında Bilirkişiliğin Hukukî Statüsü", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Çevrimiçi), <http://www.ozdemirhukuk.com.tr/wp-content/uploads/2013/04/Bili%C5%9Fim-Alan%C4%B1n%20Bilirki%C5%9Fili%C4%9Fin-Hukuk%C3%A5Stat%C3%BCs%C3%BC.pdf> ET. 20.1.2021.

- ÖZDEMİR Murat (2008), "Kamu Yönetiminde Etik", Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, ss. 179-195, (Çevrimiçi), <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423937162.pdf> ET. 20.1.2021.
- ÖZERİN Metin, *HMK- HMUK Karşılaştırmalı Tablo*, (Çevrimiçi), <http://www.metinozderin.av.tr/hmk-hmuk-karsilatirmali-tablo/> ET. 20.1.2021.
- ÖZLEM Doğan (2010), Etik, Notos Kitap, Mart 2010, (Çevrimiçi), https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=YLLcDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT5&dq=etik&ots=8VaZLhgs95&sig=VmPjIBrWW8y5E0T1nTwYTTDTFM&redir_esc=y#v=onepage&q=etik&f=false ET. 16.1.2021.
- PEKTAŞ Hasip, "Reklam Nedir? İşlevi ve Etkileri Nelerdir?", Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim - İş Eğitimi Bölümü, ss. 221-230, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188293> ET. 21.4.2021.
- PEMBECİOĞLU Nilüfer, "Etik Kurallar", İstanbul Üniversitesi (Çevrimiçi), <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=etik-kurallar-egitim-sunumu.pdf> ET. 20.1.2021.
- RUACAN Şevket (2005), "Bilimsel Araştırma ve Yayınlarda Etik İlkeler", Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü, Gazi Tıp Dergisi, Cilt 16, Sayı 4, ss.147-149, (Çevrimiçi), https://etikkurul.ksu.edu.tr/depo/duyuru_belge/KSU_EEM_DUYURU_149_140907_1506021320324359.pdf ET. 30.6.2020.
- SERCAN Mustafa, EKİCİ Tülay ve ÖZÇELİK Ziyet, "Mahkemenin Hasta Verilerini İstemesi Halinde Psikiyatri Hekiminin Tutumu", Türkiye Psikiyatri Derneği, (Çevrimiçi), <https://psikiyatri.org.tr/uploadFiles/2012201311038-MAHKEMELER-VE-HEKIM-TUTUMU-HAKKINDA-ACIKLAMA.pdf> ET. 20.4.2021.
- SEROZAN Rona (2015), Hukukta Yöntem, 1. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179488> ET. 17.1.2020.

- ŞAHİN Cumhur (2019), "Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği ve Çekişmeli Yargılama İlkeleri", *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan*, Cilt 21, Özel Sayı, ss. 3051-3065, (Çevrimiçi), <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/CUMHUR-SAHIN.pdf> ET. 21.4.2021.
- TANRIVER Süha ve HANAĞASI Emel, "*Yargılamaya Hâkim İlkeler*", (Çevrimiçi), https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/52236/mod_resource/content/2/11-%20Yarg%C4%B1lamaya%20hakim%20ilkeler.pdf ET. 5.4.2021, (TANRIVER/ HANAĞASI).
- TANRIVER Süha, "Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine", ss. 67-83, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/629358> ET. 18.1.2021.
- TOPRAKÇI Erdal, ÇAKIRER İlknur, BİLBAY Asuman, BAĞCIVAN Esen ve BAYRAKTUTAN İlkay (2010), "Kuram ve Uygulamada Eğitim Denetmenleri Meslek Etiği", ss. 14-23, *Cumhuriyet Üniversitesi*, (Çevrimiçi), https://epasr.penpublishing.net/files/3/manuscript/manuscript_266/epasr-266-manuscript-143130.pdf ET. 30.6.2020.
- TOPUZKANAMIŞ Engin, "Hukuk, Ahlâk ve Meslek Etiği Üstüne", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (HFSA)*, 26, ss. 342-350, (Çevrimiçi), <http://hfsa-sembozyum.com/wp-content/uploads/2019/01/HFSA27Topuzkanam%C4%B1s%CC%A7.pdf> ET. 19.1.2021.
- TORAMAN Barış (2014), "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan*, Cilt 16, Özel Sayı, ss. 1483-1523, (Çevrimiçi), <http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/BARI%C5%9E-TORAMAN.pdf> ET. 15.1.2021.
- TBMM Bilirkişilik Kanun Tasarısı (1/ 687) ve Adalet Komisyonu Raporu, 26. Yasama Dönemi, 1. Yasama Yılı, Sıra Sayısı 388, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss388.pdf> ET. 19.1.2021.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/> ET. 18.1.2021.

TNB Hukuk Dergisi, Yıl 7, Sayı 1, Ankara 2020, ss. 39-112, (Çevrimiçi), https://portal.tnb.org.tr/Edergi/Hukuk_Dergisi/YIL7/SAYI1/index.html ET. 15.1.2021.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (26. Yasama Dönemi 1. Yasama Yılı) Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu Sıra Sayısı 388, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss388.pdf> ET. 20.1.2021.

UÇAR Metincan, "Bilirkişilik Yönetmeliği", MGC Legal Hukuk Bürosu, (Çevrimiçi), <https://www.mgc.com.tr/bilirkisilik-yonetmeligi> ET. 5.7.2020.

ULUKAPI Ömer (2001), "Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 3-4, ss. 191-207, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/262197> ET. 18.1.2021.

YILDIZ, Ali Kemal: Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, s. 277, 2006, <https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=942> ET. 18.1.2021.